

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНЕ
МАСТЕР АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ
ТЕРОРИЗАМ, ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛ И БЕЗБЕДНОСТ**

МАСТЕР РАД

ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ОДРЕЂЕНИХ ЛИЧНОСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

**МЕНТОР
ПРОФ. ДР. ДРАГАН СИМЕУНОВИЋ**

**АУТОР
ГОРАН БИЈЕЛИЋ**

БЕОГРАД, 2018.

САДРЖАЈ : ”Обезбеђивање одређених личности у Републици Србији”

УВОД.....	1
1. Безбедност као научна дисциплина и пракса.....	9
1.1. Дефинисање безбедности.....	12
1.2. Угрожавање безбедности: појам, извори, облици.....	16
2. Угрожавање безбедности одређених личности.....	20
2.1. Појам одређених личности.....	21
2.2. Облици угрожавања безбедности одређених личности.....	24
2.2.1. Тероризам као облик угрожавања безбедности одређених личности.....	26
2.2.2. Атентат као облик угрожавања безбедности одређених личности.....	31
2.2.3. Други облици угрожавања одређених личности.....	34
3. Историјски аспекти обезбеђивања одређених личности у Републици Србији.....	38
3.1. Угрожавање одређених личности у Србији – атентат.....	39
3.2. Формирање специјалних служби.....	45
4. Службе за обезбеђивање одређених личности у Републици Србији данас.....	49
4.1. Одређивање послова безбедносне заштите одређених лица и објеката.....	53
4.2. Управа за обезбеђење одређених личности и објеката МУП-а РС.....	58
4.2.1. Жандармерија.....	63
4.2.2. Антитерористичка јединица (САЈ ПТЈ).....	67
4.2.3. Хеликоптерска јединица.....	69
4.2.4. Јединица за заштиту.....	71
4.2.5. Управа саобраћајне полиције.....	72
4.2.6. Управа граничне полиције.....	74
4.2.7. Оперативни центар.....	78
4.3. Војнобезбедносна агенција.....	79
4.4. Војнообавештајна агенција.....	81
4.5. Војна полиција.....	83
4.6. Специјална бригада Војске Србије.....	85
4.7. Гарда.....	86
4.8. Безбедносно информативна агенција.....	87
5. Приватни сектор.....	90
6. Рад служби за обезбеђивање одређених личности у Републици Србији.....	98

6.1.Превентивно деловање служби за обезбеђивање одређених личности.....	99
6.2. Процена угрожености одређене личности.....	103
6.3. Мере контраобавештајне заштите.....	107
6.4. Непосредна физичка заштита одређених личности.....	111
6.5. Сарадња са одређеним лицем које се обезбеђује.....	114
6.6. Сарадња са протоколом.....	116
6.7.Сарадња са међународним организацијама у спречавању угрожавања одређених личности.....	118
7.Заштита одређених личности у појединим ситуацијама.....	122
7.1.Заштита личности приликом кретања пешке.....	123
7.2.Заштита личности приликом кретања моторним возилом.....	126
7.3.Заштита одређених личности приликом путовања ваздухопловом.....	128
7.4.Заштита одређених личности приликом путовања бродом.....	129
7.5.Противдиверзиона заштита.....	131
7.6.Медицинска заштита одређених личности.....	137
8. Едукација припадника служби за обезбеђивање одређених личности.....	142
9. Закључна разматрања.....	150
Литература.....	157

УВОД

– *Теоријско-методолошки део (проблем истраживања, предмет истраживања, теоријска основа истраживања)*

Безбедност као научна дисциплина која припада групи друштвених наука је у повоју, не само у Републици Србији, с обзиром да донедавно није уопште, или у правој мери, теоретски изучавана. До друге половине 20. века изједначавана је са поседовањем војне силе, када је с развојем друштва, научно установљено да војни капацитети нису пресудан фактор сигурности за друштво и појединца. После Другог светског рата, посебно почетком 21. века, појављују се прва дела заснована на новим елементима безбедности; данас се у научним круговима посматра у целини не само војних и међународних односа, него и кроз друштвено-економске и правно-политичке односе. То се односи и на безбедност одређених личности. Ипак, студије безбедности су настале као англо-америчка дисциплина заснована на западној концепцији државе, што ограничава њену валидност у тзв. незападним државама света, односно свугде где се безбедност и друштва и појединца/одређених личности у пракси није консолидовала или зачала.

На дефинисање безбедности као научне дисциплине у глобалним оквирима и у РС утицао је велики број фактора, а свакако су, посебно у контексту овог мастер рада, *Обезбеђивање одређених личности у Републици Србији*, најзначајнији све интензивнији и деструктивнији облици њеног угрожавања, односно сложеност већег броја друштвених односа и њихова динамичност. Стога се данас проблематиком безбедности бави низ дисциплина друштвених наука, посебно питањима угрожавања безбедности појединца, полазећи од сазнавања општих принципа стварности и кроз бројне узрочно-последичне везе успостављених односа, што води у закључак да је безбедност као научна дисциплина у свим својим облицима повезана с решавањем проблема који се тичу и теорије и филозофије и методологије. И не само њих.

Анализирајући безбедност одређених личности може се извести закључак да су најважнији елементи овог појма: стање потенцијалних жртава, објекта напада; способност објекта, појаве, процеса да сачува своју суштину и основну карактеристику у условима намерног,

деструктивног деловања споља или у самом објекту, појави, процесу. Заштита одређених личности је, дакле, системска категорија која је изграђена на принципима стабилности, саморегулације, поузданости. Она се може разматрати као решавајући услов (али не увек и као гарант) животних делатности не само одређених личности, већ и друштва, државе, а кроз одсуство претњи и напада.

Предмет истраживања овог рада је решавање појединих питања заштите одређених личности у РС. Оно може бити компликованије него што на први поглед изгледа, узевши у обзир да је, по мишљењу многих теоретичара, безбедност, па тиме и безбедност појединца, још увек споран феномен. Због тога је неопходно између многих различитих приступа дефинисања безбедности(и угрожености) одређених личности издвојити најпримеренији, имајући, при том, у виду да прешироке дефиниције које наглашавају универзалност унапред обесмишљавају свако промишљање односа безбедности и било ког другог феномена који је у вези са предметом истраживања.

У нашој научној и стручној јавности још увек су присутне контроверзе око тумачења појмова *изазова*, *ризика* и *претњи безбедности* одређеној личности. Њихов однос треба да сагледавамо као однос између *услова* који представљају конкретне супротности интереса, постојања *намере*, која детерминише вероватноћу и могуће последице - ризик и *силе* као ефективне могућности да се оствари претња.

Угрожавање безбедности одређене личности посматра се у РС као сваки непредвиђени догађај, односно случај, понашање, насилно деловање човека, природе или техничких система у дужем или краћем временском периоду значајног облика, који чини конкретну опасност, односно угрожава живот одређене личности и/или његову имовину. Може да резултује губицима живота одређене личности и/или средстава и објеката којима се одређена личност служи. Угрожавање безбедности одређених личности јесте, дакле, заједничко име за низ повезаних манифестација, појава, процеса, облика и њихових извора. То је сваки вид нарушавања физичког и психичког интегритета одређених личности, што је и предмет изучавања овог мастер рада. А од конкретне ситуације, односно облика угрожавања одређених личности, зависи обим ангажовања у предузимању превентивних и репресивних радњи и мера на њиховој заштити, чему посвећујем посебну пажњу. Носиоци угрожавања

безбедности одређене личности могу бити терористичке организације, криминалне организације, службе безбедности, војне и паравојне формације, екстремно мотивисани појединци, психолошки нестабилне личности.

Уредбом о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката у Републици Србији ближе се одређују послови безбедносне заштите одређених лица и објеката у земљи и иностранству које непосредно врши министарство надлежно за унутрашње послове, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција, Војна полиција и јединице Војске Србије, о чему ће у у овом раду бити посебно говора.¹ Данас је веома значајна уставно - правна концепција безбедности, садржана у Уставу и системским законима, а када су у питању норме из ових докумената и њихово непосредно примењивање, тада између концепције и праксе нема разлике.²

Међутим, у државама у транзицији, као што је Република Србија, акценат у пословима обезбеђивања одређених личности је још увек на људском фактору. Сматрам да је оправдан захтев за преобликовањем стања у овој сфери применом најновијих научних знања и савремених метода управљања, с обзиром на проширени круг актера као објеката и субјеката безбедности, односно облика угрожавања безбедности одређених личности, с чиме се непосредно сусрећем и током посла који обављам, а што је, између осталог, и предмет овог мастер рада. Последњих година појавила се потреба за озбиљнијим приступом заштити одређених личности у РС. То су, првенствено, личности које се налазе на највишим државним, политичким, војним и полицијским функцијама, из верског живота, али и из света бизниса, спорта, естраде. Под одређеним личностима подразумевају се и страни државници – носиоци највиших државних функција током службених посета.

Потреба за обезбеђивањем одређених личности се исказује посебно на нашим просторима с обзиром да је било значајних пропуста у обезбеђивању штићених личности, првенствено у радњама које обухватају претходне послове обезбеђења личности, а које су довеле чак и до

¹Службени гласник РС, бр. 72/2010

²Савић Андреја, Стајић Љубомир; Основи цивилне безбедности, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006, стр.19

трагичних исхода не само за те личности, већ су резултирале непроцењивим негативним последицама по државу у целини. С обзиром да безбедност одређених личности, облици угрожавања и њихова заштита, несумњиво излази из оквира одбране, подразумевана интердисциплинарност се исказује и кроз ово истраживање и знање других дисциплина.

Процес конципирања безбедности као научне дисциплине још није у потпуности завршен; прецизно утврђивање подручја, предмета, метода и циљева надограђује се с развојем друштвених односа – од интегришућих елемената са сродним наукама тежи и тежиће сопственом објашњавању, што данас безбедности даје теоријски, педагошки и, прес вега – друштвени значај, имајући посебно у виду све радикалније промене у међународним односима.³ При том се посебно подвлачи утицај тероризма. Иако смо свакодневно сведоци терористичких напада широм планете, који обухватају и нападе на одређене личности, повећано научно интересовање за овај манифестан облик политичког насиља није допринело његовом ефикаснијем отклањању.

Тероризам као глобални феномен, присутан и на овим просторима, у различитим појавним формама и изразитим динамизмом, условљен великим бројем различитих чинилаца и двоструким стандардима, носи бремене отежаног дефинисања. Проф. др Драган Симеуновић је дефинисању појма *тероризам* посветио значајну пажњу током година научног и истраживачког рада и у РС и у међународним оквирима.⁴ Симеуновић тероризам третира као друштвени и политички феномен, што има одлучујући утицај приликом утврђивања и постизања циљева овог истраживања. „Као вид индивидуалног, нелегитимног, нелегалног и неинституционалног насиља тероризам је увек окренут против одређених институција неког друштва, односно *inconcretum* против неке државе.“ Свакако, ни појединац/одређена личност није изузетак.⁵

³Видети: V.Dimitrijević, R. Stojanović: *Međunarodni odnosi*, četvrto izdanje, Službeni list SRJ, Beograd, 1996.

⁴Проф.др Драган Симеуновић, међународни експерт за тероризам и професор Универзитета у Београду, тренутно је ангажован као експерт при Европској комисији у Бриселу за питања безбедности имиграција. (прим. Г.Б.)

⁵Симеуновић Драган, Тероризам, - Општи део, Правни факултет Универзитета у Београду, библиотека Кримен, Београд, 2009, стр. 80

Просторно одређивање предмета истраживања односи се на Републику Србију, евидентирају се најновије чињенице у регулацији, степену хармонизације и нивоу одлучивања који се примењује у различитим областима које се односе на секторско и хоризонтално законодавство и усвојену политику везану за тему истраживања, а према временском одређивању предмета истраживања које се односи на период од 2000 године па све до данас, с кратким, освртом на историјат. Научно одређење предмета истраживања захтева свакако интердисциплинарни приступ. Остајући првенствено у домену теорије безбедности, оно мора да узме у обзир достигнућа других наука, посебно резултате истраживања у релативно скоријем конституисању корпусу студија друштва, науке и технологије, као новом интердисциплинарном пољу истраживања у оквиру друштвених наука.

– Циљеви истраживања

Научна дескрипција међусобног односа безбедности и угрожавања одређених личности у данашњим условима, с освртом на опасности од нарастајућег тероризма, основни је научни циљ овог мастер рада. У неким елементима постоји могућност да ће бити остварени и елементи научне експликације. Али, да би ови циљеви били остварени неопходно је претходно извршити дескрипцију и класификацију теоријских становишта кроз историју. Друштвени циљ рада је обезбеђивање валидних научних сазнања која могу да допринесу дебати о могућим правцима развоја безбедности у РС, односно о механизмима за подстицање и евентуално развијање нових облика заштите и одговора на све облике угрожавања одређених личности. Научно дисциплинарно одређење предмета истраживања и оправданост истраживања односи се на верификацију постојећих сазнања, а посебно доприносу у области безбедности.

Друштвена оправданост истраживања би се могла сагледати у разјашњавању неких актуелних питања безбедносне праксе у заштити одређених личности у РС, а које би могло, у склопу свих истраживања на ову тему на нашим просторима, да има утицаја на побољшање законске регулативе и облике организационих структура и понашања. С обзиром да безбедност несумњиво излази из оквира одбране, подразумевана интердисциплинарност се исказује и кроз истраживања и знање других дисциплина. Како процес конципирања безбедности као научне дисциплине још није у потпуности завршен; прецизно утврђивање подручја, предмета, метода и циљева надограђује се с развојем

друштвених односа - од интегришућих елемената са сродним наукама тежи и тежиће сопственом објашњавању, што данас безбедности даје теоријски, педагошки и пре свега - друштвени значај, имајући посебно у виду све радикалније промене у међународним односима.⁶

– Хипотезе

Општа хипотеза:

Облици угрожавања безбедности одређених личности су стални, њихови садржаји су променљиви, а разноврсност и динамичност ових безбедносних појава, као последица њихове вишеструке условљености, карактеристика је која круцијално утиче на могућност и поступак њиховог сазнавања и реаговања. Отуда се указује потреба за што адекватнијом систематизацијом и иновацијама у раду свих актера у обезбеђивању одређених личности.

Прва посебна хипотеза:

Мотиви угрожавања безбедности одређених личности најчешће су политичке природе. Овај вид насиља често изазива битне политичке последице, укључујући и оне на међународном плану.

Друга посебна хипотеза:

Облици угрожавања безбедности одређених личности могу се данас одредити као један од облика тероризма.

Трећа посебна хипотеза:

Облици угрожавања безбедности одређених личности су као кривично дело препознате у унутрашњем праву РС и међународном праву.

Четврта посебна хипотеза:

Актери угрожавања безбедности одређених личности могу бити појединци или организације.

⁶Видети: V.Dimitrijević, R. Stojanović: Međunarodniodnosi, četvrtoizdanje, SlužbeniListSRJ, Beograd, 1996.

Пета посебна хипотеза:

Субјект безбедности и субјект угрожавања, у намераваном или стварном конфликту, делатности остварују посредством јединственог организационог ситета који чине бројни међузависни и усклађени подсистеми, од политичких, економских, војних, обавештајних, пропагандних...

Шеста посебна хипотеза:

Политички и безбедносни контекст у РС у неким својим елементима делује подстицајно, а у неким ограничавајуће на могућности ефективнијег обезбеђивања одређених личности.

Седма посебна хипотеза:

Република Србија треба да поседује одговарајуће, најмодерније видове заштите одређених личности и објеката од разних облика угрожавања.

– Методе истраживања

Сама тема, *Обезбеђивање одређених личности у Републици Србији*, непосредно је условила приступ истраживању. Као једна од најмлађих наука, безбедност нема још увек у потпуности изграђену методологију за изучавање овог проблема, што потврђује и пракса са којом се суочавамо.⁷ У томе је спутава и многострукост употребе појма безбедност, односно непостојање јединствене дефиниције. Стога се врши синтетизација јер се не даје примат ниједном теоријско - методолошком правцу; постављени теоријски и оперативни циљеви истраживања одредили су избор метода истраживања, а они су, опет, детерминисани техником прикупљања података неопходних за квалитетно спровођење истраживања.

Нужно је, дакле, комбиновање општих научних метода: *историјско - компаративног метода, статистичког метода, моделовања*. Компаративни метод је основа за утврђивање укупног степена угрожености одређених личности у РС. Сазнања добијена овом методом могу упутити на значајне закључаке о томе који фактори погодују или не погодују развоју

⁷Видети: Симић Драган; Наука о безбедности – савремени приступи безбедности; Службени лист СРЈ, Београд, 2002.

облика угрожавања безбедности одређених личности, што свакако може проширити и учврстити превентивне мере. Од основних метода истраживања користио сам индукцију, дедукцију, анализу, синтезу, итд. Од метода прикупљања података, највећу примену имају *метода анализе садржаја* која је коришћена у реализацији истраживања. Извори података током истраживања се односе на домаћу и страну стручну, научну и методолошку литературу, као и на бројна документа (стратегије, доктрине, закони и друго). Анализа стања безбедности одређених личности и елиминисања могућности њиховог угрожавања у РС треба да подразумева идентификовање безбедносних проблема, приказаних кроз трендове промена, на дневном, месечном, годишњем нивоу.

Практични значај проучавања безбедности одређених личности огледа се у потреби нашег друштва да стално унапређује деловање свих субјеката безбедности и свих других друштвених субјеката, резултирајући универзалном заштићеношћу државе и појединца. Стога прикупљање, описивање, анализа и класификовање чињеница предочених кроз прелиминарни садржај, уз њихово тумачење, односно утврђивање бројних облика њихових веза и односа, доводе до формулисања не само закона и теорија, већ и научних система. Такво сагледавање резултата анализе стања безбедности одређених личности омогућиће правилно уочавање најприсутнијих безбедносних проблема и планирање рада и активности за решавање или контролисање идентификованих безбедносних приоритета. То даље води у планирање активности кроз дугорочно стратешко планирање мера за унапређење безбедности одређених личности, као и акционо планирање пројеката и деловања у решавању одређених појединачних и конкретних безбедносних проблема.⁸

⁸Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju; www.osce.org (pregled: januar 2017.)

1. Безбедност као научна дисциплина и пракса

За безбедност као научну дисциплину, која припада групи друштвених наука, могло би се рећи да је у повоју с обзиром да донедавно није уопште, или у правој мери, теоретски изучавана. До друге половине 20. века безбедност је изједначавана са поседовањем војне силе, када је, с развојем друштва, научно установљено да војни капацитети нису пресудан фактор сигурности за друштво и појединца, већ тзв. невојни елементи који их обележавају кроз њихову (не)моћ: географски положај, величина територије, економска снага, зависност од страног тржишта, сировине, резерве, технолошки капацитети, технички капацитети, степен образовања, ефикасност владе и државних органа да спроводе одлуке, унутрашњи морал.⁹

После Другог светског рата, а посебно почетком овог века, појављују се прва дела заснована на новим елементима безбедности, па се данас у научним круговима она посматра у целини не само војних и међународних односа, него и кроз друштвено-економске и правно-политичке односе. Дисциплина студија безбедности је, примећују поједини теоретичари, рођена заправо као англо-америчка дисциплина заснована на западној концепцији државе, што је ограничавало њихову валидност у тзв. незападним државама света, односно где се у пракси није зачала или консолидовала.

На настанак и дефинисање безбедности као научне дисциплине утицао је велики број фактора, а свакако су, не само у контексту овог мастер рада, најзначајнији све бројнији и деструктивнији облици њеног угрожавања, односно сложеност већег броја друштвених односа и њихова динамичност. Стога се данас проблематиком безбедности бави низ дисциплина друштвених наука, посебно питањима угрожавања безбедности, полазећи од сазнавања општих принципа стварности и кроз бројне узрочно-последичне везе успостављених односа, што води у закључак да је безбедност као научна дисциплина повезана с решавањем проблема који се тичу и теорије и филозофије и методологије. И не само њих.

⁹ Romm J. Joseph; Defining national security: the nonmilitary aspects; Pew project series; Counsel on Foreign Relations, 1993, p.122

Општу теорију безбедности сада чини разрада оптималне структуре система безбедности која је заснована на задацима и циљевима, месту и улози основних компонената и њихових међусобних утицаја. А како је безбедност једна од основних потреба и законитости развоја човечанства и појединца, неоспорно је да у формирању њене теорије важну улогу има социјална философија која се бави најопштијим законитостима развоја човека и друштва, водећи рачуна о томе да се човек у њој јавља и као субјекат и као објекат. Међутим, данас је веома значајна уставно - правна концепција безбедности, садржана у Уставу и системским законима, а када су у питању норме из ових докумената и њихово непосредно примењивање, тада између концепције и праксе нема разлике.¹⁰

С обзиром да безбедност излази из оквира одбране, подразумевана интердисциплинарност се исказује и кроз истраживања и знање других дисциплина. Процес конципирања безбедности као научне дисциплине још није у потпуности завршен; прецизно утврђивање подручја, предмета, метода и циљева надограђује се с развојем друштвених односа - од интегришућих елемената са сродним наукама тежи и тежиће сопственом објашњавању, што данас безбедности даје теоријски, педагошки и, пре свега - друштвени значај, имајући посебно у виду све радикалније промене у међународним односима.¹¹

Са становишта доприноса научном приступу безбедности треба подвући науку о међународним односима чији фокус је свакако међународна безбедност, тј. могућности реализације модела контролисања силе у међународним односима.¹² У условима глобализације приоритетан, друштвени значај безбедности као научне дисциплине, огледа се кроз питање суверенитета међународно признатих држава, које се све чешће поставља, односно личне безбедности њихових грађана. Она се у свакодневном, практичном животу данас најчешће манифестује као гарантована заштићеност животно важних интереса личности, друштва и државе и то конституционалним, законодавним и практичним мерама; као наука, искуство и култура.

¹⁰ Савић Андреја, Стајић Љубомир; Основи цивилне безбедности, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006, стр.19

¹¹ Видети: V.Dimitrijević, R. Stojanović: Međunarodniodnosi, četvrtoizdanje, SlužbenilistSRJ, Beograd, 1996.

¹² Видети: Бајагић, М., Основи безбедности, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007.

Практични значај проучавања безбедности огледа се у потреби једног друштва да стално унапређује деловање свих субјеката безбедности и свих других друштвених субјеката, резултирајући универзалном заштићеношћу државе и појединца. Стога прикупљање, описивање, анализа и класификовање чињеница, уз њихово тумачење, односно утврђивање бројних облика њихових веза и односа, доводе до формулисања не само закона и теорија, већ и научних система. Међутим, као једна од најмлађих наука, безбедност нема још увек изграђену у потпуности методологију за изучавање овог предмета, што потврђује и пракса са којом се суочавамо.¹³ У томе је спутава и многоструконост употребе појма безбедност, односно непостојање јединствене дефиниције.

¹³ Симић Драган; Наука о безбедности – савремени приступи безбедности; Службени лист СРЈ, Београд, 2002.

1.1. Дефинисање безбедности

Појам *безбедност* потиче од латинске речи *securitas–atis*, што значи одсуство опасности, мир, дух, безбрижност, извесност, самопоуздање, неустрашивост, заштићеност. Реч безбедност у употреби је од првог века пре наше ере, увели су је епикурејци («филозофи из врта»), посебно песник Лукреције, стоици и римски државник Цицерон, подразумевајући под овим појмом филозофско и психолошко стање ума, односно субјективно осећање одсуства туге и брига.

У енглеском језику термини *security* и *safety* се користе у смислу националне безбедности (*national security*) и имплицирају остварење и чување интереса, способност деловања да не дође до непожељне безбедносне ситуације. У француском језику користе се изрази *securite* и *surete*, у италијанском *sigurezza* - сигурно, а у руском *безопасност*. У домаћој литератури *security* се равноправно преводи терминима безбедност и сигурност, често се сматрају синонимима, иако се ради о два термина са различитим значењима. Према појединим ауторима безбедност је општи појам који је у овом региону изведен из две старословенске речи: *без* и *беда*, што подразумева одсуство невоље.¹⁴

Међутим, назначени и сви други синоними који се везују за појам безбедности често непотпуно одређују садржај појма безбедности, без обзира што је, рецимо, на интернету заступљенија од речи бог, рат, мир и политика. Реч безбедност је вишезначна и у теорији, и у доктрини и у самој пракси се употребљава како би се њоме означили разноврсни елементи и односи. У најопштијем смислу подразумева слободу од страха, претњи и физичког насиља, а како укључује моралне, идеолошке и нормативне елементе, отежано је њено дефинисање.¹⁵ Разлози су многобројни, а међу њима се издвајају различите перцепције самог појма безбедност, које имају и различите узроке. Најчешћи проблем је одређивање обима појма безбедности, али су приметни и разлози који су последица различитог угла гледања на тај појам.

¹⁴Стојковић Биљана, Безбедност као предуслов развоја, Задужбина Андрејевић, Београд, 2014, стр 15

¹⁵Савић А, Машуковић И, Системи националне безбедности, Бар, 2010, стр. 12

У зачетку цивилизације безбедност је постојала само као појава, односно као чињеница. На првобитне облике угрожавања човек је реаговао рефлексно, данас он то треба да чини плански, организовано, сврсисходно и ефикасно. Временом се искристализовао појам безбедности као здраворазумска свест, а с развојем друштва и као метафизичка свест и филозофија, односно као искуствена и научна фаза. Разноврсност безбедносних појава, као последица њихове вишеструке условљености, је карактеристика која је битно почела утиче на могућност и поступак њиховог сазнавања. Отуда се указује потреба за систематизацијом која је, у коначном облику, ретко где завршена.

У основи безбедности увек постоји идеја, вредносни суд о чињеницама реалног живота, у коначном и нека вредност. У Грчком Полису то је била идеја правде, а Платон, Аристотел и Цицерон су сматрали да извор невоља врло лако може да буде и неодговарајуће државно уређење. У старој Грчкој и Риму на значају добија организована сила, која је задужена да штити поредак, јавни ред и сигурност грађана. Институције постају главни носилац регулације, друштвене контроле и утицаја на понашање људи.

У периоду од 15. до 18. века, времену апсолутистичких монархија, спољне опасности које су претиле да угрозе територију националних држава изнедриле су државни монопол физичког насиља, институционализован у војсци и полицији. Целокупна унутрашња спроводила се као полицијска власт. Безбедност је, наиме, постала примарна функција суверене државне власти, али се у 17. веку и даље односила, пре свега, на појединце. На тај начин је безбедност схватао и Томас Хобс.¹⁶ Од успостављања буржоаске власти, која је истакла паролу о “слободи, једнакости и братству”, идеја о универзалности замењена је националним интересом – *raison d`etat* (државни разлог) и својеврсном равнотежом снага, а код уставних монархија јавила се потреба да се механизам власти усклади са добробити заједнице, касније са правима и слободама грађана, која подразумевају и њихову личну безбедност. Оснивањем Друштва народа, после завршетка Првог светског рата, видљиви су први озбиљни покушаји да се идеја о колективној безбедности спроведе у пракси. У периоду до Другог светског рата појам безбедност први пут улази у међународно политички речник, а у Повељи УН после рата преузета је синтагма о „међународном миру и безбедности“ из Пакта Друштва народа.

¹⁶ Хобс Томас, Левијатан, 1651.

Анализирајући данас безбедност може се извести закључак да су најважнији елементи овог појма: стање потенцијалних жртава, објекта напада; способност објекта, појаве, процеса да сачува своју суштину и основну карактеристику у условима намерног, деструктивног деловања споља или у самом објекту, појави, процесу. Безбедност је, дакле, системска категорија која је изграђена на принципима стабилности, саморегулације, поузданости. Она се може разматрати као решавајући услов (али не увек и као гарант) животних делатности личности, друштва, државе, а кроз одсуство претњи и напада. Суштина безбедности је, у крајњем, стање заштићености личности, друштва, државе, стање заштићености животних интереса, националних интереса, али и показатељ о стању система у односу на неповољна дејства.

Из до сада реченог јасно је да је безбедност одувек била и јесте појам са вишеструким значењем. Морални, идеолошки и нормативни елементи безбедности, уз опште прихваћену премису да подразумева слободу од страха, претњи и физичког насиља, отежавали су и отежавају прецизну дефиницију безбедности. Посебно што се данас, као интегративни појам који подразумева све облике безбедности, не може никако свести на њихов збир, осим што је јасно да је држава најодговорнија за спровођење свих видова безбедности. Заједничких елемената има, низ перспектива је садржано у свим нивоима безбедности, али тешко да је могуће у исту раван ставити војну, геополитичку, економску, политичку, личну, социјалну, информациону, демографску, еколошку безбедност... Сви ови подсистеми подразумевају знања и вештине из различитих дисциплина, иако се мора признати и да различитост заиста не искључује могућност узајамног коришћења резултата других дисциплина у проучавању предмета једне дисциплине.

С друге стране, свако појединачно друштво има сопствене основне вредности и интересе на којима заснивају опстанак и развитак. Оне су условљене карактером друштвено-економских односа и правном и политичком надградњом. Отуда и многострукост не само употребе појма безбедности, већ и начина дефинисања, а различита виђења безбедности, од индивидуалне до глобалне, указују на дивергентна гледишта теоријског одређења овог појма.

Исто тако, радикална трансформација безбедносног амбијента на планетарном нивоу, скоро потпуна реконфигурација система глобалних односа моћи и силе на крају Хладног рата,

односно нови безбедносни изазови, ризици и претње, допринели су дебати о редефинисању самог концепта безбедности. Проблем је како проширити и продубити концепт безбедности не доводећи у питање његову логичку кохерентност, односно како на прави начин проширити фокус истраживања и на тзв. невојне секторе, о чему је већ било речи, а што води у несумњив раскид са традиционалним схватањем безбедности.

Наиме, концепт безбедности се продубио; напустио је идеју да је држава једини референтни објект безбедности - оно што је потребно заштитити. Тиме се као референтни објекти међународне безбедности јављују појединци, друштвене групе, региони, односно целокупан међународни систем. Терористички напади 11. септембра 2001. поново су преусмерили схватање безбедности.

Безбедност је, дакле, у концептуалном смислу данас постала толико спорна да није ни приближно могуће пронаћи споразум око њеног значења и дефинисања.¹⁷ Арнолд Волферс сматра да «безбедност, у објективном смислу, мери одсуство претњи по усвојене вредности, док у субјективном значењу представља одсуство страха да ће дате вредности бити угрожене» (1962.)¹⁸. Љубомир Стајић дефинише систем безбедности као «облик организовања и функционисања друштва у спровођењу мера и активности на превентивном и репресивном плану ради очувања суверенитета и интегритета државе, њеног Уставом утврђеног поретка, права и слобода грађана, као и свих осталих друштвених и међународних вредности од свих облика угрожавања».¹⁹ Безбедност се најчешће дефинише као циљ и замишљени стандард.

¹⁷Baldwin, David: The Concept of Security, Review of International Studies, Vol. 23, No 1 1997, pp. 3

¹⁸ Ибд. стр. 20

¹⁹ Видети: Стајић, Љ.: Основи безбедности, ФЦО, Београд, 2005.

1.2. Угрожавање безбедности: појам, извори и облици

У систему безбедности улазне величине су, у већини случајева, информације о безбедносно битним утицајима из окружења. Они могу бити повољни или неповољни по безбедност државе, неког њеног дела, одређене активности, појединца. Излазне величине су реакције система или његових појединих делова.

Констатовање постојања и других сектора безбедности, осим војног, данас дозвољава могућност постојања других референтних објеката безбедности осим државе, уједно и постојање много ширег опсега безбедносних претњи јер њихова природа варира у односу према карактеристикама конкретног референтног објекта. Без обзира како су организовани, сви системи безбедности полазе од (не)успешних покушаја одговара на питања од којих облика и носилаца угрожавања треба штитити одређено друштво, односно на који начин треба да делују сви елементи система безбедности.

Сагласност о дефиницији појма угрожености ипак не постоји. Наиме, на планетарном нивоу се користе различити термини који подразумевају и различите суштине. Дефинисање, разврставање и објашњење бројних извора и облика деловања против безбедности врши се из аспекта различитих научних, теоријских, методолошких и практичних становишта, а појединим врстама и облицима угрожавања баве се различите науке, и природне и друштвене. Угрожавање у кривично-правном смислу ипак у већини друштава претпоставља опасност, а то подразумева мању или већу могућност оштећења или уништења неког добра или вредности, односно личности.

Извори и облици угрожавања безбедности су „жива материја“, тј. стално се мењају, час су једни доминантни, час други. Поред тога, јављају се и сасвим нови, као резултат (гео)политичких, економских, војно-безбедносних и других промена на глобалном, регионалном и националном нивоу, те под утицајем техничко – технолошког напретка.²⁰ Ипак, могло би се рећи да је «угрожавање свака врста друштвене, природне и техничке

²⁰ Видети: Крга Бранко, Савремени облици угрожавања безбедности, Факултет за дипломатију и безбедност, Београд, 2105.

опасности којом се угрожавају интегритет, слобода, имовина или здравље људи, као и територијални интегритет и суверенитет и уставни поредак и право државе, народа, нација, или друштвених група и појединаца».²¹Правовремено препознавање облика и носиоца угрожавања безбедности, реално процењивање намера носилаца угрожавања (откривање планова и циљева), утврђивање применљиве контрастратегије, превентивно деловање, онемогућавање спреге носилаца угрожавања споља и изнутра су аксиоми делатности свих субјеката државе у свом делокругу рада у циљу њене заштите.

Са угрожавањем су се сусретала сва друштва што води у закључак да је угрожавање константна појава. У зависности од природе извори угрожавања могу данас да буду друштвени, природни и техничко-технолошки. Друштвени извори угрожавања су: друштвена неусклађеност; супротност интереса у сфери националног, међудржавног, религиозног, професионалног и личног; међународни односи; политика, међународни статус друштва/државе; неуједначеност друштвено-економског развоја; идеологија; култура; религија; демографски развој. Природни извори угрожавања су територија, географски положај, клима, а техничко-технолошки – постојање и развијеност техничко-технолошких постројења који су носиоци угрожавања људи, здравља и животне средине.

Делатност утицаја на безбедност може бити посредна или непосредна, а активност активна или латентна. Ако се има у виду константност, извори угрожавања могу да буду повремени и стални; према времену настанка они се класификују на прошле, садашње и будуће. Према месту одакле долазе, односно где настају облици угрожавања безбедности, сврставају се у спољне, односно оружане (агресија, интервенција, притисак) и неоружане (специјални рат – политички и економски притисци, немири, субверзије, међународни тероризам) и унутрашње, који такође могу да буду оружани (побуна, тероризам великих размера) и неоружани (обавештајна делатност, саботаже, диверзије, нереди, криминалитет, деструктивне делатности, социопатолошке појаве, екстремизам, угрожавање саобраћаја, техничко-технолошки акциденти, угрожавање животне средине, пожар).

²¹ Савић Андреја, Стајић Љубомир; Основи цивилне безбедности, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006, стр. 68

Главни изазови безбедности данас могу бити:

- 1)питања незавршене демократизације и успостављања тржишне привреде
- 2)неадекватни облици и начини искоришћавања природних потенцијала и богатстава државе
- 3)изазови успостављања цивилне демократске контроле оружаних снага и
- 4)реформа сектора безбедности.²²

Ове изазове Младен Бајагић види у:

- 1)повећању јаза између богатих и сиромашних
- 2)еколошким проблемима
- 3)проблемима везаним за светско становништво
- 4)изазовима идентитета.²³

Саша Мијалковић изазове разврстава на следећи начин:

- 1)демографски изазови
- 2)еколошки изазови,
- 3)изазови сиромаштва
- 4)изазови етничког, верског, расног и културног идентитета
- 5)изазови друштвено-економских и политичких транзиција
- 6)изазови глобализације
- 7)изазови миграција
- 8)изазови реформи сектора безбедности.²⁴

Човек као појединац/физичко лице и као део колективитета/правно лице поседује одређене вредности које настоји да обезбеди и развија одупирући се изазовима. Ниво и обим одсуства угрожавања зависи од могућности субјекта безбедности који их постиже, одржава и унапређује одвраћањем носилаца опасности, од агресивног деловања или ефикасним

²² Орлић Дејан, Појмовно одређење изазова, ризика и претњи у процесу преобликовања међународне безбедности, Војно дело 3/04, стр. 84

²³ Видети: Бајагић Младен, Основи безбедности, Криминалистичко-полицијска академија, београд, 2007.

²⁴ Мijalković Saša, Nacionalnabezbednost, Kriminalističko-policijskaakademija, Beograd, 2009, str. 127

сузбијањем њихових испољених/угрожавајућих) делатности. У том циљу предузима трајне и усклађене офанзивно-дефанзивне мере и активности ради заштите и противдејства.

У контексту овог рада свакако треба подвући да «одсуство опасности по безбедност објекта може да буде резултат немотивисаности субјекта (носиоца) опасности за агресивно деловање против њега или његове оптималне обезбеђености (заштићеност) – успешно онемогућавање субјекта опасности да га нападне, односно да сваки облик његовог напада буде ефикасно сузбијен».²⁵

²⁵ Ђорђевић Ивица, Мијалковски Милан; Ризик – специфичан облик угрожавања безбедности, Факултет безбедности Универзитета у Београду, 2010, стр. 286

2. Угрожавање безбедности одређених личности

Приступ за прецизно сагледавање међузависности појмова безбедност и угроженост подразумева:

1. Ко се обезбеђује, брани, штити или чува?
2. Ко, зашто и како штити објект безбедности?
3. Од кога/чега се штити објект безбедности?

Објект безбедности заузима централно место на релацији субјект безбедности – субјект опасности, а њихова усмереност је супротстављена. Сваки човек и људски колективитет има свог објекта безбедности/виталну вредност, који настоји да оптимално сачува, а стратегију коју примењује у ту сврху одређује његов статус субјекта безбедности или опасности.

Субјект угрожавања/опасности такође има виталне вредности - објект безбедности. Узрок његове агресивности је рационална или ирационална идеја да своје вредности и интересе оснажује урушавањем, преобликовањем, отимањем, односно уништењем вредности субјекта безбедности у његовом окружењу. У складу с тим, субјект угрожавања предузима само офанзивне активности ради постизања циља. Субјект угрожавања може да буде физичко лице/појединац или правно лице/колективитет, што је чешћи случај.

Субјект безбедности и субјект угрожавања у намераваном или стварном конфликту делатности остварују посредством јединственог организационог ситема који чине бројни међузависни и усклађени подсистеми, од политичких, економских, војних, обавештајних, пропагандних...

2.1. Појам одређених личности

Под појмом одређених личности подразумевају се оне личности за које је од стране надлежног државног органа одређено да треба да буду штићене. Приликом осигурања ових личности осигурава се позиција коју обављају у одређеном тренутку, а не те особе као појединци. Последњих деценија појавила се потреба за озбиљнијим приступом заштити одређених личности. То су, првенствено, личности које се налазе на највишим државним, политичким, војним и полицијским функцијама, из верског живота, али и из света бизниса, спорта, естраде. Под одређеним личностима подразумевају се и страни државници – носиоци највиших државних функција током службених посета. У политиколошком смислу одређеним личностима могу да се сматрају и оне личности које су својим радом и делима оставили несумњив траг у времену у којем су стварали.

У свету је за одређене личности уобичајена скраћеница VIP – веома важна особа (*Very Important Person*) којој треба да се пружи посебан третман због неког посебног разлога и њеног статуса. Поред скраћенице VIP понекад се користи и скраћеница VVIP, која означава врло врло важну особу (*Very Very Important Person*), како би се посебно нагласила важност неке личности, често у односу према другим важним личностима. Она се често користи приликом обележавања места за седење током боравка већег броја значајних личности на једном месту, а како би се према стандардима међународног протокола одредиле личности по важности у датом тренутку. У последњих стотињак година само у атентатима је изгубило животе више од 100 највиших државника, док је број неуспелих атентата на истакнуте личности далеко већи.

Потреба за обезбеђивањем одређених личности се исказује посебно на нашим просторима с обзиром да је било значајних пропуста у обезбеђивању штићених личности, првенствено у радњама које обухватају претходне послове обезбеђења личности, а које су довеле чак и до трагичних исхода не само за те личности, већ су резултирале непроцењивим негативним последицама по државу у целини.

Уредбом о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката у Републици Србији ближе се одређују послови безбедносне заштите одређених лица и

објеката у земљи и иностранству које непосредно врши Министарство надлежно за унутрашње послове, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција, Војна полиција и јединице Војске Србије.²⁶

Чланом 2. Означене су одређене личности:

- председник Републике;
- председник Народне скупштине;
- председник Владе;
- министар спољних послова;
- министар одбране;
- министар унутрашњих послова;
- начелник Генералштаба Војске Србије;
- директор Безбедносно-информативне агенције;
- директор Војнобезбедносне агенције;
- директор Војнообавештајне агенције;
- директор полиције;
- страни државници - носиоци највиших државних функција током службених посета Републици Србији;
- носиоци највиших правосудних функција и други државни функционери у зависности од процене угрожености а по препоруци Бироа за координацију рада служби безбедности.

Према члану 5. ове Уредбе право на безбедносну заштиту по престанку функције имају:

- председник Народне скупштине;
- председник Владе;
- министар спољних послова;
- министар одбране;
- министар унутрашњих послова;
- директор Безбедносно-информативне агенције;
- директор Војнобезбедносне агенције;

²⁶Уредбао одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката у Републици Србији;Службени гласник РС, бр. 72/2010

- директор Војнообавештајне агенције;
- директор полиције;
- начелник Генералштаба Војске Србије.

Овај вид заштите одређених личности траје шест месеци по престанку функције коју су обављали. После истека тог рока врши се у складу са проценом угрожености и препоруком Бироа за координацију рада служби безбедности.

Председник Републике по престанку функције остварује право на безбедносну заштиту у складу са посебним законом. Под пословима безбедносне заштите подразумевају се:

- 1.Мере контраобавештајне заштите
- 2.Превентивно-безбедносне мере
- 3.Мере превентивно-техничке заштите
- 4.Мере физичке заштите
- 5.Мере превентивно-медицинске заштите.

2.2. Облици угрожавања безбедности одређених личности

Све динамичнији развитак савременог света условљава и детерминише адекватну динамичност и промене у области безбедности.²⁷ Почетком 21. века бројни системи безбедности, па тако и у Републици Србији, мењају садржај рада, првенствено у односу на људски и техничко-технолошки фактор. У државама у транзицији, као што је РС, акценат је још увек на људском фактору. Оне се налазе пред захтевом за преобликовањем стања и у овој сфери – примени најновијих научних знања и савремених метода управљања, с обзиром на проширени круг актера као објеката и субјеката безбедности, односно облика угрожавања безбедности одређених личности.

У научној и стручној јавности још увек су присутне контроверзе око тумачења појмова *изазова*, *ризика* и *претњи безбедности* одређеној личности. Њихов однос сагледамо као однос између *услова* који представљају конкретне супротности интереса, постојања *намере*, која детерминише вероватноћу и могуће последице - ризик и *силе* као ефективне могућности да се оствари претња. Угрожавање безбедности одређене личности је, дакле, заједничко име за низ повезаних манифестација, појава, процеса, облика и њихових извора. То је сваки вид нарушавања физичког и психичког интегритета одређених личности.

Угрожавање безбедности одређене личности представља сваки непредвиђени догађај, односно случај, понашање, насилно деловање човека, природе или техничких система у дужем или краћем временском периоду значајног облика, који чини конкретну опасност, односно угрожава живот одређене личности и/или имовину. Може да резултује губицима живота одређене личности и/или средстава и објеката. Носиоци угрожавања безбедности одређене личности могу бити терористичке организације, криминалне организације, службе безбедности, војне и паравојне формације, екстремно мотивисани појединци, психолошки нестабилне личности.

Угрожавање личности врши се на разне начине и разним средствима, али увек са одређеним циљем. Досадашња сазнања указују на присутност разних и све бројнијих облика угрожавања одређених личности, без обзира на мере надлежних органа и служби

²⁷ Видети: Симеуновић Драган, Нови сведски поредак и национална држава, Симтраде, Београд, 1993.

безбедности на њиховој заштити. Од конкретне ситуације, односно облика угрожавања, зависи обим ангажовања у предузимању превентивних и репресивних радњи и мера на њиховој заштити.

Анализа стања безбедности одређених личности у РС треба да подразумева идентификовање безбедносних проблема, приказаних кроз трендове промена, на дневном, месечном, годишњем нивоу. Анализа претпоставља и квантитативно истраживање, тј. статистичке податке прикупљене од надлежних служби. Такво сагледавање резултата анализе стања безбедности одређених личности омогућиће правилно уочавање најприсутнијих безбедносних проблема и планирање рада и активности за решавање или контролисање идентификованих безбедносних приоритета. То даље води у планирање активности кроз дугорочно стратешко планирање мера за унапређење безбедности одређених личности, као и акционо планирање пројеката и деловања у решавању одређених појединачних и конкретних безбедносних проблема.²⁸

И поред непостојања јединствене методологије за израду безбедносне процене угрожености одређених личности, односно непостојања јединственог става о садржају безбедносне процене угрожености одређених личности, не ретко и сагласности који су модели безбедносне процене оптимални у одређеним безбедносним условима, јасно је да тероризам данас представља основни облик угрожавања безбедности одређених личности. Промене у референтним безбедносним појавама иду од националне ка међународној и ка безбедности личности – посебно одређених личности. Најчешћа кривична дела против безбедности, уз тероризам, представљају атентати, отмице, шпијунажа, диверзије, саботаже, крађе, угрожавање безбедности лета ваздухоплова. Премда су ови облици угрожавања стални, њихови садржаји су променљиви, а разноврсност и динамичност ових безбедносних појава, као последица њихове вишеструке условљености, карактеристика је која круцијално утиче на могућност и поступак њиховог сазнавања. Отуда се и указује потреба за њиховом што адекватнијом систематизацијом.

²⁸www.osce.org; <https://www.osce.org/node/218286> (прегледано: 8.7.2017.)

2.2.1. Тероризам као облик угрожаваања безбедности одређених личности

Латинска реч *terrere*, од које потиче данашња реч тероризам, буквално значи „узроковати нечије дрхтање“. Иако смо свакодневно сведоци терористичких напада широм планете, који обухватају и нападе на одређене личности, повећано научно интересовање за овај манифестан облик политичког насиља није допринело његовом ефикаснијем отклањању. Тероризам као глобални феномен, присутан и на овим просторима, у различитим појавним формама и изразитим динамизмом, условљен великим бројем различитих чинилаца и двоструким стандардима, носи бремене отежаног дефинисања.

Сматрало се да тероризам, у општем смислу, означава примену смишљеног организованог и директног насиља терористичког субјекта, спремног да и најгрубљом физичком силом према унапред одабраној личности или насумичној жртви, ради њеног убиства, сакаћења, киднаповања или психичког злостављања, изазову лични или колективни страх или несигурност, збњу или апатију, да би постигли пројектовани политички циљ. Међутим, тероризам је кроз историју постајао све сложенији друштвени проблем. Савремени тероризам одликују нови облици угрожавања што резултира још већим тешкоћама у прогнозирању начина на који ће се тероризам рефлектовати, посебно кад се узме у обзир савремена технологија и софистицирана средства које користе носиоци угрожавања.

Циљ тероризма, мотивисаног политичким интересима (*animus terrorandi*), је доминација у политици - изазивање промена или преузимање власти. Њиме се директно угрожава држава и зато га је др. Драган Симеуновић назвао политичким тероризмом.²⁹

Упоређујући ретке покушаје дефинисања тероризма српских аутора може се рећи да је овај феномен за њих унапред планирано проузроковање и искоришћавање страха и ужаса, а који је последица насиља или претње насиљем са намером остваривања политичких циљева. Ни међу домаћим ауторима, као ни међу страним, нема ближег одређења самог појма тероризам. Тероризам је, за овдашње ауторе, организована и систематска примена насиља са намером да се, изазивањем страха и личне несигурности грађана наруши ауторитет државе или остваре неки политички циљеви.

²⁹Симеуновић Драган, Тероризам као облик политичког насиља, теоријски часопис „Смисао“, бр. 3 Београд, 1998.

Драган Симеуновић је дефинисању појма *тероризам* посветио значајну пажњу током година научног и истраживачког рада.³⁰ После свеобухватне анализе феномена тероризма из више углова, јединствене на овим просторима, Симеуновић тероризам третира као друштвени и политички феномен:

„Као вишедимензионални политички феномен савремени тероризам се може теоријски најопштије одредити као сложени облик организовања групног, и ређе индивидуалног или институционалног политичког насиља обележен не само застрашујућим брахијално физичким и психолошким, већ и софистицирано-технолошким методама политичке борбе којима се обично у време политичких и економских криза, а ретко и у условима остварене економске и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају остварити ‘велики циљеви’ на морбидно спектакуларан начин, а непримерено датим условима, пре свега друштвеној ситуацији и историјским могућностима оних који га као политичку стратегију упражњавају.

Друштвено-угрожавајући опус тероризма обухвата претњу силом у оквиру интензивне психолошко-пропагандне делатности, злоупотребу интернета у терористичке сврхе, отмице, уцене, психофизичко злостављање, атентате, саботаже, диверзије, самоубилачке нападе, појединачна и масовна политичка убиства, и интенцију испољавања ређе над стварним и потенцијалним политичким противницима, а чешће над представницима система и невиним жртвама.

*Као вид индивидуалног, нелегитимног, нелегалног и неинституционалног насиља тероризам је увек окренут против одређених институција неког друштва, односно inconcretum против неке државе.“*³¹

³⁰Проф.др Драган Симеуновић, међународни експерт за тероризам и професор Универзитета у Београду, тренутно је ангажован као експерт при Европској комисији у Бриселу за питања безбедности и миграција. (прим. Г.Б.)

³¹Симеуновић Драган, Тероризам, - Општидео, Правни факултет Универзитета у Београду, библиотека Кримен, Београд, 2009, стр. 80

Симеуновић је свестан чињенице да то не може никако да буде коначно одређење, посебно у ситуацији кад тероризам ескалира на глобалном нивоу и кад дефинисање тероризма добија огроман политички значај. Овај политички феномен, требало је, пре свега, да буде дефинисан од стране УН. Међутим, рапидан губитак ауторитета ове организације услед доминације великих сила у њој и ван ње, рађа не мале резерве према једној генерално обавезујућој дефиницији тероризма, а све из страха да таква дефиниција не буде још један инструмент учвршћивања највеће силе света у њеној доминацији над свим осталим државама и народима³².

Према намереним или већ исказаним циљевима тероризам се може класификовати на неколико начина:

-Идеолошки мотивисан тероризам: левичарски тероризам; десничарски тероризам;

-Етно - сепаратистички тероризам;

-Верски фундиран тероризам: тероризам секти; тероризам фундиран на интерпретацији великих религија.

Према средствима које терористи користе тероризам се може класификовати као:

-класични тероризам,

-биохемијски и

-нуклеарни тероризам.

Према методама тероризам се класификује на:

-класични тероризам,

-самоубилачки тероризам,

-сајбер тероризам,

-нарко тероризам.

³²ИБИД,стр. 37

Према типу актера - субјеката, класификација се врши на:

- индивидуални тероризам,
- тероризам организација и илегалних група и
- институционални тероризам.

Глобализација тероризма открива неколико његових нових карактеристика: ширу везу терористичких организација са супротстављеним циљевима, професионализацију терориста, најаве могућности легализације тероризма, подупирање терористичких група, сарадњу са наркокартелима, сарадњу са аполитичним професионалцима који ће помоћи терористичке организације за новац, стављање терористичких група у службу држава, употреба тероризма у интернационализацији сукоба, све чешће претње нуклеарним, биолошким и хемијским оружјем од стране терориста.

У правном систему Републике Србије тероризам је одређен као кривично дело чланом 312. Кривичног законика. Осудом и борбом против тероризма штити се уставно уређење и безбедност Републике Србије. „Ко у намери угрожавања уставног уређења или безбедности Србије изазове експлозију или пожар или предузме неку другу опште опасну радњу или изврши отмицу неког лица или други акт насиља или прети предузимањем какве опште опасне радње или употребом нуклеарног, хемијског, бактериолошког или другог опште опасног средства и тиме изазове осећање страха или неисгурности код грађана, казниће се затвором од 3 - 15 година.“³³

Чланом 321. Кривичног законика РС предвиђени су и квалификовани облици тероризма. Они постоје ако је:

- предузимање неког терористичког акта имало за последицу смрт једног или више лица
- изазвало опасност за живот људи
- праћено тешким насиљем или великим разарањима
- довело до угрожавања безбедности
- довело до угрожавања економске снаге земље
- довело до угрожавања војне снаге земље

³³http://www.paragraf.rs/propisi/krivicni_zakonik.html; Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016); (прегледано: 10.7.2017.)

-дело извршено за време ратног стања или у случају непосредне ратне опасности, тј. оружаног сукоба или ванредног стања

-при извршењу дела учинилац са умишљајем лишио живота једно или више лица.

Чланом 320. Кривичног законика РС обухваћено је и санкционисано и дело припреме терористичког акта, прецизирано као набављање или оспособљавање средстава за извршење кривичног дела, у отклањању препрека за извршење кривичног дела, у договарању, планирању или организовању са другим извршења кривичног дела или у другим радњама којима се стварају услови за непосредно извршење кривичног дела.

2.2.2. Атентат као облик угрожаваања безбедности одређених личности

Појам атентат потиче од латинске речи *attentare* – покушати напад на нешто или некога. Данас се схвата као умишљајно убиство, или покушај убиства одређене личности, првенствено из политичких разлога. Када се са историјског аспекта говори о атентату као терористичком акту, треба нагласити да није сваки атентат тероризам и да није свако политичко убиство тероризам.

Политичко убиство Драган Симеуновић дефинише као политички, односно идеолошки мотивисану елиминацију, потпуну и трајну, стварног, претпостављеног или потенцијалног политичког непријатеља. Не само као вид санкција, већ и као превентивно дело. У том смислу се, од настанка политике до данас, као својеврстан вид репресије, примењује и *мегацид*. То је масовно политичко убиство, тј. масовна ликвидација политичких противника, њихових присталица, али и чланова фамилије. У најекстремнијим случајевима генерализује се појам политичког противника који подразумева све људе за тај чин одређене политичке, националне, етничке, расне или верске припадности.³⁴

У међународне уговоре о изручењу унета је, у правном смислу, *атентатска клаузула* којом се негира политички карактер атентата на шефа државе или чланове његове породице. Назива се белгијском клаузулом - у казненем закону из 1855. године. Белгија је прва увела неполитички карактер атентата (1856. с Француском потписала уговор о изручењу). Уз појам атентат се последњих година везују и кованице *циљано убиство* (targeted killing), селективни атентат (selected assassination) или *вансудско погубљење*. То су атентати које војне, полицијске и обавјештајне снаге неких држава спроводе против водећих представника терористичких и субверзивних организација. Изрази су у употреби од почетка 21. века и појашњавају праксу САД уведenu после терористичких напада на Њујорк и Вашингтон, 11. септембра 2001, као део стратегије „Рата против тероризма“.³⁵ Примена је интензивирана од стране администрације Барака Обаме, а изазвала је и још увек изазива бројне контроверзе

³⁴Симеуновић Драган, Теорија политике - ридер, Наука и друштво, Београд, 2002, стр. 156

³⁵The Global War on Terrorism Service Medal (GWOT-S), created by Executive Order 13289 on March 12, 2003 by President George W. Bush; <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/FR-2003-03-14/pdf/03-6445.pdf>

због њене правне утемељености. Критичари, не само широм планете већ и у самим САД, стратегију „Рат против тероризма“ најчешће изједначавају са државним тероризмом.³⁶

Атентат као акт подразумева постојање неколико прожимајућих чинилаца: налогодавца; финансијера (у већини случајева налогодавац); организатора (у већини случајева субјекат који једино располаже сазнањем о идентитету налогодавца); извршиоца. Атентат је, дакле, један од најефикаснијих начина остваривања крајњих циљева, који као метод представља умишљено убиство или покушај убиства неке истакнуте личности, изведено из политичких, верских или других мотива. Атентатори могу бити наручени - професионалне убице, али и особе фанатичних убеђења као и особе на чије мотиве утиче душевна болест.

Статистика показује да се атентати изводе најчешће ватреним оружјем и експлозивним материјалима, ређе хладним оружјем, хемијским, отровима, комбинованим средствима.³⁷ Степен последица атентата одређен је степеном припремљености, нивоом планираности и степеном пропуста служби безбедности. У периоду од 1900-2003 Израелска безбедносна агенција (ГСС или Шабак) бележи да је реализовано 155 атентата.³⁸ Само од 1980 – 2003 извршено је 73 атентата. Са смртним последицама било је 32 (44%), тешким повредама 4 (5%), лакшим повредама 11 (15%), без последица 26 атентата (36%). Ватреним оружјем извршено је 84 атентата (45%), експлозивом 33 (21%), аутомобилом – бомбом 7 (4%), самоубицама (4%), комбинованим средствима 9 (6%), 27 хладним оружјем 10 (7%). У употреби су били и отрови, ракетни пројектили, искоришћене су талачке ситуације. За 80% атентата није било оперативних сазнања о припремама могућег угрожавања одређене личности, што указује на пропусте у оперативно-превентивном раду служби безбедности.

На државнике: председнике, премијере, монархе у периоду од 1900-2003 извршено је 62 атентата: 82 на друге високе званичнике - министре, амбасадоре и 11 на верске лидере, од којих је 116 личности било под заштитом служби безбедности. Из идеолошких мотива извршено је 108 (70%) атентата. На атентате са криминалним мотивима отпада 1%, из

³⁶ Симеуновић Драган, Тероризам, - Општи део, Правни факултет Универзитета у Београду, библиотека Кримен, Београд, 2009, стр. 81

³⁷ Видети: Симеуновић Драган, Политичко насиље, Београд, 1989, стр. 109-110

³⁸ Каранфилов Борче, Атентат као метод извршења терористичког акта, војни часопис „Одбрана“, 2011.

личних разлога извршено је 24 атентата(15%).Атентата са непознатим мотивима било је 22 (14%). Од укупног броја 151 атентат (98%) био је унапред испланиран.

Најосетљивија места из угла безбедносног обезбеђења одређених личности су трасе кретања и јавни скупови/манифестације: 59 (38%) на траси кретања,30(19%)у резиденцијалним објектима,35 (23%) током јавних скупова и манифестација, 26(17%) у тренутку трансфера - преласка из једног облика обезбеђења у други, 5 (3%) на траси кретања пешке.

Кривично дело убиства представника највиших државних органа присутно је у кривичном законодавству РС кроз члан 310. Кривичног законика РС,,Ко у намери угрожавња уставног уређења или безбедности Србије или живота представника Републике, народног посланика, председника Владе, члана Владе, председника Уставног суда, председника највишег суда у РС или републичког јавног тужиоца, казниће се затвором најмање 10 година или затвором од 30-40 година“.³⁹

³⁹ Кривични законик: Службени гласник РС бр. 85/06, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13; пречишћен текст са изменама

2.2.3. Други облици угрожавања одређених личности

Кривичним закоником РС прописано је још кривичних дела која се у целини, или појединим елементима, односе на угрожавање одређених лица у различитим облицима. Члан 134. КЗ Републике Србије прописује казне за *отмицу*.

1) Ко силом, претњом, обманом или на други начин одведе или задржи неко лице у намери да од њега или другог лица изнуди новац или какву другу имовинску корист или да њега или кога другог принуди да нешто учини, не учини или трпи, казниће се затвором од две до десет година.

2) Ко ради остварења циља отмице прети убиством или тешком телесном повредом отетом лицу, казниће се затвором од три до дванаест година.

3) Ако је отето лице задржано дуже од десет дана или је према њему поступано на свиреп начин или му је тешко нарушено здравље или су наступиле друге тешке последице или ко дело из става 1. овог члана учини према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година.

4) Ако је услед дела из ст. 1. до 3. овог члана наступила смрт отетог лица или је дело извршено од стране групе, учинилац ће се казнити затвором од пет до осамнаест година.

5) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.

Само кривично дело отмице у себи садржи три кривична дела: противправно лишавање слободе, изнуду и уцену. Уз повезаност са појмом силе насиље у виду отмице одређених личности је повезано и са појмом политике. Спајањем политике и претње оружјем у деловању усмереном против одређене личности у виду отмице обезбеђује се да политичке структуре чине политичке уступке, чиме се подривају демократија и владавина закона у одређеној држави или друштву.

У отмице одређених личности често су уплетени инострани елементи. За ову тврдњу одличан пример имамо у Италији. Према извештају италијанске Парламентарне комисије из 2000. америчке тајне службе су искористиле отмицу италијанског министра спољних послова Алда Мора ради спречавања доласка на власт Социјалистичке партије. Италијанска војна служба СИСМИ штитила је отмичаре, а потом и атентаторе, из“Црвених бригада” 16. марта 1978, док су на Маријевом брду у Риму, у улици Фини, отимали председника владајуће Хришћанске демократије А. Мора и убијали његову оружану пратњу.⁴⁰Иза акције Црвених бригада била је америчка обавештајна служба ЦИА, која је финансирала и десничарске структуре у италијанској армији. У Министарству одбране Италије постојало је супер тајно одељење којим нису командовали официри италијанске војске, чланови одељења такође нису били припадници италијанске армије. Командну структуру и састав одељења *Гладио* чиниле су приватне личности које су у име и за рачун структура западне војне алијансе НАТО изводиле терористичке акције и приписивале их левици. Од тренутка отмице изношена је претпоставка да је Моро отет (касније убијен) како би се спречио настанак коалиције демохришћана и комуниста, против чега су биле САД: отмица и убиство су извршени како би се Италија дестабилизovala, евентуално омогућио државни удар уз подршку САД, као у Грчкој 1967. или Чилеу 1973, када је председник Салвадор Аљенде наводно извршио самоубиство.⁴¹

Чин отмице, ако не резултира убиством, подразумева мучење, које се испољава као физичко и психичко насиље. Насиљем одређена личност, која је политички противник, бива кажњавана, понижена, често принуђена да ода информације, отмичар се труди да она постане послушник. Бројни примери кроз историју сведоче да приликом драстичног мучења неретко наступа и смрт одређене личности.

Уз појам отмице се везује и *отмица ваздухоплова* у којем се налазе одређене личности, обухваћена је чланом 240. Кривичног законика РС, односно *угрожавање безбедности лета*

⁴⁰Hof Tobias The Moro Affair – Left-Wing Terrorism and Conspiracy in Italy in the Late 1970s. Historical Social Research, vol. 38, 2013, no. 1, pp. 129–141.

⁴¹<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1581425/US-envoy-admits-role-in-Aldo-Moro-killing.html> (објављен: 11.3.2008; прегледано: 17.8.2017.)

ваздухоплова током којег се у ваздухоплову налази одређена личност (члан 241. Кривичног законика РС).⁴² Чланом 392. Кривичног законика Републике Србије прописано је кривично дело *узимања талаца*

Кривично дело *диверзије* (члан 313. Кривичног законика РС) може се извршити рушењем, паљењем, уништавањем или оштећењем објеката које користе одређене личности, чини се у намери угрожавања уставног уређења и безбедности државе или друштва и самих одређених личности. Појам диверзија потиче од латинске речи *diversus*, што значи различито или разнолико, а означава дистракцију, девијацију, или неочекивани напад. На енглеском појам значи измена или преусмеравање.

Диверзија означава дистракцију, девијацију или неочекивани напад, односно - диверзија је изненадна, прикривена и неочекивана активност, деловање или борбена радња усмерена на подривање, слабљење или уништавање снага, средстава или других вредности противника, у овом случају одређених лица. Може бити војна, политичка, економска и др Често су повезане једна с другом. Ово кривично дело може да учини свако физичко лице.⁴³ Војна диверзија је посебан, специфичан облик и начин извођења угрожавања, изразито офанзивна активност посебно организованих, обучених и опремљених снага, а могу да буду и други делови оружаних снага.

Саботажа као вид угрожавања одређених личности представља прикривено, подмукло или на други начин вршење радне обавезе тако да оно проузрокује знатну штету одређеним личностима, а у намери да се угрози њихова безбедност, односно уставно уређење и безбедност државе или друштва (члан 314. Кривичног законика РС). Објект угрожавања није директно одређена личност већ имовина коју користи одређена личност, а коју уништава или оштећује, што се у крајњем одражава на безбедност одређених личности. Термин *политичка саботажа* се користи за дефинисање дела која подразумевају узнемиравање или наношење штете угледу одређеног лица.

⁴² Видети: Пејановић Љубо, Бејатовић Милорад; Авиотероризам, Нови Сад, 2009.

⁴³ Рађеновић Д. Рајко, Безбедност личности и објеката, МДД систем Београд, 2003, стр. 31

Шпијунажа се дешинише као тајно и нелегално прикупљање поверљивих информација. Може бити сигнална и људска. Људска шпијунажа представља коришћење људских агената у шпијунирању. Агенти се инфилтрирају у одређене групе или удружења, понекад са лажним идентитетом како би покушали да дођу до поверљивих информација које се тичу одређених особа. Сигнална шпијунажа се односи на пресретање порука и канала комуникације одређених личности и њиховог обезбеђења, разбијање шифара итд. Добила је на значају развитком информационих технологија.

Шпијунажа означава обавештајне делатности које се састоје од сазнања о другој особи, ратној страни, држави или организацији одавања или саопштавања прикупљених података или чињеница које представљају тајну: војну, службену, економску, индустријску...а која се тиче одређених личности. Међународно право регулише шпијунажу искључиво у области међународног хуманитарног права. Шпијунажа у мирнодопским условима спада под кривично право поједине државе.⁴⁴ Средства и начини којима шпијуни долазе до података су разни: праћење, тајно мотрење кретања, рада или неке друге активности посматране стране, достављање података, потказивање или цинкарење и сл.

Учинилац овог кривичног дела за које је потребан умишљај може да буде свако физичко лице, најчешће оно које и само располаже документима са ознаком тајне или тајним подацима и то ступањем у страну обавештајну службу, прикупљањем података за страну обавештајну службу и другим помагањем страној обавештајној служби. Испољава се у стварању обавештајне службе у држави или друштву за рачун друге државе или руковођењем њоме. Шпијунажа је евидентна кад дело шпијунаже проузрокује тешке последице по безбедност одређених личности и моћ државе.

У област општег криминалитета – дела против имовине, на штету објеката који користе одређене личности, спадају и *крађа, тешка крађа, разбојничка крађа*.

⁴⁴ Видети: Бајагић Младен, Шпијунажа у 21. веку – савремени обавештајно безбедносни системи, Марсо, Београд, 2009.

3. Историјски аспекти обезбеђивања одређених личности у Републици Србији

Историја потврђује да су одређене личности, председници, премијери, високо рангирани државни званичници и верски великодостојници, одувек били изложени опасности од атентата и других облика угрожавања. Сваки колективитет поседује одговарајуће видове заштите, међу којима су и заштита одређених личности и објеката од разних облика угрожавања. У првобитној заједници први облици обезбеђења односили су се на заштиту важних вредности тог времена – ватре, а потом су организовани и чувари који су чували села и племенске старешине.⁴⁵

27. год. п. н. е. основана је у старом Риму прва професионална полицијска служба у историји (*cohortes urbanae*) која је штитила и одређене личности. Функцију заштите обављали су грађани организовани по војничким принципима и повезани са преторијанском гардом која је имала и функцију политичке полиције.⁴⁶ Непосредно обезбеђење императора састојало се од најмање четири концентрична безбедносна прстена. Три прстена су чинили: ауксилијари – спољни пратиоци, легионари – царска телесна гарда и протектореси – лични пратиоци. Пре него што би императори кренули на пут, на места која ће посетити стизали би менсореси – службеници, чије је задужење да обезбеде све што је било потребно за цара и пратњу и да организују потпуну безбедност.⁴⁷ И богати су плаћали личну заштиту - мислилац Цицерон је имао 300 телохранитеља који су га штитили од политичких противника. Бројни атентати, реализовани и у покушају, на представнике власти и владајуће класе убрзали су кроз векове формирање специјалних служби (у разним облицима) за заштиту одређених личности и на нашим просторима.

⁴⁵ Јојић Ленка, Шарић Борислав; Настанак и историјски развој обезбеђења одређених личности и објеката, с освртом на републику Српску, <http://doisrpska.nub.rs/index.php/BPG/article/download/1318/1225>

⁴⁶ Grant Michael, *History of Rome*. New York: NY: Charles Scribner's Sons, 1978, p. 256

⁴⁷ Белић Милан, Васић Милица; Историјско правни аспект послова обезбеђења одређених личности и објеката, *Безбедност*, 1 -2, Београд, 2009, стр. 107

3.1. Угрожавање безбедности одређених личности у модерној Србији - атентат

Модерну Србију, насталу пре два века, карактеришу одређене личности које су, док су биле на власти кроз борбу за власт, жртвовали чак и сопствену главу и трон. Историјска дешавања неспорно указују да су српске вође, без обзира на то да ли су они краљеви, кнежеви, председници, премијери, високо ранжирани државни званичници или верски великодостојници, увек изложени опасности од атентата.

Уколико се изузме кнез Милан Обреновић, који је владао само 28 дана, ниједан српски владар није рођен у својој отаџбини, у њој се школовао или преминуо природном смрћу док је био на власти. Током 19. и 20. века скоро сваки српски владар био је убијен, насилно свргнут с власти, или је абдицирао, па држава Србија држи неславан рекорд. Од Кнеза Михаила до премијера Србије Зорана Ђинђића наручиоци убиства остали су углавном неоткривени, а Србија је земља са највише убијених владара и државника у Европи у последњих 190 година, и једина земља у Европи у којој је од убиства премијера Шведске Улофа Палмеа, после 17 година убијен председник Владе Србије Зоран Ђинђић.

Кроз рану историју Србије лишени су живота или политички страдали:

Часлав Клонијевић – убијен

Јован Владимир – убијен

Велики Жупан Стефан Немања – абдицирао

Краљ Стефан Првовенчан – абдицирао

Краљ Радослав – свргнут

Краљ Урош II – свргнут

Краљ Драгутин – свргнут

Краљ Стефан Дечански – свргнут и убијен

Цар Душан – изненада умро

Цар Урош – по легенди убијен

Кнез Лазар – погинуо

Јован Ненад – убијен.⁴⁸

⁴⁸ Видети: Веселиновић Андрија, Љушић Радош; Српске династије, Службени гласник, Београд, 2008.

У последња два века владари и политичке елите су страховале од преврата, револуција и политичких атентата. И у историји модерне српске државе било је завера, убистава и преврата, односно разних облика угрожавања безбедности одређених личности. Од 1817. до 1934. године убијена су три српска и један југословенски краљ. С престола су протерани или абдицирали Карађорђе (1813), кнез Милош (1839), кнез Михаило (1842), кнез Александар (1858), краљ Милан (1889), краљ Петар II (1941). Премијер Србије Зоран Ђинђић убијен је 12. марта 2003.

Вожд Карађорђе – убијен

Кнез Милош – протеран

Кнез Александар Карађорђевић – протеран

Кнез Михаило Обреновић – убијен

Кнез Данило Петровић – убијен

Краљ Милан Обреновић – протеран

Краљ Александар Обреновић – убијен

Краљ Петар Први Карађорђевић – абдицирао

Краљ Никола Петровић – протеран

Краљ Александар Први Карађорђевић – убијен

Краљ Петар Други Карађорђевић – протеран

Иван Стамболић - убијен

Премијер Зоран Ђинђић – убијен

Председник Слободан Милошевић –умро у Хагу

Војислав Коштуница – абдицирао

Борис Тадић – поднео оставку/скратио мандат

Вожд Ђорђе Петровић Карађорђе убијен је 13. јула 1817. код Велике Плане по налогу кнеза Милоша Обреновића. Убиство је извршио Никола Новаковић, организатор је био Вујица Вуличевић, кум војда Карађорђа. Новаковић, слуга Вулићевића, је убиство извршио секиром у Радовањском лугу код Велике Плане, где је вожд чекао од кнеза Милоша одговор у вези са затраженим састанком. О операцији “Кумова секира” није се много знало до 1860, кад је , кнез Милош отишао у цркву ради покајања. Тада је рекао да је Карађорђевог убицу склонио у Опарић, променивши му идентитет, како га народ не би убио. Међутим, у анализи овог

свирепог убиства занемарени су неостварени интереси великих сила у решавању српског питања.

Кнеза Михаила Обреновића су убила четворица браће Радовановић 29. маја 1868. на иницијативу прогнане династије Карађорђевић - истрагом је утврђено да је Александар Карађорђевић био умешан у осмишљавање убиства. Док је кнез Михаило заводио апсолутизам, склопљена је завера са циљем да се он убије: Радовановићи су се светили због робије брата Љубомира. Коста Радовановић, главни извршилац убиства, био је угледан трговац. У недељу, око 5 часова поподне, кнез Михаило је кренуо кочијама до Кошутњака. Извезао је у шетњу Катарину и Анку Константиновић и Томанију Обреновић. Кнез и његова сестра су на месту остали мртви, а Катарина и ађутант Светозар Гарашанин су рањени. Смрт кнеза Михаила представљена је као преломни тренутак и велики губитак на путу ка реализацији националних циљева епохе и конституисање стабилног друштва и државе у Србији. Најмлађи Карађорђевић син Александар, 14. септембра 1842. изабран за кнеза Србије, оптуживан је да је за заверенике у атентату на кнеза Михаила обезбедио новац и оружје.⁴⁹

На краља Милана Обреновића покушано је неколико атентата; међу атентаторима је била и једна жена, Илка Марковић, снаја Светозара Марковића. Због покушаја атентата умало није одсекао главу Николи Пашићу 1899, када је, на Ивањдан, покушао да га убије један радикал..⁵⁰ Син Миланов, Александар Обреновић и супруга Драга Машин, убијени су завереом појединих официра и припадника политичких странака. Почетком 1903. краљ Александар Обреновић је извршио два државна удара у размаку од само једног сата: 25 марта је укинуо Устав из 1901, па га вратио, а потом је распустио Сенат и Народну скупштину. Чином убиства 28/29 маја, у праскозорје, прекинуће се династија Обреновића која је, с прекидима владала Србијом од 1815 – на престо ће се вратити Карађорђевићи после 45 година.⁵¹ У планирању завере учествовали су поручници Драгутин Димитријевић Апис, Драгутин Дулић, Антоније Антић, капетани Радомир Аранђеловић и Милан Петровић. Нова

⁴⁹ Видети: Ћирковић Симо, Књаз Михаило Обреновић – Живот и политика, Дерета, 2011.

⁵⁰ Покушаји атентата 1871. познати су под кодним именима Теразијска бомба и Смедеревски намештај. (прим. Г.Б.)

⁵¹ Јовановић Владимир, Изврисана сећања – уништавање и ретуширање слике о несталој династији Обреновића, Годишњак за друштвену историју, Београд, вол. 14, бр. 1-3, стр.32-46

истраживања потврђују да је у у завршној фази учествовало 115 официра.⁵² Исте ноћи убијени су председник владе Димитрије Цинцар-Марковић, војни министар Милован Павловић, оба краљичина брата Никодије и Никола Луњевица.

У Марсеју је извршен атентат на краља Александра Првог Карађорђевића 9. октобра 1934, током званичне посете Француској. Атентатор у Марсеју на краља Срба, Хрвата и Словенаца, Величко Димитров Керин, звани Владо Черноземски и Владо Георгијев Черноземски, припадник је Унутрашње македонске револуционарне организације, усмртио је краља Александра пиштољем «маузер» с четири метка.⁵³ Користећи нереде изазване атентатом у скупштини над послаником Стјепаном Радићем 28. јуна 1928, завео је диктатуру 6. јануара 1929. и укинуо Устав.⁵⁴ Део посланика Хрватске странке права (Анте Павелић) одлази у иностранство и ствара усташку организацију. У Македонији јачају пробугарски елементи. Краљ је прогласио 1931. нови Устав. У спољној политици интензивно је радио на склапању међудржавних одбрамбених савеза са Француском, Румунијом, Чехословачком, Турском и Грчком усмерених против сила које су тежиле ревизији Версајског система мировних уговора.

Краља Александра су приликом посете Француској, како би учврстио одбрамбени савез против нацистичке Немачке, дочекали само министар иностраних послова Луј Барту и генерал Жозеф Жорж. Био је, као вид заштите, предвиђен блиндиран аутомобил, али је замењен отвореном лимузином у власништву марсејске полиције - модел није коришћен од атентата на француског председника Мари Франсоа Сади Карноа 1894. Одред мотоцикала који је требало да прати кола није се појавио, само два коњичка официра која су јахали поред возила и неколико коњаника испред колоне која се кретала брзином пешака.

Размак између полицајаца који је требало да држе људе на одстојању, на тротоару, био је 10 метара. То је омогућило атентатору да у 16 часова и 20 минута скочи на папучу аутомобила и

⁵² Видети: Казимировић Васа, Црна рука, Прометеј, 2103.

⁵³ Керина, припадника Унутрашње македонске револуционарне организације, ангажовале су хрватске усташе да буде инструктор атентаторске групе коју је обучавао у Мађарској, у логорима Јанка Пуста и Нађ Кањижа. (прим. Г.Б.)

⁵⁴ Пуниша Рачић, српски политичар из Црне Горе, упуцао је пет чланова ХСС, два су одмах убијена, Ђуро Басаричек и Стјепан Гранца, а Радић је преминуо месец дана касније (прим. Г.Б.)

запуца. Испред Палате Бурзе, у 16 часова и 20 минута, атентатор Керин је искочио из масе, носећи у десној руци букет цвећа у коме је скривао пиштољ и на француском викнуо: „Живео краљ!“. Испалио је више хитаца - краљ је, неколико минута после 17 часова, издахнуо не долазећи свести. Према званичној верзији два метка погодила су краља Александра, један Бартуа и четири генерала Жоржа. Полицајци су пуцали у масу, убили два посматрача, двојицу ранили. Атентатор је, убијен ударцима сабље, линчован од гневне масе. Поседовао је чехословачки пасош на име Петрус Келеман, издат од конзулатове државе у Загребу. У атентат су биле умешане и поједине стране силе: Мусолинијева Италија, која је имала територијалне претензије ка Југославији.

Међутим, ни 82 године после убиства краља Александра Карађорђевића извештај француске државне комисије која је истраживала овај злочин није доступан, тврди проф. др Предраг Симић, који је више пута тражио документе на увид од 2004. до 2009. док је био амбасадор у Паризу.⁵⁵ Историчар Миле Бјелајац истим поводом боравио је неколико пута у Француској. У Екс ан Прованс, градићу 30 км од Марсеја, где је одржано суђење атентаторима, кад је унео у компјутеру одредницу у вези са атентатом, на екрану се појавила црвена боја са натписом: „Недозвољено за употребу“. На зид ћутања наишао је и на свим другим званичним местима у Француској. Поједини историчари су дошли до докумената који доказују да је постојала директна веза између атентатора и тадашњег немачког војног аташеа у Паризу, генералштабног капетана Ханса Шпајдела, као и да је атентатор имао сараднике и француским службама безбедности.⁵⁶

Бивши председник Србије Иван Стамболић отет је 25. августа 2000. у близини своје куће, за време рекреације у Кошутњаку. Одвезен је на Фрушку гору где је убијен, закопан у припремљену раку и заливен живим кречом. На основу исказа полицајца Звездана Јовановића, припадника Јединице за специјалне операције (ЈСО МУП Србије), 28. марта 2003. пронађени су посмртни остаци Стамболића.⁵⁷

⁵⁵ Проф. Др Симић Предраг: изванредни и опуномоћени амбасадор Државне Заједнице Србија и Црна Гора у Републици Француској (2004-2006); изванредни и опуномоћени амбасадор Републике Србије у Републици Француској (2006-2009).

⁵⁶ Волков Константинович Владимир, Операција „Тевтонски мач“, Мисао, Москва, 1966.

⁵⁷ Првостепеном пресудом Специјалног суда због учешћа у убиству Ивана Стамболића на по 40 година затвора осуђени су Милорад Улемек Легија, Душко Маричић, Ненад Бујошевић и Бранко Берчек. Након уложених

На председника Владе Србије Зорана Ђинђића покушана су три атентата пре него што је убијен 12. марта 2003. Средином фебруара 2003. група атентатора планирала је да убије Ђинђића на аутопуту, са узвишења у близини наплатне рампе Бубањ поток, приликом премијеровог повратка с Копаоника. Одустали су наводно због страха од превеликог броја жртава. Друга ликвидација је припремана 21. фебруара 2003. Колона возила са премијером кретала се аутопутем Београд – Загреб ка аеродрому. Код Београдске арене, возач камиона „мерцедес“ Дејан Миленковић Багзи (Земунски клан), требало је да препречи и заустави колону, док су се у близини налазили завереници с намером да минобацачем „зољом“ убију премијера. Убиство је опет, наводно, одложено због опасности од масовног страдања људи. Група коју је предводио Звездан Јовановић (ЈСО МУП Србије) 7. марта је планирала је да усмрти Ђинђића испред зграде Савезне скупштине снајперским мецима са горњег нивоа гараже „Три листа дувана“, на углу Улице краља Милоша и Булеvara краља Александра. Председник Владе Србије је усмрћен 12. марта 2003. године у 12:25 испред улаза број 5. зграде Владе Србије. На председника Владе Србије др Зорана Ђинђића извршен је атентат у 12.25 сати испред зграде Владе Србије. Председник Владе подлегао је ранама у 13.30 сати у Ургентном центру Клиничког центра Србије. Зоран Ђинђић задобио је прострелну рану грудног коша и трбуха нанету ватреним оружјем.

Одсуство проверених информација о наручиоцу повезује на неки начин атентат у Марсељу са убиствима кнеза Михаила и Зорана Ђинђића. Познати су они који су пуцали, али не и они који су их ангажовали, о чему се и данас спекулише. После извршеног атентата на Ђинђића било је доста полемика и разговора на тему адекватног обезбеђења, али и о пропустима у погледу организације, броја људи који обезбеђују, ко су и какви људи били ангажовани у обезбеђењу председника Владе Србије.

жалби, најстрожа казна остала је Улемеку и Берчеку, док је Маричићу казна смањена на 30 година, Бујошевићу на 35. Током суђења сви су негирали дело које им се стављало на терет.

3.2.Формирање специјалних служби

У 14. веку на нашим просторима издвајамо првобитне облике непосредне заштите – пратње, коју су обављале дворске страже/гарда. Оклопници/коњаници у служби цара Душана били су опремљени најбољом опремом и оружјем. Унајмњени ратници/трабанти пратили су кнежеве. У периоду од 1718-1739, с увођењем «кнежинске самоуправе» у тадашњи Београдски пашалук, заштитници кнежева су постали пандури са буљубашом – четовођом у турској војсци (турски: boltikbasi).⁵⁸ Турским указом, султановим бератом, Карађорђево таст је крајем 18. века добио 200 заштитника. Почетком 19. века у појединим државама формиране су посебне службе чији је задатак био заштита државно-политичких личности и функционера. Једна од најстаријих институција, што је широј јавности мало познато, основана ради безбедносне заштите личности и објеката, настала је у Србији.⁵⁹

Претходно је, 1806, одредбама Ичковог мира, за кнежеве са наследним положајем предвиђено обезбеђење од 50 наоружаних људи.⁶⁰ А у време Првог српског устанка, у периоду од 14. фебруара 1804. - 7. октобра 1813, одабрана је и обучена група коњаника у циљу непосредне заштите војводе Карађорђа и других вођа устаника, познатих као *момци*. Карађорђе је обезбеђивало 40 момака. Вођа им је био Петар Јокић.⁶¹

Кнез Милош Обреновић је 1830, на Ђурђевдан, упутио тзв. распис старешинама нахија са захтевом да „из задружних и имућнијих кућа по статусу и угледу одаберу младиће за његову Гарду“. Од 70 младића формирана је *Прва књажевска пешачка Гвардија* са задатком обезбеђења владара, владарског двора и других значајних објеката које су до тада чували пандури. Годину дана касније, 1831, Гвардију, као војно-полицијски одред, после неуспешних покушаја Петра Цетињског, основао је и Петар Петровић Његош. Кнез Милош је 1832. наредио да се организује коњичка гарда, а први закон, Устројеније гарнизоне војске,

⁵⁸ Белић Милан, Непосредна физичка заштита одређених лица, практикум, ПРООФ, Београд, 2014, стр. 13

⁵⁹ Симеуновић Драган, Политичко насиље у савременој Србији – узроци, облици и перспективе, научно стручни скуп, Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Захдел“, Тара, 21-23. октобар 2014.

⁶⁰ Ичков мир – потписан 1806, назван по Ичку Пету којег су послали из Србије устаници да преговара са Портом о миру. Пуномоћје су потписали 13. јула 1806. Карађорђе и Младен Миловановић

⁶¹ Дамјанов Петар, Младеновић Мирослав; Летопис Гарде 1830–2000, НИЦ Војска, 2002, стр. 16–17.

објављен је 10. јуна 1839. Она је планирана за обављање граничне службе, да би јој 1841, новим законом, враћен статус гарнизоне војске која је имала у време кнеза Милоша.⁶²

Тајна полиција за политичке послове основана је у Србији уредбом 1831, а за време уставо бранитељске владе од 1842-1858 донета су два закона која су омогућавала обрачун са противницима тадашњег режима. Као министар унутрашњих дела Илија Гарашанин је кажњавао оног ко је вређао или нападао одређене личности.⁶³

Почетком 20. века формира се посебна јединица за пратњу краља Александра, гарда. У непосредној заштити краља коришћени су аутомобили и мотоцикли. Од 14. јануара 1930. Уредбом о устројству и делокругу Управе града Београда у оквиру Опште канцеларије основан је седми одсек (од 10), чији агенти су обезбеђивали важне личности. Под командом армиског генерала Петра Живковића, гарда краља са пуковима пешадије, коњице и артиљерије, обезбеђивала је дворски комплекс на Дедињу.

Током Другог светског рата, ради обезбеђења штабова и руководиоца Народно - ослободилачког покрета (НОП), формирају се посебне пратеће јединице. Из састава свих војних формација издвојене су групе истакнутих бораца који су обављали послове обезбеђења. Прва заштитна јединица формирана је 1941. године у циљу обезбеђења саветовања у Столицама. Десетак бораца је потом организовано у заштитну јединицу Врховног штаба НОПОЈ. По преласку Врховног штаба у Ужице допуњена је и постаје Пратећа чета Врховног штаба. Новембра 1942. од пратеће чете формиран је Пратећи батаљон Врховног штаба, састављен од две пешадијске и инжењерске чете.⁶⁴

⁶² Видети: Ђукић Слободан, Зорић Мирјана; Монографија – Српско војно школство; Министарство одбране Републике Србије, Београд, 2010.

⁶³ Гарашанин Илија \крагујевачка нахија\ 16.1.1812 - 10.6.1874 државник, министар унутрашњих дела, иностраних дела и министар председник

⁶⁴ До октобра 1944, укључивања у састав Гардијске бригаде, пратећи батаљон је мењао имена:

Стража Главног штаба НОПОЈ, септембра 1941, Стража Врховног штаба НОПОЈ, од септембра до децембра 1941, Пратећи вод Врховног штаба НОПОЈ, од децембра 1941. до марта 1942, Пратећа чета Врховног штаба НОП и ДВЈ, од марта до новембра 1942, Пратећи батаљон Врховног штаба НОП и ПОЈ, од новембра 1942. до октобра 1944.

Врховни штаб је 27. новембра 1942. донео Упутство о организационој структури и основним задацима обавештајне службе на ослобођеној и неослобођеној територији. Њиме су дате смернице за формирање обавештајних центара, организовање и задатке. При Врховном штабу оснива се Одсек безбедности са секцијама за обавештајни и контраобавештајни рад. У Дрвару 13. маја 1944. Јосип Броз Тито доноси наредбу о формирању Одељења за заштиту народа – (ОЗНА), са 4 одсека:

1. обавештајни
2. контраобавештајни на ослобођеној територији
3. контраобавештајни у војсци
4. статистичко-технички одсек.⁶⁵

Уочи формирања Корпуса народне одбране Југославије (КНОЈ) 15. августа 1944. више од 5.000 бораца на територији Југославије се налазило у јединицама народне одбране у осам дивизија.⁶⁶ Задаци КНОЈ су били:

1. помоћ органима ОЗНА у борби против непријатеља
2. обезбеђење централних органа власти: Националног комитета, Врховног штаба и главних штабова
3. обезбеђење лука, обала, државне границе
4. обезбеђење најважнијих железничких и аутомобилских путева и мостова, завода и фабрика одбрамбеног карактера, аеродрома и других објеката одбрамбеног значаја.

ОЗНА је марта 1946. издвојена из Министарства народне одбране и прикључена је Министарству унутрашњих послова, променивши назив у Управу државне безбедности (УДБА), кад је организована и Контраобавештајна служба Војске Југославије (КОС), а 1952. УДБА је коначно преведена са војне у цивилну формацију. На Брионском пленуму 1966. државна безбедност је постављена на нове основе, после смене Александра Ранковића због

⁶⁵ Видети: Целебцић Милован; Обавештајна служба у народноослободилачком рату, 1941-1945; Војноисторијски институт, Београд, 1987.

⁶⁶ Видети: Фонд ЈНА, Команда Корпуса народне одбране Југославије и Граничних јединица Југославије 1945-1953

наводног прислушкивања Јосипа Броза Тита.⁶⁷ Настала је Служба државне безбедности, која је деловала до распада СФРЈ; 1967. СДБ је федерализована, док је на савезном нивоу била Савезна служба државне безбедности – временом су РДБ добијале све већа овлашћења.

⁶⁷ Видети: Димић Љубодраг; „Историја српске државности“ – трећи део; Нови Сад, Огранак САНУ, 2001.

4. Службе за обезбеђивање одређених личности у Републици Србији данас

И поред великог броја угрожавања безбедности одређених личности у Србији кроз њену историју, често и са смртним исходом, неприхватљива је теза да се разни облици угрожавања, посебно атентат, не могу спречити. Сваки покушај угрожавања одређене личности може се данас спречити уколико су службе задужене за безбедносну заштиту максимално професионалне, у вишепартијским системима деполитизоване, са провереним и професионалним кадром.

Успешност рада служби за обезбеђивање одређених личности зависиће од тога да ли оне заиста своју делатност обављају на адекватан начин: стручно, професионално, ефикасно, ефективно, непрекидно, потпуно, бескомпромисно, рационално, уз процењивање, одлучивање, реализовање и контролу, односно да ли је њихов рад неприхватљиво неадекватан – селективан, непрофесионалан, неефикасан, неефективан, па чак и опструктиван. Рад ових служби свакако треба да буде утемељен у закону, али и у Стратегији националне безбедности.⁶⁸ То у Републици Србији није случај, без обзира што је Стратегија опште програмско становиште државе у области безбедности, чијом реализацијом се штите национални интереси од ризика и претњи - ради се о сложеним, динамичким и хијерархијским системима који треба да буду део вишег, државног система, а који треба да остварују конкретан циљ, у овом случају више него значајан елемент свеукупне безбедности: обезбеђивање одређених личности од разних облика угрожавања.

Обезбеђивање одређених личности од разних облика угрожавања може успешно да се остварује само у условима делотворне законодавне власти државе која доноси примењиве законе. Законодавац, наиме, мора да одговори на питање шта и како регулисати у погледу ангажовања служби за заштиту одређених личности од разних облика угрожавања. Одговор свакако треба да представља полазиште и основу одговора на питање како регулисати ангажовање служби за обезбеђивање одређених личности у РС. Ако одговор постоји – успешније је одвраћање, откривање, надзирање и документовање, односно спречавање и

⁶⁸Стратегија националне безбедности Републике Србије, Службени гласник РС, број 28/09.

ономогућавање носиоца угрожавања да дејствују према објектима/одређеним личностима кроз управљачке и оперативне елементе. Може се, дакле, констатовати, да практично остваривање функције обезбеђивања одређених личности од свих облика угрожавања представља веома значајнију целину безбедности с обзиром да обухвата физичко ономогућавање носилаца опасности који би да применом угрожавајућих делатности против одређених личности узроковали на њих штетне промене, а тиме и на целокупно друштво.

Обезбеђивање одређених личности у РС различито је нормативно регулисано у појединим периодима. У време трајања Другог светског рата, од 1944. до 1965, заштиту нису пратили одговарајући нормативни акти: обезбеђење одређених личности вршено је на основу ставова и закључака тадашњих органа власти. Обезбеђивање одређених личности вршено је у периоду од 1965. до 1975. на основу одлуке Савезне Владе - Обавезних инструкција о начину вршења и организацији послова заштите личне безбедности одређених државних и политичких функционера.

Од 1975. до распада СФРЈ област заштите одређених личности и објеката била је правно уређена у оквиру јединственог система безбедности следећим нормативним актима:

1. Одлука о вршењу послова обезбеђења председника Републике и врховног команданта оружаних снага СФРЈ и шефова страних држава за време боравка у Југославији (Е. п. бр. 315/75)

2. Одлука о изменама и допунама Одлуке о вршењу послова обезбеђења председника Републике и врховног команданта оружаних снага СФРЈ и шефова страних држава за време боравка у Југославији (Е. п. бр. 110/77 од 12.1.1977.)

3. Одлука о вршењу послова обезбеђења чланова Председништва СФРЈ, шефова страних држава за време боравка у СФРЈ, Меморијалног центра „Јосип Броз Тито“ (Службени лист СФРЈ, бр. 43/81 од 24.9.1981.)

4. Одлука о вршењу послова обезбеђења и одређивању личности, делегација, објеката и политичких скупова, чију заштиту организује и спроводи Републички Секретаријат за

унутрашње послове (Службени гласник Социјалистичке Републике Србије, бр. 10/82 од 6.8.1982.)

5. Одлука о вршењу послова обезбеђења чланова Председништва СФРЈ (Службени лист СФРЈ, бр. 5/87 од 20.2.1987.).

До распада СФРЈ нису донети закони који би правно уредили надлежност и овлашћења органа и служби безбедности у заштити одређених личности и објеката од разних облика угрожавања у целини, већ појединачни прописи. То су:

1. Закон о посебним правима и дужностима председника Републике - регулишу се поједина права и дужности председника; поједини облици заштите за време трајања и по престанку председничке функције (Службени гласник РС, бр. 49/99, 11/01 и 34/01)
2. Закон о изградњи објеката који садржи одредбе о одређеним видовима заштите објеката, који имају значај за привредни и друштвени развој и одбрану земље (Службени гласник СРЈ, бр. 10/84, 24/85, 35/86, 37/88, 41/88, 6/89, 93/93, 67/93),
3. Закон о изменама и допунама закона о изградњи објеката (Службени гласник СР Југославије, бр. 43/01), 4.
4. Упутство о начину обављања послова обезбеђења личности и објеката; 1995. донео министар унутрашњих послова. Ближе се одређују мере и радње које се предузимају ради заштите одређених личности и објеката. Носилац послова координације, усклађивања мера и радњи заштите је Ресор државне безбедности, VI Управа и Управа полиције.
5. Упутство о начину обављања послова обезбеђења личности и објеката број: 7350/2003 од 5.9.2003, које је донео министар унутрашњих послова 2003. Прецизирају се радње и мере које се предузимају ради заштите одређених личности и објеката. Носилац послова координације и усклађивања мера и радњи је Управа за обезбеђење одређених личности и објеката.

6. Уредба о одређивању послова безбедносне заштите коју непосредно врше Министарство унутрашњих послова, Безбедносно-информативна агенција, Војно-безбедносна агенција и Војна полиција (Службени гласник Републике Србије, бр. 12/09 од 13.2.2009); ближе одређују послови безбедносне заштите одређених личности и објеката које непосредно врше органи надлежни за безбедносну заштиту. Такође је таксативно наведено која све лица, и по престанку функције, имају право на безбедносну заштиту.⁶⁹

Безбедносна заштита одређених личности у Републици Србији подразумева јединствени систем и обухвата усклађеност рада Министарства унутрашњих послова (МУП), Безбедносно информативне агенције (БИА), Војнобезбедносне агенције (ВБА), Војне полиције и јединица Војске Србије. За безбедност одређених личности од свих облика угрожавања у Републици Србији је ангажовано око 2.000 припадника државних безбедносних служби. Према подацима МУП Србије, Управа за обезбеђење при МУП броји око 1.300 припадника. О заштити одређених личности од угрожавања и објеката од значаја брину и припадници специјалних јединица полиције из Жандармерије, Специјалних антитерористичких јединица (САЈ),(ПТЈ), а у оквиру посебних надлежности и Управа криминалистичке полиције (УКП).

⁶⁹Белић М; Анализа атентата на највише државне представнике, Наука Безбедност Полиција, бр. 2, 2008.

4.1.Одређивање послова безбедносне заштите одређених лица и објеката

У Републици Србији данас је одређивање послова безбедносне заштите одређених личности и објеката регулисано Уредбом из 2010. године чији први члан ближе одређује послове безбедносне заштите одређених лица и објеката у земљи и иностранству, које непосредно врше Министарство надлежно за унутрашње послове, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција, Војна полиција и јединице Војске Србије, односно органи надлежни за безбедносну заштиту.

Члан 2 утврђује лица из члана 1 ове Уредбе.⁷⁰ Штићени објекти према овој Уредби, чланом 3, су:

- Народна скупштина;
- Генерални секретаријат председника Републике;
- Влада;
- министарства;
- други објекти које користе лица из члана 2. ове уредбе.

Већ је помињано да члан 4 утврђује да Председник Републике по престанку функције остварује право на безбедносну заштиту, у складу са посебним законом, односно представници којих државних и других органа имају право на безбедносну заштиту у смислу ове уредбе, према члану 5, по престанку функције. Безбедносна заштита лица из става 1. овог члана траје шест месеци по престанку функције коју су обављали, а након истека тог рока - у складу са проценом угрожености и препоруком Бироа за координацију рада служби безбедности.

Под пословима безбедносне заштите, у смислу ове уредбе (члан 6) подразумевају се: мере контраобавештајне заштите; превентивно-безбедносне мере; мере превентивно техничке заштите; мере физичке заштите и мере превентивно медицинске заштите. Под мерама контраобавештајне заштите, у смислу ове уредбе (члан 7), подразумева се нарочито:

⁷⁰ Видети одељак у овом раду Појам одређене личности, стр.21

-откривање индикатора и благовремено онемогућавање терористичке, екстремистичке, обавештајне и друге субверзивне делатности страних обавештајних служби, организација и лица усмерених на угрожавање лица и објеката из чл. 2. и 3. ове уредбе;

-учешће у процени, предлагању, прописивању и реализацији мера контраобавештајне заштите, као и у њиховом усклађивању са мерама безбедносне заштите;

-примењивање мера противприслушне заштите;

-вршење безбедносних провера по захтеву руководиоца објекта безбедносне заштите, за лица која се примају на рад, постављају или распоређују на места рада и послове који се контраобавештајно штите;

-вршење контраобавештајне заштите радних места и послова у сарадњи са руководиоцем објекта безбедносне заштите. Непосредно се контраобавештајно штите радна места и послови на којима се креирају, израђују, прикупљају, обрађују, чувају, архивирају и уништавају подаци од интереса за Републику Србију, који су означени одређеним степеном тајности.

Члан 8 обухвата превентивно-безбедносне мере:

- учешће у изради процене стања угрожености објекта безбедносне заштите, у сарадњи са другим службама безбедности и руководиоцем објекта безбедносне заштите;

- пружање стручне помоћи на утврђивању начина чувања и коришћења тајних података и докумената;

- заштиту поверљивих комуникација.

Мере превентивно-техничке заштите (члан 9) представљају скуп послова, задатака и активности који се предузимају ради откривања и уклањања минско-експлозивних, запаљивих, радиоактивних и других опасних материја, установљавања и

отклањања техничких неисправности на уређајима и инсталацијама и спречавања тајног или насилног уласка у објекте и просторије, као и функционисања заштићеног система веза.

Члан 10 утврђује Мере физичке заштите представљају скуп послова, задатака и активности који се предузимају ради обезбеђења одређених лица и објеката и обухватају:

- непосредну физичку заштиту одређених лица;
- физичку заштиту одређених објеката које лице користи стално или повремено;
- физичка заштита безбедносно осетљивих тачака на правцима кретања;
- регулисање саобраћаја и обезбеђење кретања возила под пратњом.

Мере превентивно-медицинске заштите (члан 11) представљају скуп послова, задатака и активности који се предузимају са циљем проналажења и отклањања микробиолошких, хемијских и радиолошких материја, штетних по здравље и живот одређене личности и обухватају:

- спровођење санитарно-техничких прегледа одређених објеката и особља које ради у објектима;
- контролу здравствене исправности и квалитета прехранбених артикала, воде и ваздуха;
- контролу хигијене транспорта и складиштења животних намирница;
- предузимање мера и обезбеђивање адекватне и правовремене здравствене заштите лица из члана 2. ове уредбе.

Члан 12 одређује мере безбедносне заштите из чл. 7, 8, 9, 10. и 11. ове уредбе. Предузимају се у складу са:

- проценом угрожености одређених лица и објеката;

-степеном тајности података од значаја за безбедносну заштиту.Орган надлежан за безбедносну заштиту из члана 1. ове уредбе, на основу прописа који уређују ову област, одређује које ће се мере безбедносне заштите (врста, обим,степен) предузимати за одређени објекат безбедносне заштите.

Послове безбедносне заштите председника Републике, према члану 13, по овој уредби обављају:

- Војнобезбедносна агенција и Безбедносно-информативна агенција за контраобавештајну заштиту;
- Министарство унутрашњих послова и Војна полиција у сарадњи са специјализованим установама - мере физичке заштите, превентивно-техничке, превентивно-медицинске и здравствене заштите.

Послове безбедносне заштите по овој уредби, према члану 14, изузев послова из члана 13. ове уредбе,обављају, и то тако што:

- контраобавештајну заштиту објеката безбедносне заштите, из чл. 2. и 3. ове уредбе,врши Безбедносно-информативна агенција, изузев министарства надлежног за послове одбране, које контраобавештајно штити Војнобезбедносна агенција;
- превентивно техничку заштиту свих објеката безбедносне заштите из ове уредбе врши Министарство надлежно за унутрашње послове, а за објекте безбедносне заштите Министарства одбране врши Војна полиција;
- физичку заштиту свих објеката безбедносне заштите из ове уредбе врши Министарство унутрашњих послова, а за објекте безбедносне заштите Министарства одбране врши Војна полиција и јединице Војске Србије;

- превентивно медицинску и здравствену заштиту свих објеката безбедносне заштите из ове уредбе врше специјализоване установе у сарадњи са Министарством унутрашњих послова, а за објекте безбедносне заштите Министарства одбране у сарадњи са Војном полицијом.

За потребе Безбедносно-информативне агенције Министарство унутрашњих послова обавља послове спољног физичког обезбеђења објеката и простора које користи агенција.

Према члану 15, у вршењу послова безбедносне заштите надлежни органи дужни су да сарађују и размењују податке од значаја за безбедносну заштиту одређених лица и објеката.

Координацију послова безбедносне заштите одређених лица и објеката, врши Савет за националну безбедност, преко Бироа за координацију рада служби безбедности, у складу са одредбама посебног закона (члан 16).

Лица из члана 2. и руководиоци објеката из члана 3. ове уредбе дужни су да омогуће примену мера безбедносне заштите, које се предузимају у циљу њихове безбедности. Органи задужени за безбедносну заштиту дужни су да редовно извештавају Владу и Савет за националну безбедност о стању и проблемима безбедносне заштите и предлажу предузимање мера из њихове надлежности (члан 17).

Руководиоци органа надлежних за безбедносну заштиту ближе ће уредити, према члану 18, посебним актом из своје надлежности, начин обављања и примену мера безбедносне заштите. Садржина акта из става 1. овог члана представља тајни податак и као такав се штити општим и посебним мерама заштите у складу са прописима о заштити тајних података.⁷¹

⁷¹ Даном ступања на снагу Уредбе престала је да важи Уредба о одређивању послова безбедносне заштите коју непосредно врше Министарство унутрашњих послова, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција и Војна полиција ("Службени гласник РС", број 12/09).

4.2.Управа за обезбеђење одређених личности и објеката МУП-а РС

У саставу МУП РС улази Дирекција полиције, која је дужна је да обавља полицијске и друге унутрашње послове утврђене законом који се односе на безбедносну заштиту живота, права, слобода и личног интегритета грађана, као и подршку владавини права; безбедносну заштиту имовине.Дужност Дирекције полиције је спречавање, откривање и расветљавање кривичних дела, прекршаја и других деликата. Рад Дирекције полиције обухвата и друге видове борбе против криминала и отклањање његових организованих и других облика; откривање и проналажење извршилаца кривичних дела, прекршаја и других деликата и њихово довођење надлежним органима; проналажење других лица за којима се трага; заштиту учесника у кривичном поступку; међународну помоћ и друге облике међународне сарадње; одржавање јавног реда, пружање помоћи и заштиту безбедности угрожених лица; обезбеђивање јавних окупљања грађана.Обезбеђивање одређених личности, органа, објеката, простора, страних дипломатских и конзуларних представништава такође спада у делокруг рада Дирекције полиције.У посао Дирекције улази и регулисање и контрола саобраћаја, пружање помоћи и надзор у саобраћају на путевима; заштита државне границе и контрола њеног прелажења; примена прописа о странцима; илегалне миграције и трговина људима;набављање, држање и ношење оружја и муниције; држављанство, јединствени матични број грађана, личне карте, путне исправе, пребивалиште и боравиште грађана, регистрацију возила и друге управне послове; извршавање других послова утврђених законом и подзаконским актом.⁷²

У седишту Дирекције полиције утврђене су организационе јединице:

- 1) Управа криминалистичке полиције,
- 2) Управа за међународну оперативну полицијску сарадњу,
- 3) Управа полиције,
- 4) Управа за обезбеђење одређених личности и објеката,
- 5) Јединица за заштиту,
- 6) Управа саобраћајне полиције,
- 7) Управа граничне полиције,

⁷²Informator o radu Ministarstva unutrašnjih poslova republike Srbije;
<http://arhiva.mup.gov.rs/cms/resursi.nsf/informator-apr2016-lat.pdf> (прегледано: 21.12.2017.)

- 8) Управа за управне послове,
- 9) Оперативни центар,
- 10) Жандармерија,
- 11) Специјална антитерористичка јединица (САЈ),(ПТЈ)
- 12) Хеликоптерска јединица.

Један од најважнијих сегмената МУП-а РС је Управа за обезбеђење одређених личности и објеката, чији су припадници високообразовани, способни и обучени. Управа за обезбеђење одређених личности и објеката формирана је током трајања ванредног стања, 9. априла 2003. године, непуних месец дана од убиства председника Владе Србије Зорана Ћинђића.⁷³ Управа за обезбеђење одређених личности и објеката МУП-а РС врши безбедносну заштиту одређених особа у зависности од процене стања угрожености. Ове процене сачињавају се приликом успостављања мера безбедносне заштите и периодично обнављају у складу са уредбом, а по препоруци Бироа за координацију рада служби безбедности. У складу са проценом стања угрожености врши се укидање или се наставља обављање послова безбедносне заштите.⁷⁴ Јединица за обезбеђење одређених личности и објеката одговорна је, у складу са законом и другим прописима, за непосредно обезбеђење: председника Републике, председника Народне скупштине, председника и одређених чланова Владе, министра унутрашњих послова, осталих одређених функционера Министарства и објеката по месту њиховог рада и становања; осталих одређених личности и одређених страних личности и делегација.

Управа за обезбеђење одређених личности и објеката сарађује са обавештајно-безбедносним институцијама у погледу безбедносне заштите одређених личности и објеката; у сарадњи са стручним службама Министарства учествује у организацији стручног усавршавања и специјалистичке обуке и обезбеђује материјално-техничка средства неопходна за свој рад.

⁷³ Влада Републике Србије на седници одржаној 12. марта 2003. на основу члана 83, тачка 8, члана 90, тачка 4 и 10 Устава Републике Србије и члана 1 и 3 Закона о мерама за случај ванредног стања утврдила је предлог за проглашење ванредног стања. Ванредно стање је трајало до 22. априла 2003.

⁷⁴ Видети: MinistarstvounutrašnjihposlovaRepublikeSrbije; Zakonopoliciji(2017), ([Word](#), [PDF](#)) <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/> (прегледано: 16.1.2018.)

Управа за обезбеђење одређених личности и објеката у свом саставу има:

Одељење за сарадњу са обавештајно-безбедносним институцијама и безбедносну заштиту радника Управе,

Одељење за дежурство, ПДЗ, БХЗ и ПТЗ,

Одељење за обезбеђење председника Републике,

Одељење за обезбеђење председника Народне скупштине,

Одељење за обезбеђење председника и одређених чланова Владе,

Одељење за обезбеђење потпредседника Владе задуженог за безбедност и спољну политику,

Одељење за обезбеђење министра,

Одељење за обезбеђење одређених функционера и објеката МУП-а,

Одељење за обезбеђење одређених личности,

Одељење за обезбеђење одређених страних личности и делегација,

Одељење за организацију, праћење и планирање попуне, обуке и опремања

Одељење за обезбеђење дипломатско-конзуларних представништава и осталих објеката.

Сарађивати са обавештајно-безбедносним институцијама у погледу безбедносне заштите одређених лица и објеката; подручним полицијским управама налагати предузимање потребних мера и радњи које су неопходне у функцији безбедносне заштите одређених лица; вршити надзор, контролу и по потреби пружати стручну помоћ у реализацији наведених активности, задатак је Одељења за сарадњу са обавештајно-безбедносним институцијама и безбедносну заштиту радника Управе.

У свом саставу има:

Одсек за сарадњу са обавештајно-безбедносним институцијама,

Одсек за безбедносну заштиту радника Управе

Одсек за оперативну аналитику.

Ово одељење сарађује са БИА, ВБА, Војном полицијом, Министарством одбране, Министарством спољних послова и Одељењем за послове безбедности и организационих јединица МУП-а. Сарадња се одвија перманентно.

Одељење за дежурство, ПДЗ, БХЗ и ПТЗ у свом саставу има:

Одсек за ПДЗ, БХЗ, ПТЗ

Одсек за ванредна обезбеђења.

Одељење за обезбеђење председника Републике у свом саставу има:

Групу за непосредно обезбеђење председника Републике

Групу за обезбеђење председника Републике по месту рада и становања.

Одељење за обезбеђење председника Народне скупштине у свом саставу има:

Групу за непосредно обезбеђење председника Народне скупштине

Групу за обезбеђење председника Народне скупштине поместу рада и становања.

Одељење за обезбеђење председника и одређених чланова Владе у свом саставу има:

Одсек за непосредно обезбеђење председника и одређених чланова Владе

Одсек за обезбеђење председника и одређених чланова Владе по месту рада и становања и обезбеђење зграда министарстава.

Одсек за непосредно обезбеђење председника и одређених чланова Владе у свом саставу има:

Групу за непосредно обезбеђење председника Владе

Групу за непосредно обезбеђење одређених чланова Владе

Одсек за обезбеђење председника и одређених чланова Владе по месту рада и становања и обезбеђење зграда министарстава у свом саставу има:

Групу за обезбеђење председника и одређених чланова Владе по месту рада и становања

Групу за обезбеђење зграда министарстава

Одељење за обезбеђење министра у свом саставу има:

Групу за непосредно обезбеђење министра

Групу за обезбеђење министра по месту рада и становања

Групу за непосредно обезбеђење државног секретара.

Одељење за обезбеђење одређених функционера и објеката МУП-а у свом саставу има:

Одсек за непосредно обезбеђење директора полиције и одређених функционера МУП-а

Одсек за обезбеђење директора полиције и одређених функционера МУП-а по месту рада и становања и одређених објеката МУП-а.

Одељење за обезбеђење одређених страних личности и делегација у свом саставу има:

Одсек за обезбеђење одређених страних личности и делегација

Одсек за саобраћајно обезбеђење.

Одељење за организацију, развој оперативних полицијских вештина и опремање у свом саставу има:

Одсек за организацију

Одсек за контролу законитости у раду

Одсек за развој оперативних полицијских вештина

Одсек за праћење и планирање опремања.

Одељење за обезбеђење дипломатско-конзуларних представништава и осталих објеката у свом саставу има пет група.

4.2.1. Жандармерија

Жандармерија планира, организује и извршава најсложеније безбедносне задатке који се односе на сузбијање тероризма и организованог криминала. Најсложенији безбедносни задаци Жандармерије су прикупљање и обрада оперативних сазнања, откривања кривичних дела тероризма и организованог криминала, обезбеђивање материјалних доказа, лишавања слободе учинилаца кривичних дела, интервенција у унутрашњој одбрани земље са циљем разбијања организованих криминалних група, превентивна противтерористичка делатност; лишавања слободе чланова организованих и других опасних криминалних група и појединаца у сарадњи са другим организационим јединицама МУП-а, а који би могли, између осталог, да угрозе безбедност одређених личности. Обезбеђење јавних скупова повећаног ризика и успостављање јавног реда нарушеног у већем обиму, сузбијање побуна у институцијама за извршење кривичних санкција; обезбеђење објеката и личности (обезбеђење одређених објеката и објеката од виталног значаја за Републику Србију у земљи, посебна обезбеђења штићених личности посебно су у делокругу рада Жандармерије.⁷⁵

Пружање помоћи другим државним органима; ангажовања у иностранству, у мисијама УН и другим међународним организацијама, обезбеђење у иностранству објеката и личности од значаја за Републику Србију, значајан је део свакодневних активности Жандармерије. Поред наведених активности обука припадника и јединица структура безбедности; пружање помоћи у ванредним ситуацијама; обезбеђење јавних скупова на води и пружање помоћи код не срећа на води и копну (друмском, железничком и авио саобраћају); ронилачке и наутичке активности су од значаја за рад Жандармерије. Жандармерија планира, организује и изводи обуку (селективну, основну и специјалистичку) и стручно усавршавање полицијских службеника, јединица и команди; прати, изучава и предлаже примену и коришћење савремених техничких достигнућа и достигнућа у домену организовања и примене метода и тактике поступања јединица у вршењу најсложнијих безбедносних задатака, што је од великог значаја за мере безбедности од угрожавања одређених личности.

⁷⁵ Закон о полицији, Службени гласник РС, бр. 6/2016.

Жандармерија предузима мере и обезбеђује потребан степен готовости и опремљености команде, јединица и полицијских службеника; стара се о унификацији, изгледу и начину ношења униформе, наоружања и опреме полицијских службеника; обезбеђује законитост у раду, ред, дисциплину и складне унутрашње односе у команди и јединицама. Жандармерија је организациона јединица Дирекције полиције са седиштем у Београду и оперативним одредима у већим градовима у РС – Новом Саду, Краљеву и Нишу. Сваки од одреда у стању је да пружи асистенцију у било којем делу државе. Уз сагласност директора полиције, командант Жандармерије одлучује о размештају јединица Жандармерије, а у зависности од безбедносне ситуације у РС.

У саставу жандармерије су Команда Жандармерије, Ронилачка јединица и поменута четири Одред.⁷⁶ Команда Жандармерије у свом саставу има: Одељење за опште и административно-техничке послове, Одељење за контролу законитости у раду, Командно-оперативни центар, Одељење за операцијско-планске послове, Одељење за обуку, Одељење за безбедносну заштиту јединица, Одељење за обавештајне послове, Одељење за телекомуникационе и информационе технологије, Одељење за санитетско обезбеђење у тиму и Одељење за логистику.

-Одељење за контролу законитости у раду у свом саставу има: Одсек за законитост у раду и Одсек за праћење рада јединица.

-Одељење за операцијско-планске послове чине: Одсек за јавни ред и обезбеђења и Одсек за посебне акције и остале полицијске послове.

-Одељење за обуку у свом саставу има: Одсек за основну жандармеријску обуку и Одсек за специјалистичку обуку.

-Одељење за безбедносну заштиту јединица састоји се од: Одсека за безбедносну заштиту јединица, Одсека за противдиверзиону заштиту, Одсека за оперативно обезбеђење

⁷⁶Specijalne jedinice RS; <http://specijalne-jedinice.com/Srbija/Zandarmerija.html>; (прегледано: 18.1.2018.)

-Одељење за обавештајне послове у свом саставу има: Одсек за обавештајне послове и Одсек за обраду података.

-Одељење за телекомуникационе и информационе технологије састоји се од Одсека за телекомуникационе системе, Одсека за криптозаштиту, обраду и пренос података, Одсека за радио извиђање и гониометрисање и Одсека за информационе системе.

-Одељење за логистику у свом саставу има: Одсек за правне послове и утврђивање одговорности, Одсек за заједничке послове, Одсек за опремање и ускладиштење, Одсек за техничко одржавање објекта и Одсек за експлоатацију и одржавање возила.

-Ронилачка јединица подразумева Ронилачки вод, Наутички вод и Одсек за подршку који у свом саставу има: Тим за обезбеђење, Групу за логистику и Групу за техничко одржавање.

-Одред Жандармерије у Београду у свом саставу има Команду Одред, четири Јединице опште намене, Специјалистичку јединицу, Јединицу специјалних возила и Јединицу за обезбеђење.

Команда Одред у Београду у свом саставу има: Одсек за контролу законитости, Дежурно-оперативни центар, Одсек за операцијско-планске послове, Одсек за обуку, Одсек за безбедносну заштиту јединица, Одсек за обавештајне послове, Одсек за телекомуникационе и информационе системе, Одсек за санитетско обезбеђење и Одсек за логистику, који има четири групе: Групу за правне и заједничке послове, Групу за ускладиштење и опремање, Групу за техничко одржавање објекта и Групу за експлоатацију и одржавање возила.

У саставу Одред Жандармерије у Новом Саду су Команда Одред, четири Јединице опште намене, Специјалистичка јединица, Јединица специјалних возила. Команда Одред у Новом Саду у свом саставу има: Одсек за контролу законитости, Дежурно-оперативни центар (Вод за обезбеђење), Одсек за операцијско-планске послове, Одсек за обуку, Одсек за безбедносну заштиту јединица, Одсек за обавештајне послове, Одсек за телекомуникационе и информационе системе, Одсек за санитетско обезбеђење и Одсек за логистику.

Одред Жандармерије у Нишу у свом саставу има Команду, четири Јединице опште намене, Специјалистичку јединицу, Јединицу специјалних возила. Команда Одреда у Нишу састоји се од Одсека за контролу законитости, Дежурно-оперативног центра (Вод за обезбеђење), Одсека за операцијско-планске послове, Одсека за обуку, Одсека за безбедносну заштиту јединица, Одсека за обавештајне послове, Одсека за телекомуникационе и информационе системе, Одсек за санитетско обезбеђење и Одсек за логистику с центром за обуку Власина.

Одред Жандармерије у Краљеву у свом саставу, поред Команде, има четири Јединице опште намене, Специјалистичку јединицу, Јединицу специјалних возила. Команда Одреда у свом саставу има: Одсек за контролу законитости, Дежурно-оперативни центар (Вод за обезбеђење), Одсек за операцијско-планске послове, Одсек за обуку, Одсек за безбедносну заштиту јединица, Одсек за обавештајне послове, Одсек за телекомуникационе и информационе системе, Одсек за санитетско обезбеђење и Одсек за логистику који у свом саставу има Групу за правне и заједничке послове, Групу за ускладиштење и опремање, Групу затехничко одржавање објеката, Групу за експлоатацију и одржавање возила и Центар за обуку „Јасеново“.

4.2.2. Противтерористичка јединица (САЈ, ПТЈ)

Противтерористичка јединица (ПТЈ) формирана је године 2003, неколико недеља пошто је расформирана Јединица за специјалне операције Ресора државне безбедности РС. У састав ПТЈ ушао је део припадника ЈСО и расформираног приштинског одреда САЈ, као и одређен број припадника Жандармерије. ПТЈ је била саставни део Жандармерије, са другачијом обуком, опремом и надлежношћу. Претходно је Специјална антитерористичка јединица (САЈ), у циљу борбе против тероризма, била од значаја за рад Управе за обезбеђење одређених личности. Обављала је послове који се односе на решавање најсложенијих безбедносно ризичних ситуација у урбаним срединама.

ПТЈ је имала Групу за безбедносне послове, Групу за преговарање, Групу за оперативну технику, четири специјализована тима, инструкторски тим, Групу за конструкцију, истраживање наоружања и муниције, Санитетску групу, Дежурну службу и Техничку службу. ПТЈ је у свом саставу имала четири тима: А, Б, Ц и Д. Тимови А и Б задужени су били да решавају компликоване талачке ситуације, упадају у отете авионе, аутобусе, проваљују у забарикадиране објекте, хапсе опасне и наоружане особе и криминалце. Тим Ц чине: Снајперска група, Ронилачка група, Група водича службених паса, Група за минско-експлозивна средства (МЕС) и биолошко-хемијска средства (БХС). Тим Д обезбеђивао је одређене личности и објекте којима је, евентуално, претила непосредна опасност од терористичког напада. Логистичку подршку у заштити одређених личности и објеката пружали су Санитетска група, Група за конструкцију и испитивање наоружања и муниције, Техничка и Дежурна служба.

Обезбеђење лица и објеката којима прети непосредни терористички акт били су од посебног значаја, односно планирање и припрема одбране од терористичких аката, као и уска сарадња са безбедносно-информативним агенцијама; пружање асистенције и сарадња са иностраним антитерористичким јединицама; обука и тренинг домаћих и страних структура безбедности. Елитна Специјална антитерористичка јединица (САЈ) данас планира, организује и извршава најсложеније безбедносне задатке у случајевима сузбијања тероризма.

Задаци САЈ су:евидентирање, праћење, упоређивање и предвиђање појава и догађаја који у себи садрже елементе унутрашњег и међународног тероризма; откривање кривичних дела тероризма;обезбеђење материјалних доказа и лишавање слободе учинилаца; превентивна антитерористичка делатност;директна интервенција са циљем елиминисања терористичких група и разбијања организованих мрежа терориста; решавања талачких ситуација - планирање мера и радњи и предузимање активности на решавању талачких ситуација у отетом ваздухоплову; предузимање мера и активности у решавању талачке ситуације настале у јавном објекту - луке, аеродроми, позоришта и друге јавне установе - и решавање талачке ситуације настале коришћењем средстава јавног саобраћаја у друмском, железничком и речном саобраћају (аутобус, воз, пловни објекат).

Специјална антитерористичка јединица (САЈ) у свом саставу има:

- Групу за безбедност и законитост,
- Групу за везу,
- Групу за операције,
- Групу за наставу,
- 3 специјализована тима,
- Тим за обезбеђење објеката и ватрену подршку и
- Групу за логистику

4.2.3. Хеликоптерска јединица

Хеликоптерска јединица је значајан елемент у сарадњи Управе за обезбеђење одређених личности. Јединица обавља послове који се односе на непосредно ангажовање и пружање помоћи у обављању послова заштите безбедности грађана, посебно на откривање и хватање терористичких, одметничких и других криминалних група или појединаца, лишавање слободе опасних криминалаца, успостављање јавног реда и мира када је нарушен у већем обиму, контролу саобраћаја, локализовање и гашење пожара, остваривање спасилачке функције пружањем помоћи грађанима у случајевима угрожавања њихових живота и имовине, као и на извршавању задатака у другим случајевима када интереси безбедности грађана то захтевају.

Хеликоптерска јединица МУП РС настала је 1964 - поделом Ваздухопловне ескадриле настале су две нове организационе јединице: Одељење авиона, тада у саставу Савезног секретаријата унутрашњих послова и Одељење хеликоптера, у саставу Републичког секретаријата унутрашњих послова. Паралелно са развојем Хеликоптерске јединице Републичког секретаријата унутрашњих послова развијана је и ескадрила Савезног секретаријата унутрашњих послова. Угашена је 1992, а хеликоптери и летачко-технички састав припојени су Хеликоптерској јединици МУП Србије. Од 1992. до 2002. године у МУП-у Републике Србије постоје две јединице: Хеликоптерска јединица, у саставу РЈБ и Ваздухопловна јединица, у саставу РДБ, када је извршена интеграција Хеликоптерске јединице РЈБ и Ваздухопловне јединице РД

Хеликоптерска јединица предузима потребне мере и активности на очувању и унапређењу психофизичке и професионалне обучености својих припадника (обука летачког и ваздухопловно-техничког особља). У оквиру међуресурске сарадње, Хеликоптерска јединица пружа услуге другим државним органима. Под утврђеним условима и на предвиђени начин, пружа услуге и трећим лицима.

Хеликоптерска јединица у свом саставу има:

- Летачко одељење,
- Ваздухопловно-техничку службу АМС,

- Одељење за ваздухопловно-техничко и материјално обезбеђење (ВТМО) и
- Одељење општих послова.

Хеликоптерска јединица пружа услуге и део је заједничког рада са другим организационим јединицама МУП. У раду са другим организационим јединицама МУП, највише је ангажована на пословима: контроле друмског саобраћаја (у садејству са Управом саобраћајне полиције) - обезбеђења државне границе (у садејству са Управом за граничне послове); рада са специјалним јединицама, пружања помоћи Управи полиције, а која се односи на обезбеђења спортских манифестација, проналажења и хватања одбеглих лица...Јединица је задужена за пружање помоћи другим државним органима и институцијама у пословима превозења државних званичника и одређених лица, као и у низу других активности које су од користи другим државним органима и институцијама.

Хеликоптерска јединица пружа услуге:

- Председнику Републике
- Влади Републике Србије
- Министарствима Владе Републике Србије
- Координационом центру за КиМ
- Другим државним органима.

4.2.4. Јединица за заштиту

Јединица за заштиту обавља послове који се односе на заштиту учесника у кривичном поступку и њима блиских лица, који су услед давања исказа или обавештења значајних за доказивање у кривичном поступку, изложени опасности по живот, здравље, физички интегритет или имовину. Јединица за заштиту у свом саставу има:

- Одељење за оперативне послове,
- Одељење за оперативно-тактичко поступање и безбедност
- Одељење за оперативно стручне послове и подршку.

Одељење за оперативне послове у свом саставу има:

- Одсек за оперативне послове,
- Одсек за оперативне послове са заштићеним и угроженим лицима.

Одељење за за оперативно тактичко поступање и безбедносну заштиту у свом саставу има:

- Одсек за безбедносну заштиту,
- Одсек за оперативно–тактичко поступање.

Одељење за оперативно стручне послове и подршку у свом саставу има:

- Одсек за оперативну аналитику и евиденцијске послове и
- Одсек за подршку и финансије.

4.2.5. Управа саобраћајне полиције

Управа за обезбеђивање одређених личности тесно сарађује са Управом саобраћајне полиције у оквиру законом утврђених послова безбедности саобраћаја. Ова управа је одговорна за стање и организовање послова безбедности саобраћаја; пружа подршку и саобраћајно стручну помоћ Управи за обезбеђење одређених личности, врши превенцију и открива видове угрожавања безбедности саобраћајно-полицијским контролама. Сврха полицијског рада је заштита организованог функционисања друмског саобраћаја и заштита грађана и материјалних вредности у процесу превозења, посебно заштита одређених личности.

Заштита одређених личности се постиже применом мера заштите безбедности и спровођењем превентивних активности, уз подршку јединствене базе података о возилима, возачима, саобраћајним прекршајима и саобраћајним незгодама. Контролу у погледу придржавања прописа у вези са безбедношћу саобраћаја на путевима спроводи саобраћајна полиција.⁷⁷

Управа саобраћајне полиције врши послове стручног руковођења и друге послове који се односе на: праћење стања безбедности саобраћаја и налагање мера ради побољшања стања и организује и спроводи интервентну контролу саобраћаја; саобраћајно обезбеђење; пружање стручне помоћи и увид и контролу над радом организационих јединица у области регулисања и контроле саобраћаја; унапређење безбедности саобраћаја и рад на управним и инспекцијско-техничким пословима у саобраћају; усмеравање и усклађивање рада јединица полиције за контролу и регулисање саобраћаја; вршење анализа узрока стања безбедности саобраћаја и налагање мера у циљу његовог побољшања; унапређење методологије рада на пословима регулисања и контроле саобраћаја и секторски начин рада на пословима безбедности саобраћаја; избор и распоред техничких средстава која се користе у контроли саобраћаја; решавање предмета по жалбама у другом степену и предлагање и учествовање у нормативном уређивању материје из области безбедности саобраћаја; праћење примене и обезбеђивање законите и уједначене примене прописа из области безбедности саобраћаја;

⁷⁷ MinistarstvounutrašnjihposlovaRepublikeSrbije; <http://prezentacije.mup.gov.rs/usp/>; Zakonobezbednostisaobraćajanaputevima, (Word, PDF) (прегледано: 27.1.2018.)

праћење кривичног и прекршајног прогона у саобраћају;вођење прекршајног поступка; организовање ширих акција превентивног карактера; израду програма и учествовање у реализацији програма стручног оспособљавања радника за послове безбедности саобраћаја.

Управа учествује у спровођењу ширих мера и активности на којима се ангажују саобраћајни полицајци и организује и спроводи акције појачане контроле и регулисања саобраћаја. Управа врши инспекцијски надзор и пружа стручну помоћ организацијама којима је законом поверено вршење одређених послова у вези са безбедношћу саобраћаја на путевима. У свом саставу Управа саобраћајне полиције има:

- Одељење за опремање саобраћајне полиције,
- Одељење за контролу и регулисање саобраћаја,
- Одељење за превенцију и саобраћајна обезбеђења,
- Одељење за саобраћајно-техничке послове и
- Одељење за анализу, планирање, развој и обуку саобраћајне полиције.

Одељење за контролу и регулисање саобраћаја у свом саставу има: Одсек за контролу и интервентно регулисање саобраћаја, Одсек за праћење саобраћајних незгода и прекршаја, Одсек за унапређење безбедности саобраћаја и Одсек за надзор, организацију, заступања и учешће у прекршајном поступку. Одељење за превенцију и саобраћајна обезбеђења састоји се од Одсека за интервентну контролу саобраћаја и Групе за саобраћајно обезбеђење. Одељење за саобраћајно-техничке послове има: Одсек за саобраћајно-техничке и инспекцијске послове, а Одељење за анализу, планирање, развој саобраћајне полиције има: Одсек за анализу и планирање рада саобраћајне полиције и Групу за развој саобраћајне полиције.

4.2.6. Управа граничне полиције

Управа за обезбеђивање одређених личности такође тесно сарађује са Управом граничне полиције, која обавља послове контроле прелажења и обезбеђења државне границе, сузбијања илегалних миграција, трговине људима и прекограничног криминала, послове у вези са кретањем и боравком странаца, азила, анализе ризика. УГП обавља послове обезбеђења државне границе и послове контроле преласка границе преко регионалних центара за сваку земљу посебно, у чијем се саставу налазе станице граничне полиције за обезбеђење државне границе и контролу прелажења државне границе.⁷⁸

Послове контроле преласка државне границе на аеродромима такође обавља ова Управа, дајући допринос безбедности на граничним прелазима. Управа граничне полиције прати и проучава стање на државној граници и у пограничном подручју. На основу индикатора усклађених са принципима ЕУ сачињава анализе ризика и процене претњи, као основ за доношење одлука о управљању на стратешком, оперативном и тактичком нивоу.⁷⁹ Ова Управа координира рад у подручним полицијским управама у оквиру свог делокруга у вези са дубинским обезбеђењем државне границе; обавља послове на утврђивању и решавању граничних инцидената и других повреда граничног режима и пружа стручну помоћ граничним комисијама (учествује у раду сталних мешовитих комисија за спровођење режима на државној граници и другим облицима пограничне сарадње). Управа учествује у изради планова и програма рада и врши друге послове на спровођењу утврђеног режима на државној граници; прати стање безбедности на државној граници и пограничном

⁷⁸ Укупна дужина државне границе РС износи 2.351,8 км. Дужина државне границе према Мађарској: 174,7 км, од чега је 170 км на копну и 4,7 км на води; Румунији: 547,9 км, од чега је 290,6 км на копну и 257,3 км на води; Бугарској: 360,4 км, од чега је 343,5 км на копну и 16,9 км на води; Македонији: 283 км, од чега је 281,3 км на копну и 1,7 км на води; Албанији: 113,4 км, од чега је 113 км на копну и 410 м на води; Црној Гори: 249,5 км, од чега је 245 км на копну и 4,5 км на води; према Босни и Херцеговини: 363 км, од чега је 102 км на копну и 261 км на води; Републици Хрватској: 259 км, од чега је 108,5 км на копну и 150,5 км на води.

⁷⁹ MinistarstvounutrašnjihposlovaRepublikeSrbije; http://arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/direkcija.nsf/granicna-policija.h;Zakonogranučnojkontroli, ([Word](#), [PDF](#)); (прегледано: 28.1.2018.)

подручју. Она предузима мере на целој територији РС у циљу откривања и пресецања канала за илегалне миграције, трговину људима, кријумчарење свих врста роба.⁸⁰

Управа активности врши ангажовањем Централне мобилне јединице, уз координацију са другим линијама рада Дирекције полиције и других безбедносних структура тзв. компензаторним мерама. Управа граничне полиције предузима и мере у циљу праћења стања безвизног режима путовања држављана РС у ЕУ и спречавање злоупотреба визне либерализације (лажни азиланти); обавља послове у вези са кретањем и боравком странаца: решава по захтевима за стално настањење; прати и усклађује систем одобравања привременог боравака; координира, прати и региструје мере према странцима; као другостепени орган решава предмете у статусним питањима странаца; учествује у поступцима признавања права азила.

Радећи на сузбијању илегалних миграција, трговине људима, посебно прекограничног криминала, спречавању кријумчарења опојних дрога, оружја, акцизних роба, забрањених супстанци, роба чији је промет ограничен или контролисан; сузбија коришћење лажних и фалсификованих путних исправа, Управа граничне полиције прикупља и анализира криминалистичко-обавештајне податке везане за прекогранични криминал; предузима мере на откривању међународних извршилаца кривичних дела и терориста. По налогу и овлашћењу министра Управа обавља послове међународне сарадње; учествује у припреми прописа, анализа, извештаја и информација за надлежне органе РС и друге органе и организације.

У саставу Управе граничне полиције су:

- Дежурни оперативни центар,
- Централна мобилна јединица,
- Јединица за анализу ризика,
- Канцеларија за азил,
- Одељење за границу,
- Одсек за међународну сарадњу,

⁸⁰ На локалном нивоу Управа граничне полиције функцију остварује преко станица граничне полиције за обављање контроле прелажења државне границе, којих има 40, а које обављају послове из своје надлежности на 89 граничних прелаза и станица граничне полиције за обезбеђење државне границе – има их 47.

-Одељење за странце, Одељење за сузбијање прекограничног криминала, илегалних миграција и трговине људима и

-Регионални центар према Републици Мађарској, као и центри Румунија-север, Румунија-југ, према Републици Бугарској, Републици Македонији, Албанији, Босни и Херцеговини, Републици Хрватској и Црној Гори.⁸¹

Одељење за границу се састоји од:

-Одсека за развој оперативних вештина граничне полиције и опремање,

-Одсека за обезбеђење државне границе,

-Одсека за контролу прелажења државне границе,

-Одсека за пограничне прелазе, посебне видове саобраћаја и унутрашње граничне прелазе са станицом граничне полиције Београд, у чијем саставу су Одсек за сузбијање прекограничног криминала, станица граничне полиције Ниш-аеродром и станица граничне полиције Приштина-аеродром.⁸²

Одељење за странце у свом саставу има:

-Одсек за статусна питања и контролу боравка и кретања странаца и

-Одсек за прихват и смештај странаца са Прихватилиштем за странце и Јединицом за обезбеђење Прихватилишта за странце.⁸³

Одељење за сузбијање прекограничног криминала, илегалних миграција и трговине људима у свом саставу има:

-Одсек за сузбијање прекограничног криминала и

-Одсек за сузбијање илегалних миграција и трговине људима.

⁸¹ Контролу прелажења државне границе и обезбеђење државне границе на граници са Албанијом и на делу државне границе РС са Македонијом обављају припадници међународних снага (КФОР), стационираних на КиМ, у складу са Резолуцијом Савета Безбедности Уједињених нација 1244.

⁸² MinistarstvounutrašnjihposlovarepublikeSrbije; http://arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/direkcija.nsf/odeljenje-granicne-policije.h; Zakonogranučnojkontroli, (Word, PDF) (прегледано: 29.1.2018.)

⁸³ MinistarstvounutrašnjihposlovarepublikeSrbije; http://arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/direkcija.nsf/odeljenje-za-strance.h; Zakonostrancima ("SlužbeniglasnikRS", broj 24 od 26. marta 2018), (Word, PDF); (прегледано: 29.1.2018.)

У смислу сарадње са Управом за обезбеђивање одређених личности уз Управу граничне полиције важна је и Управа за управне послове, посебно кроз мере које се односе на: набављање, држање, ношење и промет оружја и муниције; издавање путних исправа и виза, откривање и спречавање злоупотреба са путним исправама.

4.2.7. Оперативни центар

Стална дежурства у полицији веома су значајна за рад Управе за обезбеђивање одређених личности. Оперативни центар одговоран је за унапређење и организовање оперативних и послова сталног дежурства. Обавља послове којима се обезбеђује континуирано праћење појава и догађаја, тј. хитно информисање, дневно извештавање и поступање у обављању послова из делокруга Дирекције полиције. Оперативни центар прати и прослеђује сва оперативна и друга сазнања из делокруга Дирекције полиције; одржава константну везу са дежурним радницима у МУП и дежурним службама у подручним полицијским управама. И у том смислу је веома важан елемент сарадње са Управом за заштиту одређених личности. Рад ове Управе недвосмислено чини ефикаснијим.

Центар о свим догађајима и појавама од значаја обавештава министра, државног секретара, секретара Министарства, надлежне помоћнике министра и преноси наређења и упутства за поступање која они издају; прима странке и упућује их надлежним руководиоцима и службама; врши пријем КД и преглед поште која улази у писарницу Министарства ван радног времена; прима све депеше и поступа по њима или врши њихову дистрибуцију надлежним организационим јединицама; сачињава и доставља корисницима дневни билтен догађаја, појава и предузетих мера из делокруга Министарства.

У случају потребе центар формира стручне екипе, уз претходну сагласност руководећих радника линија ради разјашњавања узрока сложених безбедносних појава и догађаја; прати рад УКТ веза подручних полицијских Управа. Оперативни центар обавља и послове из надлежности осталих организационих јединица у Дирекцији полиције, уз претходно прибављена мишљења линија рада.

4.3. Војнобезбедносна агенција

Војнобезбедносна агенција (ВБА) део је јединственог безбедносно-обавештајног система у Републици Србији. ВБА је формирана 29. септембра 2003. године. Званично је почела да функционише 1. јануара 2004. Војнобезбедносна агенција је орган управе који се налази у саставу Министарства одбране; усвајањем Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији ВБА је 2009. ВБА је успостављена као професионална и савремена служба безбедности.⁸⁴

Нормативно правни оквир за рад ВБА чине: Устав Републике Србије, Закон о одбрани, Закон о Војсци Србије, Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, Кривични законик, Законик о кривичном поступку и други закони од посредног значаја за рад Војнобезбедносне агенције. У оквиру надлежности ВБА је овлашћена да прикупља податке из јавних извора и тајним мерама и одговорна је за безбедносну и контраобавештајну заштиту Министарства одбране и Војске Србије. ВБА врши процену ризика који могу да угрозе њихово функционисање.

Безбедносни послови и задаци ВБА су: персонална безбедност, индустријска безбедност, заштита тајних података и безбедносни менаџмент, док у контраобавештајне послове и задатке ВБА спада супротстављање обавештајној, терористичкој и организованој криминалној делатности која је усмерена против Министарства одбране и Војске Србије. Послови подразумевају откривање и документовање кривичних дела против уставног уређења и безбедности РС, односно против човечности и међународног права у случају када се као починиоци тих дела појављују лица запослена у Министарству одбране и Војсци Србије, као и у случајевима када су криминална дела усмерена према Министарству одбране и Војсци Србије са починиоцима из ових институција.

Аналитика коју врши ВБА, а који се односе на праћење, обраду и процењивање података и израду информација, анализа и процена за потребе државног и војног руководства од значаја

⁸⁴Vojnobebednosnaagencija; <http://www.vba.mod.gov.rs/>; (прегледано: 11.8.2017.)

је за заштиту одређених личности од разних облика угрожавања.Контраобавештајна заштита личности, објеката и активности, које су у надлежности Министарства одбране и Војске Србије, изузетно је значајна област у раду ВБА и за заштиту одређених личности у целини.

4.4. Војнообавештајна агенција

Део безбедносно-обавештајног система у Републици Србији је и Војнообавештајна агенција (ВОА). – орган управе који је у саставу Министарства одбране. ВОА обавља обавештајне послове од значаја за одбрану.⁸⁵ Рад Војнообавештајне агенције је прва линија одбране од спољних изазова, ризика и претњи – у миру, кризним ситуацијама и рату.

Мисија ВОА је подршка државном и војном руководству обавештајним информацијама о ризицима и претњама усмереним из иностранства против безбедности Републике Србије и обавештајна подршка Војсци Србије при реализацији мисија и задатака, односно представљање и заштита интереса Министарства одбране и Војске Србије у иностранству.⁸⁶ Војнообавештајна агенција реализује две основне функције: обавештајно-оперативну и дипломатску функцију у области одбране. Обавештајно-оперативна функција се обавља у војнообавештајним центрима ВОА, док се дипломатска функција у области одбране извршава у изасланствима одбране, у складу са законима и Бечком конвенцијом о дипломатским односима.

У систему одбране такође постоји и обавештајно-извиђачка функција (подфункција) и реализује се преко Управе за обавештајно-извиђачке послове (Ј-2) Генералштаба Војске Србије.⁸⁷ Војнообавештајна агенција подржава обавештајно обезбеђење Војске Србије тежишно на стратегијском нивоу, које се односи на индикације и упозорења, обавештајну припрему простора ангажовања, разумевање ситуације, припрему и заштиту снага. Подршка заштити снага нарочито је важна у мултинационалним операцијама у иностранству.

ВОА треба да буде оптимално димензионирана, функционално усклађена и модерна институција која је способна да омогући ефикасно извршавање обавештајне функције у складу са потребама система одбране и европским безбедносним интеграцијама. Како би се

⁸⁵ Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, члан 2

⁸⁶ [Vojnoobaveštajnaaгenciја; http://www.voa.mod.gov.rs/sr/voa/](http://www.voa.mod.gov.rs/sr/voa/); (прегледано: 17.1.2018.)

⁸⁷ Законом о ВБА и ВОА (члан 25.) дефинисани су послови и задаци чијом реализацијом се остварују надлежности ВОА

обезбедила ефикасна и благовремена подршка Војсци Србије у реализацији стратегијског обавештајног обезбеђења, успостављен је адекватан обавештајни систем, којим се организује рад стручних органа ВОА и обавештајних елемената Војске тако да сачињавају функционалну целину у подршци националним интересима Републике Србије и ангажованим снагама, у које спада и обезбеђење одређених личности од разних облика угрожавања. У том смислу постоји група за сарадњу ВОА која је надлежна за планирање, организовање и реализацију сарадње и са страним обавештајно-безбедносним службама, међународним организацијама, сродним службама и државним институцијама Републике Србије.

4.5. Војна полиција

Војна полиција (ВП) је једна од најбоље обучених и опремљених јединица у склопу Војске Србије, чији задатак, уз обезбеђивање личности и установа, укључује борбу против елитних непријатељских јединица и противтерористичка дејства и борбу против организованог криминала и корупције. Војну полицију чине војнополицијски органи у командама Војске Србије и саставима Министарства одбране, односно јединице војне полиције. Ове јединице обављају војнополицијске и послове опште безбедности. Оне су ранга батаљона, различите намене и организацијско-формацијске структуре, а налази се у саставу Копнене војске, Гарде и Управе војне полиције Генералштаба.⁸⁸ Специјалности ВП су општа војна полиција или полиција поретка, криминалистичка, противдиверзиона, саобраћајна и противтерористичка војна полиција. Јединице војне полиције српске војске - 3. и 5. батаљон налазе се у саставу Копнене војске, 25. батаљон је у Гарди, а батаљон специјалне намене Кобре директно је потчињен Управи војне полиције.

Припадници војне полиције постапају према одредбама 53. члана Закона о Војсци. У том документу прецизиране су и њихове надлежности - сузбијање криминалитета, контрола и одржавање војног реда и дисциплине, обезбеђење најзначајнијих војних објеката, одређених лица, докумената и наоружања, регулисање и контрола војног путног саобраћаја, те противтерористичка заштита. Припадници батаљона ВП специјалне намене „Кобре“ у саставу су Управе војне полиције и посебно су обучени за обезбеђивање и заштиту одређених лица, посебно високих државних и војних руководиоца, борбу против тероризма у свим условима, обезбеђивање војних објеката од посебног значаја, обезбеђивање важних докумената, опреме и наоружања, а врше и друге војно полицијске задатке који су дефинисани одредбама члана 53. Закона о Војсци Србије.

С обзиром да се значајан део активности односи на заштиту одређених личности, припадници „Кобри“ похађају стручне курсеве из ове области не само у Србији већ и у иностранству. Саставни део обуке су заједничке тактичке вежбе са безбедоносним структурама у земљи и иностранству. Обука људства у том смислу планира се и изводи за

⁸⁸Ministarstvo odbrane Republike Srbije;

<http://www.vs.rs/>; <http://www.vs.rs/document/document/files/D4E45EAF53E11E7A3510050568F6690/1/MO-zakon-o-vojsci-preciscen-tekst.pdf> (прегледано: 26.11.2017.)

потребе обезбеђења личности у месту и покрету, а циљ је да се људство оспособи у руковању личним наоружањем, да усаврши своја знања и вештине у управљању моторним возилима, да се оспособи за руковање осталим средствима, као и да их правилно користи.⁸⁹

⁸⁹ Величковић Милош, Цветковић Владимир; Улога и обучавање припадника Војске Србије за ескортну пратњу, Војни часопис Одбрана, мај 2013, стр.263

4.6. Специјална бригада ВС

Специјална бригада ВС је тактичка јединица, организована на модуларном принципу, која се састоји од диверзантских, противдиверзантских, противтерористичких и падобранских јединица. Јединице су намењене за извођење диверзантских, противдиверзантских и противтерористичких дејстава, извиђање, прикупљање обавештајних података (првенствено у непријатељском распореду) у свим земљишним, метеоролошким и борбеним условима у операцијама Копнене војске и Војске Србије.

Специјална бригада Копнене војске формирана је 29. септембра 2006. преформирањем и обједињавањем 72. специјалне и 63. падобранске бригаде и мањих делова 82. поморског центра и Противтерористичког одреда „Кобре“. Основна Мисија Специјалне бригаде је припремање и извођење операција специјалних снага, изградња способности јединица за учешће мултинационалним операцијама и обезбеђење расположивости снага за пружање подршке цивилним властима, посебно у заштити одређених лица од разних врста угрожавања.

Специјална бригада извршава следеће задатке: извиђање у стратегијској, оперативној и тактичкој дубини, извођење диверзија на непријатељским војним објектима, учешће у обавештајним операцијама, решавање талачких ситуација, уништење терористичких група, угушење оружане побуне, откривање и обележавање циљева за дејство авијације и артиљерије и спасавање оборених пилота, остављених и убачених извиђачко-диверзантских група и појединаца у позадини непријатеља.

4.7. Гарда

Гарда је јединица Војске Србије, ранга бригаде, непосредно потчињена начелнику Генералштаба Војске Србије. Иако је намењена за обезбеђење виталних објеката система одбране и за војне почасте највишим страним, домаћим и војним званичницима, за потребе Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије Гарда обавља послове из делокруга рада војне полиције и задатке из домена логистичког обезбеђења.

Задаци Гарде су: обука команди и јединица, обезбеђење њихове борбене готовости и планска употреба, обезбеђење система веза и спровођење мера обезбеђења одређених личности када се налазе у објектима од посебног значаја за Војску Србије и одбрану Србије, а по потреби и у другим објектима, непосредно организовање и извршавање војног протокола, управљање резиденцијалним објектима. Јединице Гарде наоружане су свим врстама пешадијског наоружања у распону калибара од 7,62мм до 12,7мм. За реализацију војнополицијских задатака јединица располаже специјалним возилима полицијским борбеним ВПБ М86, војнополицијском и заштитном опремом.

4.8. Безбедносно информативна агенција

Безбедоносно-информативна агенција (БИА) настала је 2002. законским променама, односно трансформацијом дотадашњег Ресора државне безбедности (РДБ) у независну владину агенцију у време кад је РДБ издвојен из Министарства унутрашњих послова Републике Србије (МУП). ⁹⁰БИА је непосредно подређена Влади Републике Србије, која за свој рад одговара Скупштини РС. На челу агенције се налази директор кога поставља и разрешава Влада. Представља централну безбедносно-обавештајну службу, надлежну за обавештајне, контраобавештајне и безбедносне послове и задатке, које обавља у складу са законом и другим законским актима и прописима.⁹¹

Припадници БИА имају право да примењују полицијска овлашћења приликом обављања безбедносних послова у извесним ситуацијама, у које спада и обезбеђивање одређених личности. У те послове спадају откривање, праћење, спречавање и пресецање делатности организација и лица усмерених ка вршењу организованог криминала и кривичних дела са елементом иностраног, унутрашњег и међународног тероризма и најтежих облика кривичних дела против човечности и међународног права, као и против Уставом утврђеног поретка и безбедности Републике Србије.

Уз ВБА, БИА има право да примењује мере тајног прикупљања података. Њима се привремено ограничавају поједина људска права и слободе. Наиме, директор БИА има законско право да наложи мере којима се одступа од начела неповредивости писама и других средстава општења, за шта му је неопходна писмена сагласност председника Врховног суда Србије, или овлашћеног судије тог суда, посебно ако је то у интересу непосредног обезбеђивања одређених личности. Ако су мере одобрене, могу се примењивати најдуже шест месеци, а на основу новог предлога директора Агенције могу се продужити још једанпут, до годину дана.

⁹⁰ Видети: Бајагић Младен, Реформа служби безбедности, Београд, Институт Г17, 2003.

⁹¹ Савић Андреја, Љубомир Стајић, Основи цивилне безбедности; Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006; стр. 273

БИА има право да у свом раду користи, у циљу спречавања напада на одређене личности, мере тајног прикупљања докумената не само у вези појединаца, већ и група. Задатак је и продор у групе, коришћење тајних сарадника, уз употребу лажних идентитета – агентура и иследништво.

У циљу заштите одређених личности БИА има посебна овлашћења према Закону о кривичном поступку.⁹² У овлашћења и мере које спроводи агенција спадају надзор и снимање телефонских и других разговора, комуникација другим техничким средствима, оптичка снимања лица. Законом је прописао поступак давања одобрења за примену ових мера, односно тајног прикупљања података. Утврђен је нормативним актима, као и (евентуална) кривична дела поводом којих се такве мере могу предузети.

Под овим посебним мерама и овлашћењима БИА, које су од великог значаја у обезбеђивању комплетне заштите одређених личности, најчешће се подразумевају:

- 1.тајни надзор телекомуникационих услуга, делатности и промета: (садржај комуникација;подаци о телекомуникационом промету појединца или групе; локације корисника;међународне телекомуникационе везе),
- 2.тајни надзор поштанских и других поштиљки,
- 3.тајни надзор који укључује и техничко снимање унутрашњости објеката, затворених простора и предмета,
- 4.тајни претрес пребивалишта,
- 5.тајно праћење и мотрење особа на отвореном простору и јавним местима,
- 6.тајно техничко снимање особа на отвореном простору и јавним местима,

⁹²Закон о кривичном поступку, «Сл. Гласник РС», 2014.

7. тајни откуп докумената и предмета.⁹³

Закон обезбеђује и да припадници БИА у сврху испуњавања крајњег циља, непосредне заштите одређених личности и објеката, пре свега представника државе, могу да добију податке/обавештења и стручну помоћ од других државних органа, правних и физичких лица. Процедuru такође уређује закон. У циљу спречавања угрожавања одређених личности БИА је надлежна да остварује сарадњу са страним обавештајним организацијама, органима и службама, односно са међународним организацијама према смерницама Владе РС која утврђује безбедносно-обавештајну политику државе.

⁹³Закон о Безбедносно-информативној агенцији; „Сл. Гласник РС“, бр 42/2002; 111/2009; 65/2014

5. Приватни сектор

Приватизација безбедности приметна је на глобалном нивоу, убрзано се одвија посебно у последњих петнаестак година. Запослени у приватним безбедносним агенцијама данас поседују оружје и сва доступна средства безбедносне технологије. Велика Британија (премијерка Маргарет Тачер 1981.) је прва започела процес приватизације безбедносних служби, који се брзо проширио на САД. Током осамдесетих година прошлог века администрација председника САД Роналда Регана направила је прве кораке уступања јавних послова, у које спада и обезбеђивање одређених личности од разних облика угрожавања, приватном сектору.⁹⁴ Председник САД Бил Клинтон је, потом, ударио темеље за експанзију њихове употребе, што су следиле бројне друге државе на глобалном нивоу.⁹⁵

Овај процес је утемељен на уступању тзв. јавних послова услед све чешћих захтева за смањењем потрошње. Тако је почело. Данас је приватан сектор у области обезбеђивања одређених личности од свих облика угрожавања свеприсутан, чак и на ратиштима.⁹⁶ Оне континуирано шире своје деловање и доказано је на неколико случајева у новијој историји да су приватне безбедносне службе саставни део међународних војних ангажмана.⁹⁷

Приватни безбедносни сектор има више димензија. Он може да поприми различите модалитете, од одбрамбеног, када је, у овом случају, у функцији заштите одређених личности од угрожавања, преко решавања талачких ситуација, односно до офанзивног. Приватизација дела безбедносног апарата утиче на безбедносну ситуацију у било којој држави у којој је евидентиран овај процес. Делови служби који су приватизовани у Републици Србији су углавном они који су данас специјализовани за обезбеђивање личности, објеката и скупова. Сарадња са државним безбедносним службама подразумева, у старту,

⁹⁴Reagan Ronald, 40-ти председник САД, 20.1.1981-20.1.1989.

⁹⁵ Вилијам Џеферсон Бил Клинтон, 42 председник САД; 20.1.1993-20.1. 2001.

⁹⁶ Берлински политиколог Флоријан Фелс Хајмер анализирао је њихов рад у Ираку: У најважније делатности тих фирми убрајају се заштита објеката и особа, добијање информација саслушањима, класична шпијунажа и шпијунажа из ваздуха уколико поседују одређену технологију (Видети: <http://www.dw.com/sr/privatno-obezbe%C4%91enje-u-kriznim-regionima/a-18502871>; погледано 13.11.2017.)

⁹⁷ Видети: Government Accountability Office (GAO), 2007, "Defense Budgets: Trends in Operation and Maintenance Costs and Support Services Contracting", GAO 07-631

размену обавештења и, у савременим условима, подршку миру, уколико су ове службе показале да су ефективне у сложеним ситуацијама.

Различите су школе мишљења о неопходности приватног сектора на глобалном нивоу, па тако и у Републици Србији. Појединци и данас њихове припаднике називају плаћеницима, егзекуторима слободе кроз модерну историју, па либерални оквири приватизације сектора безбедности, односно либерални интервенционизам, нису свуда пожељни.⁹⁸ Постоји и бојазан да приватни безбедносни сектор ускоро може да буде искоришћен као својеврсни глобални управљач, с обзиром да се данас налази на самим границама процеса који се одвија свуда око нас. Код других, пак, преовладава став да је приватни безбедносни сектор пожељан, нужен, склон реформисању и унапређењу у складу са савременим околностима и захтевима. Уз оваква размишљања иду и образложења да је приватни сектор јефтинији и рационалнији, па стога представља више него рационалан избор.⁹⁹ Представници либералне школе су уверени да ће се боље управљати процесима безбедности, посебно одређених личности, ако се ресурси, функције, начин и путеви спровођења донетих одлука у одређеним околностима (све их је више) поделе између државе и тржишта.

Радикална развојна агенда приватног сектора безбедности, који укључује и обезбеђивање одређених личности од различитих облика угрожавања, приметна је и у Републици Србији, која, свесно или несвесно, све више поприма одлике либералног друштва кроз ставове да без приватног сектора није одржив унутрашњи поредак, али ни међународна сарадња у овој области, кроз концепте увезене из иностранства. То је и разлог да се данас у индустрију приватног сектора безбедности упумпавају милиони динара. Растући апетити појединаца и приватних фирми (неретко са међународним предзнаком) читавају се кроз очекивања максимализације профита. Резултат можемо да окарактеришемо готово као експлозију процеса приватизације сектора безбедности.

⁹⁸Mill John Stewart; *Considerations on Representative Government; On Liberty and Other Essays*“; Oxford University Press, стр. 421; 1991.

⁹⁹ Ginty Mac Roger; *International Peacebuilding and Local Resistance: Hybrid Forms of Peace*, London: Palgrave Macmillan Ibid, стр. 25; 2011.

Политичари су кључни носиоци уступања послова обезбеђења одређених личности од разних облика угрожавања приватном сектору. У Стратегији националне безбедности државе Србије, усвојеној априла 2009, први пут је приватно обезбеђење обележено као саставни део структуре система националне безбедности, уз обавезу да се ова област доктринарно и нормативно уреди.¹⁰⁰ Основано је Удружење за приватно обезбеђење ПКС и Комисија за јавно приватно партнерство у сектору безбедности, чији су чланови представници државних институција и фирми које пружају услуге приватне безбедности, али и организације цивилног друштва попут ЦЕАС.¹⁰¹ ЦЕАС и друге организације цивилног друштва које се баве овом проблематиком закључују да законске одредбе, којима је положај приватног обезбеђења уређен општим прописима о раду, пословању и одговорности, нису довољне за делотворан правни систем који штити људска права и ствара равнотежу легитимних интереса државе, грађана и предузећа која се баве приватним обезбеђењем.

Према подацима Привредне коморе Републике Србије број регистрованих компанија које раде у приватном сектору безбедности у држави данас прелази 3.000; нема прецизних података колико њих је заиста активно. Према проценама МУП РС, приватни сектор поседује око 50.000 комада оружја, док сам МУП поседује 53.000 комада оружја; Војска Србије 200.000 комада малог и 580.000 комада оружја великог калибра различитог наоружања.

Најважнија питања везана за деловање овог приватног сектора свакако су: ко може да се бави приватним обезбеђењем; да ли се овим пословима могу бавити лица осуђивана за кривична дела која се гоне по службеној дужности, лица осуђивана за нека „лакша“ кривична дела која се гоне по службеној дужности а за која су прописане блаже казне? Такође, веома је значајно питање ко може да буде власник фирме за приватно обезбеђење, као и каква је контрола јавних набавки у области приватног обезбеђења, односно постоји ли и каква је заштита личних података лица која учествују у пословима приватног обезбеђења и оних података које та лица прикупе од грађана.

¹⁰⁰Strategija nacionalne bezbednosti;

http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadržaj/dokumenta/strategije/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf; (прегледано 12.9.2017.)

¹⁰¹Центар за евроатлантске студије; <https://www.ceas-serbia.org/sr/>

Сматрам да би се, уколико би преовладали интереси приватног сектора у обезбеђењу, ризиковао мањи надзор државе над веома важним интересима безбедности. Равнотежу је врло тешко постићи, а у обрнутом случају, ако би интереси државе у овој области преовладали, држава може да буде прозвана због ограничења људских права и својеврсног гушења приватне иницијативе. Приметно је да актери који раде у државним службама неретко невољно сарађују са колегама из приватног сектора, неповерљиви су, суревњиви, а у обрнутом процесу – приватни сектор безбедности не дели специфичне информације од значаја за процес обезбеђивања одређених личности од разних облика угрожавања јер би то могло, у првом реду, да умањи њихову предност на тржишту. Наравно, све ово може, отварајући бројне ризике и лош квалитет услуга због изостанка комуникације, нејасних приоритета који воде у лоше планирање, да угрози сам процес обезбеђивања одређеног лица. Уз све то, могуће су и разне злоупотребе, што, заједно са реченим, може да створи утисак о присутности паралелних структура безбедности.

Констатовано се може и мора превазићи постојањем што бољег правног оквира, прихватљивог и обавезујућег за све учеснике процеса обезбеђивања одређених личности, уз одговарајуће поступке, валидне инструменте и санкције, еквивалентне међународном праву, уз сво поштовање људских права.¹⁰² Ипак, мишљења сам, ако се све ово и изведе на прави и транспарентан начин – феномену уступања више него осетљивих послова обезбеђивања одређених личности од разних облика угрожавања приватном сектору у данашњим условима мора се приступити прилично опрезно. Односно, у оквиру овог процеса постоје послови који не би требало да се уступају приватном сектору, а при том сматрам да су то послови обезбеђивања највиших личности у држави, с обзиром да ови послови носе са собом и више ризика.¹⁰³

Феномен приватизације безбедности и рад приватног сектора у овој области у Србији је релативно нов. Прво емпиријско истраживање које се односи на приватни сектор рађено је

¹⁰² The International Code of Conduct for Private Security Providers; Geneva Academy of IHL and HR; Academy Briefing No. 4; 2013.

¹⁰³ Видети: Krahmann Elke; States, Citizens and Privatisation of Security; Cambridge University Press; UK; 2010.

тек маја 2008.¹⁰⁴ Мотивација је пронађена у демистификацији овог појма, али, пре свега, у недостатку правне регулативе. Недовољно истраживање приватног сектора присутно је и данас. Рецимо, у Републици Србији читавих двадесет година (од 1993-2013) није уопште постојао закон о приватном обезбеђењу. Нормативно неуређивање најважнијих области овог данас све значајнијег сектора имало је за последицу да су у приватном сектору радили чак и криминалци, да је већина кадра била неадекватно обучена, односно да су бележени инциденти, уз примену физичке силе и олаку употребу оружја.

Увођење првог закона 2013. нису и решени сви присутни проблеми. Ред у приватни сектор је донекле уведен, али се и данас сусрећемо са недовољном безбедносном провером власника фирми за обезбеђивање одређених личности, непостојањем лиценци, иако су обавезне, што подразумева неопходну дораду закона и усвајање бројних подзаконских аката. Рок за њихово увођење била је 2015. година.¹⁰⁵ Процес професионализације приватног сектора се одвија успорено: три године од усвајања закона Министарство унутрашњих послова Републике Србије издало је лиценце за рад само 21 фирми.

Правоснажни папир да могу да обављају делатност обезбеђивања одређених личности добило је 3570 радника у приватном сектору. До краја 2016. остало је непокривено чак 300 фирми са око 50.000 запослених.¹⁰⁶ У исто време на снази је 45% уговора са државним институцијама, тј. на значајним пословима обезбеђења се упошљава чак 80% припадника приватног физичког обезбеђења, који власницима фирми доносе годишњи приход између 90 и 180 милиона евра. Међу њима се издвајају фирме које послују у оквиру мултинационалних компанија: „G4SSecureSolutions”²² и „SecuritasServices”. Последице могу бити несагледиве из аспекта безбедности не само одређених личности, већ и саме државе с обзиром на податак да приватни сектор броји онолико припадника колико и само Министарство унутрашњих

¹⁰⁴Приватне безбедносне компаније у Србији: пријатељ или претња; истраживање радио Центар за цивилно-војне односе у сарадњи са мисијом ОЕБС у Републици Србији

¹⁰⁵Видети: Стајић Љубомир; Превенција криминала са аспекта дизајнирања јавног простора и улоге приватног обезбеђења; Универзитет у Новом Саду, Правни факултет, Нови Сад, 13.5.2013.

¹⁰⁶Видети: <http://www.bezbednost.org/Sve-publikacije/6372/Anatomija-propalog-licenciranja-privatnog.shtml>(прегледано: 20.11.2017.)

послова, као и да је за трећину бројнији од Војске РС!¹⁰⁷ При том је још увек евидентно и постојање *црних* и *сивих* фирми за обезбеђење, за шта смо делимично одговорни и ми, припадници МУП РС.

Профил данашњег радника обезбеђења из приватних фирми није сјајан. То су, углавном, мушкарци између 18 и 35 година, али и пензионери, најчешће некадашњи припадници МУП и Војске Србије. Око 23% ради на основу уговора о стручном усавршавању, слабо су плаћени, нису мотивисани и често мењају фирме.¹⁰⁸ Уговори између државних органа и приватних безбедносних компанија склапају се применом Закона о јавним набавкама, а пружаоци услуга се бирају на основу најниже цене - економски најповољније понуда. Често данас особље у јавном сектору које расписује набавку не поседује уопште стручност за процену квалитета добијене услуге. Све то може, уз опасност по квалитет обезбеђевања одређених личности од разних видова угрожавања, да води у бројне злоупотребе. У том случају не може да се постигне тражени квалитет услуге, а ни захтеви да се наоптималније обезбеде средства не мора бити испоштован.

Исти «резултат» се очекује кад се бира фирма са одговарајућом политичком позадином које своје послове знатно брже шире, без обзира на понуђени квалитет. Ипак, од 1. јануара 2017. правна лица, предузетници и физичка лица који се баве пословима обезбеђења морају да имају лиценцу за обављање ове делатности.¹⁰⁹ Појединац може да добије једну од Законом утврђених лиценци ако савлада одговарајућу обуку за послове приватног обезбеђења и, у складу са Законом, има положен стручни испит пред комисијом МУП-а.¹¹⁰ Захтеви за издавање лиценци се подносе такође преко полицијске управе. Обуку могу да спроводе МУП

¹⁰⁷Петровић Предраг, Милошевић Марко; Приватни сектор безбедности у Југоисточној Европи – претња или стуб безбедности – Случај Србија; http://www.bezbednost.org/upload/document/privatni_sektor_bezbednosti_u_srbiji.pdf (погледано 13.11.2017.)

¹⁰⁸Анализа границе неубичајено ниске цене услуга физичке заштите објеката; Привредна комора Србије <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/Analiza%20neuobi%C4%8Dajeno%20niske%20cene%203%2003%202014.pdf>; (прегледано: 24.11.2017.)

¹⁰⁹ Законом о приватном обезбеђењу; "Сл. гласник РС", бр. 104/2013 и 42/2015

¹¹⁰ Правилник о програмима и начину спровођења обуке за вршење послова приватног обезбеђења; "Сл. гласник РС", бр. 117/2014

и правна и физичка лица која испуњавају материјалне, техничке, стручне и кадровске услове и која имају овлашћење МУП.¹¹¹

Експерти за ову област потврђују да се мане Закона односе и данас на питања лиценцирања и контроле. Правна лица, рецимо, нису у обавези приликом подношења захтева за доделу лиценце да докажу да немају неизмирене пореске и друге обавезе према држави. Пропуштено је и да се предвиде и стандардизују безбедносне провере власника фирми за обезбеђење и одговорних лица, које би биле корисне како би се надлежни органи уверили да фирме нису повезане са организованим криминалом, што је раније често био случај, а што у коначном угрожава Стратегију националне безбедности Републике Србије.¹¹²

Интересантно је да Закон не предвиђа да полицијски службеници, војници и припадници правосуђа или безбедносних служби треба обавезно да похађају обуку како би добили лиценцу. Претпоставља се да су је већ прошли током обављања службених послова, што није увек случај. У другим државама често стриктно стоји у закону да је обука ове врсте неопходна, али, рецимо, и да се припадницима полиције, војске, обавештајних служби или правосуђа стопаира прелазак у приватни сектор безбедности на одређен број година да би се избегло цурење информација и/или угрожавање текућих истрага, у овом случају значајних за обезбеђивање одређених личности од разних врста угрожавања.¹¹³

Могло би се закључити да се, услед споре примене закона и још увек лоше прописаних планова обуке, и данас поставља питање колико ће он заиста успети да допринесе очекиваној професионализацији овог сектора, који несумњиво представља данас важан сегмент опште

¹¹¹Закон је усвојен крајем 2013. На иницијативу МУП у мају 2015. усвојен је Закон о изменама и допунама Закона о приватном обезбеђењу ("Сл. гласник РС", бр. 42/2015). Тад су продуженирокови за усклађивање рада правних лица и предузетника са одредбама Закона до почетка 2017, што отвара могућности за рад у тзв. сивим зонама (прим. Г.Б.)

¹¹² Видети: Кековић З.; О нацрту Стратегије националне безбедности Републике Србије – критички прилог за расправу, Војно дело, бр. 2; Београд, 2009.

¹¹³ Димитријевић. И; Преглед законодавства приватне безбедности у земљама ЕУ; Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2008, стр. 104-106

безбедности у свакој држави, па тиме и обезбеђивања појединих личности од различитих облика угрожавања.¹¹⁴

¹¹⁴Видети: Јоксић Иван; Приватна безбедност у светлу нацрта Закона о приватном обезбеђењу у Србији; Правни факултет за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија; Нови Сад; 2011.

6. Рад служби за обезбеђивање одређених личности у Републици Србији

Разни видови угрожавања одређених личности су, нажалост, постали константна на глобалном нивоу. Овој проблематици се у Републици Србији посвећује све већа пажња, али, упркос напретку, евидентирају се случајеви угрожавања безбедности одређених личности, па чак и највиших државних функционера. Имајући у виду, што се види из претходне детаљне анализе, да се различити безбедносни органи и установе баве обезбеђењем одређених личности, сваки од њих мора да буде ангажован, у свом домену, а у складу са законом, на пословима и задацима обезбеђења.

Рад свих служби за обезбеђивање одређених личности од разних облика угрожавања у Републици Србији мора, дакле, да се базира на усвојеним правним прописима и уређеном делокругу надлежности, права и дужности субјеката безбедности у циљу обезбеђења највишег степена заштите одређених личности. Све наведене службе примењују крајње специфична средства, мере и радње, плански и систематски, како би обезбедиле правовремену и чврсту безбедносну заштиту одређених личности од разних облика угрожавања, односно објеката које они користе. Обавештајни и контраобавештајни послови су веома значајни, као и превентивно техничке мере и радње, али и, све више, здравствене мере заштите одређених личности.

Службе за обезбеђење одређених личности у РС се ослањају једна на другу, док је раширена сарадња са појединим службама безбедности других земаља новијег датума.

6.1. Превентивно деловање служби за обезбеђивање одређених личности

У време када се друштво на глобалном нивоу суочава не само са низом традиционалних већ и нових безбедносних ризика и претњи, пре свега тероризмом, односно када је лична сигурност водећи предуслов за квалитетан друштвени развој, посебно одређених личности, превентивно деловање постаје неспоран/битан фактор целокупне безбедности. Превенција (од лат. *prevenire*) означава скуп мера како би се спречиле, у потпуности или делимично, било какве нежељене појаве.

Европска мрежа за превенцију криминала, 2001. усвојила је дефиницију превенције као „мере којима се смањује или на други начин придноси квантитативном и квалитативном смањењу криминала и осећања несигурности код грађана, било кроз директно одвраћање од криминалних активности или кроз политику и интервенције осмишљене у циљу смањења потенцијала за криминал и фактора криминала.”¹¹⁵ „То укључује рад Владе, надлежних власти, институција за кривично право, локалних власти, удружења стручњака, приватног, добровољног и цивилног сектора, научника, шире јавности и медија.”¹¹⁶

Превентивне мере неби требало да се односе само на криминал у дословном смислу, него би морале да обухвате и асоцијално понашање које може представљати „предфазу” кривичних дела, у овом случају разних облика угрожавања одређених личности. Примарна превенција испитује претпоставке, услове и узроке феномена, тј. тражи начине како да избегне нежељене појаве. Секундарна превенција настоји да спречи продубљивање, ширење итд; усредсређена је на посебно рањиве групе, у овом случају одређене личности. Терцијарна превенција настоји да спречи понављање нежељених појава, односно разне облике угрожавања безбедности одређених личности.

Безбедносна превенција, која укључује одређене личности, данас представља укупност свих државних, приватних и других мера и активности на спречавању чињења деликата/разних облика угрожавања према одређеним личностима, односно смањењу њихових последица.

¹¹⁵Evropskamrežazaprevencijukriminala; <http://eucpn.org/>; <https://eucpn.org/about/documents>; (прегледано: 10.1.2018.)

¹¹⁶Видети: Полазни оквир националне стратегије превенције криминала; МУП РС, Београд, 2009.

У оквиру превентивног деловања, с обзиром на околности живљења и све шире могућности угрожавања, морају да се створе адекватни друштвени услови да се у превенцију укључе не само различите службе за обезбеђење одређених личности него и субјекти целокупне заједнице, што подразумева укључивање свих нивоа власти, грађане, пословну заједницу и медије. Они би требало да удружују ресурсе и стручност, уз поштовање свих начела одговорности и поверења, како би службе за обезбеђивање одређених личности квалитетније идентификовале проблеме и приоритете.

Превентивно деловање служби за обезбеђивање одређених личности је ултимативан захтев с обзиром на терористичку радикализацију. За овај динамичан процес и његове учеснике не постоји јединствена дефиниција, односно јединствени профил који обухвата терористе. Упркос бројним објашњењима, није јасан ни пут који наводи појединце на тероризам с обзиром да су покретачи терористичке радикализације различити. У својој сложености мешају се у сваком појединачном случају.

Профили лица која раде на томе да угрозе безбедност одређених личности на разне начине, а најопаснији је ослањање на тероризам, изграђени су на стереотипним претпоставкама заснованим на вери, раси, националности, полу, социоекономском статусу... Експерти се слажу да нису само дискриминаторни, већ и неделотворни, што усложњава додатно превентивно деловање служби за обезбеђивање одређених личности.

Превентивно деловање служби за обезбеђивање одређених личности у РС подразумева систем мера и активности које су усмерене на отклањање непосредних - и објективних и субјективних - услова и околности које погодују настанку и вршењу криминалитета, посебно терористичког напада који обухвата и одређене личности. Поред мера и активности које предузимају, држава, службе или друштвена заједница, посебан акценат се ставља на организацију и субјекте који учествују у сузбијању тероризма. Колика је њихова ефикасност у превенцији, посебно тероризма, зависи од низа фактора, од чега зависи и сам рад служби.

Неопходан је оспособљен људски фактор; због широког спектра деловања интердисциплинарно образовање, посебно органа безбедности. Водећу улогу у превенцији

тероризма стога имају обавештајно-безбедносне службе које прикупљају све релевантне информације које се односе на организаторе и лица која се доводе у везу са евентуалним покушајима напада на одређене личности, посебно оних који су у вези са терористичким организацијама и групама, а кроз проналажење средстава са којим хоће да делују или делују, откривање начина рада, откривање њихових намера и циљева, начина финансирања, адреса и других значајних података.¹¹⁷ Уједно, располагање новцем и материјалним добрима омогућава свакој држави, па тиме и РС, да створи и одржава јак безбедносни систем који ће омогућити службама за заштиту одређених личности спровођење мера превенције разним видовима угрожавања одређених личности.

Превенција свих облика угрожавања одређених личности, који укључују као најопаснији вид тероризам, мора, у коначном, да буде организовани облик друштвене превенције, која се спроводи формалним и неформалним облицима утицаја на факторе који изазивају појаву угрожавања одређених личности и самог тероризма. То подразумева сузбијање појава и процеса који леже у њиховој узрочности.

Превентиван рад служби за обезбеђивање одређених личности предпоставља, дакле, познавање свих ових појава и процеса, самог тероризма, односно политичких, економских, социјалних и друштвених узрока који доводе до њих, или су већ довели, уз висок материјално-технички ниво опремљености безбедности. Адекватан низ превентивних мера мора да подразумева:

- политичке превентивне мере конфликтно-резолутивног типа
- економске и социјалне превентивне мере
- психолошко-комуниколошко-образовне мере
- обавештајно и војно-полицијске мере
- правне превентивне мере.

Само ако су ове мере предузете може се очекивати позитиван резултат у извођењу специфичних превентивно – безбедносних мера које, свака за себе, у складу са законом и делокругом рада, спроводе наведене службе које, директно или индиректно, самостално или

¹¹⁷ Видети: Milošević Milan; Odbrana od terorizma, Svetknjige, Beograd, 2005.

заједно учествују у обезбеђивању одређених личности од разних облика угрожавања. Скуп свих безбедносних мера, активности и договора прикупљених непосредним превентивним радом припадника службе за обезбеђивање одређених личности, које су у вези са кретањем и боравком одређене личности у одређеној области, у делокругу је рада тзв. безбедносне претходнице.

Превенција, као основни облик супротстављања наведеној врсти криминала – угрожавању безбедности одређених личности, дуги низ година је предмет разматрања великог броја научника и стручњака из различитих научних области. Када је у питању литература у Републици Србији, „разматрања су углавном усмерена у правцу теоријског поимања превенције, диференцирања и класификације превентивних мера и активности, издвајања субјеката као носилаца превентивних активности и анализе превентивних улога и функција тих субјеката, без практичног установљавања превентивних програма“.¹¹⁸

Спречавање атентата на одређене личности налази се у самом врху делокруга рада органа и службе надлежних за безбедносну заштиту појединаца, о чијим последицама је током овог истраживања било посебно речи. Превенција у том смислу подразумева и превентивно безбедносну и превентивно техничку и превентивно медицинску заштиту.

¹¹⁸Polazniokvirkacionalnestrategijeprevencijekriminala;
http://www.bezbednost.org/upload/document/polazni_okvir_nacionalne_strategije.pdf (прегледано: 12.9.2017.)

6.2. Процена угрожености одређене личности

Активности процене угрожености одређене личности (мисаоне активности) се обављају плански и систематски, прикупљањем информација о евентуалној угрожености одређене личности. Стручност и ефикасност у обављању активности представљају најзначајније факторе остварења безбедносне заштите одређене личности. Може се донети закључак да «процена безбедносне ситуације представља праву спону између прикупљања и обраде података и доношења одлука у циљу спречавања нарушавања безбедности одређених личности», односно дефинисања мера које треба предузети.¹¹⁹

Приметно је, не само на простору РС, да не постоји још увек јединствена методологија за израду процене угрожености одређених личности, јединствен став о садржају безбедносне процене и сагласност око тога који су модели безбедносне процене оптимални у одређеним безбедносним условима.¹²⁰ Користе се тзв. оптимални модели, али процене различитих служби које се баве овом проблематиком и данас су често садржајно различите, па тиме и нису потпуне.

Процену безбедности одређене личности, што је основни корак у планирању и предузимању безбедносне заштите одређене личности, чини аналитичко – синтетски поверљив обавештајни и оперативни документ чији закључци морају да укажу на (не)постојање главних ризика и претњи због којих се прописују одређене мере заштите ових лица. Уз анализу стања безбедности, процена угрожености одређеног лица подразумева учешће свих органа и служби које су надлежне за заштиту одређеног лица од разних облика угрожавања.

Квалитетним и пре свега објективним предвиђањем будућих догађаја које подразумева процену на добитку је превенција, уз благовремено предузимање мера заштите.

Процена угрожености одређеног лица подразумева оперативно снимање безбедносно интересантних појава на будућој траси кретања одређеног лица, уз снимање објеката или простора у којима борави и у којима ће одређено лице боравити. Анализа свих безбедносно интересантних појава везаних за обезбеђивање одређених лица води у доношење закључака,

¹¹⁹ Крстић С; Безбедносна процена угрожености одређених личности; Миленијум група, Београд, 2012, стр. 65

¹²⁰ Ибд, стр 69

што је процес који не може да буде једном завршен, већ је сталан. Подразумева константно прикупљање и обраду нових сазнања и чињеница уз неопходне аналитичке пресеке. Тежиште код процене угрожености одређене личности није само на откривању евентуалних и стварних претњи, већ и на њиховом спречавању, односно онемогућавању, уз пуну координацију и усклађивање свих надлежних служби на челу са МУП.

Испитивањем екстерног окружења прикупљају се и обрађују подаци о стању и проблемима безбедности на репрезентативном узорку грађана или других субјеката, односно објеката безбедносне заштите и на репрезентативном узорку противника/носиоца претњи, уколико за то постоји могућност. Разговор, анкета, обавештајни рад и друге методе уводе службе у одговор на основно питања како одређена лица перципирају своју безбедност, које проблеме препознају као кључне и шта очекују од полиције или друге безбедносне организације у вези с тим, односно ко су носиоци безбедносног угрожавања, њихови циљеви, облици деловања и објекти угрожавања, када и где намеравају да испоље своје активности и које су могуће последице.

Процене (индивидуалне и групне) угрожавања одређене личности реализују се и уз помоћ експерата (делфи техника), тј. прикупљањем мишљења једне или више особа које имају специфична знања или искуства у областима која су предмет предвиђања.¹²¹ Међутим, процена, с обзиром на фактор изненађења на који рачуна онај који жели да угрози безбедност одређене личности, као и начин/средства извршења криминалног акта, никад не може да буде коначна, на шта нам указује историја, односно чињенице да су и највећи ауторитети правила не ретко крупне грешке у својим предвиђањима. Стога је неопходно да се суочи што више мишљења експерата.

Активности праћења (систематско уочавање, прикупљање, обрада, коришћење безбедносних података/индикатора, сигнала, упозорења) при процењивању безбедносног стања, појава и

¹²¹ *Делфи техника*: стручњаци презентују мишљења на систематичан начин, у неколико фаза. Прво без групне дискусије; ниједном од експерата није познат идентитет осталих учесника, њихови појединачни ставови о предмету предвиђања. Резултат анкетања, са аргументима и противаргументима свих учесника о свим мишљењима, прилажу се уз упитник за наредну фазу у којој стручњаци одговарају на питања на вишем нивоу информисаности, проверавају своја претходна мишљења и анализирају проблем из новог угла, уз ревидирања или додатне потврде. Резултат мора да покаже највиши ниво могуће подударности. (прим. Б.Г.)

догађаја, не искључује, већ укључује, када је то могуће и веома је пожељно, коришћење свих формалних: квантитативних, објективних, тј. неформалних: квалитативних, субјективних, интуитивних и искуствених техника, уз технику оцењивања и обавезну координацију и контролу рада.

У конкретном случају обезбеђивања одређених личности ове веома важне активности служби подразумевају:

- превентивну заштиту одређених лица,
- проналажење и одузимање оружја, муниције, експлозива у нелегалном поседу грађана;
- спречавање кријумчарења истих;
- утврђивање њиховог порекла; намену; евентуалну повезаност код особа код којих су овакви предмети пронађени;
- контролу оснивања и деловања евентуалних парамилитарних група и организација;
- откривање и спречавање њихових евентуалних веза;
- контролу кретања и боравка – све што знатно утиче на релевантну процену, која треба да усмери на доминацију појединих елемената који утичу на структуру и карактер појаве.

Процес утемељена што адекватније процене угрожености одређеног лица карактеришу често, уз интердисциплинарна истраживања и хеуристичко/истраживачко усмерење које подразумева и истраживање тзв. малих случајева са великим утицајем, некада евидентна недоступност података и информација, без обзира на идентификацију извора који представља претњу за одређене личности, њихове намере и исказану упорност. Извори постојања претњи по одређену личност морају да буду у сталној вези. То су припадници непосредног физичког обезбеђења одређене личности, оперативни радници ангажовани на пословима безбедносне (превентивне) заштите, БИА, ВБА, УКП, ПУ, ПИ, грађани са одређеног безбедносно интересантног подручја, стране службе безбедности. Њихове активности се односе на тајно праћење, тајно осматрање, тајно снимање (фото, аудио, видео), контролу поштанских пошиљки (и интернета), контролу телефона. Овим путем службе које учествују у реализацији обезбеђивања одређених личности стварају и базу података о могућим носиоцима угрожавања.

Дакле, структуру ових општих безбедносних процена, уз присутне разлике од службе до службе и од надлежне организације до организације, чине: концепт; анализа стања релевантних безбедносних појава; утврђивање стања безбедности; доношење закључака са оценом стања безбедности; прогноза кретања стања безбедности и безбедносни задаци. Конвенционални субјекти безбедности, које чине полиција, војска, царина, инспекције, представници закона, обављањем своји редовних активности директно остварују функцију безбедности. Уз њих, тзв. неконвенционални субјекти: председник Републике, Влада, скупштина, обављају активности којима индиректно реализују функцију безбедности, док суплементарни субјекти доприносе реализацији функције безбедности. То су локалне заједнице и органи локалне самоуправе, јавне службе и друге организације.

6.3. Мере контраобавештајне заштите

Угрожавање безбедности одређеног лица је перманентан процес, најчешће се изводи тајно, па су стога и перманентне активности заштите сопствених тајни, информација и само обављање делатности служби за обезбеђивање одређених личности и то на плану истраживања, разумевања и неутрализације. Према члану 7. Уредбе о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката, којом се ближе одређују послови безбедносне заштите одређених лица и објеката у земљи и иностранству које непосредно врше министарство надлежно за унутрашње послове, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција, Војна полиција и јединице Војске Србије, мере контраобавештајне заштите подразумевају:

- Откривање индикатора и благовремено онемогућавање терористичке, екстремистичке, обавештајне и друге субверзивне делатности страних обавештајних служби, организација и лица усмерених на угрожавање лица и објеката из чл. 2. и 3. ове уредбе;
- Учешће у процени, предлагању, прописивању и реализацији мера контраобавештајне заштите, као и у њиховом усклађивању са мерама безбедносне заштите;
- Примењивање мера противприслушне заштите;
- Вршење безбедносних провера по захтеву руководиоца објекта безбедносне заштите, за лица која се примају на рад, постављају или распоређују на места рада и послове који се контраобавештајно штите;
- Вршење контраобавештајне заштите радних места и послова у сарадњи са руководиоцем објекта безбедносне заштите.

У Уредби, у члану 7, прецизира се и да се «непосредно контраобавештајно штите радна места и послови на којима се креирају, израђују, прикупљају, обрађују, чувају, архивирају и уништавају подаци од интереса за Републику Србију, који су означени одређеним степеном тајности».¹²²

Амерички теоретичари посматрају контраобавештајну активност као сложену делатност која подразумева идентификовање активности страних обавештајних служби; анализу и

¹²²Уредба о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката; "Сл. гласник РС", бр. 72/2010

процењивање њихових активности; спречавање (неутрализација – најзахтевнија оперативна функција) њихових активности и искоришћавање обавештајних потенцијала страних служби, терористичких организација и других страних ентитета који могу угрозити националну безбедност државе изнутра и споља.¹²³

Циљ служби за обезбеђивање одређених личности је да спречи шпијунирање и друге радње које су усмерене ка угрожавању безбедности одређене личности. Оне нон-стоп раде на откривању особа које се баве овим радњама. По откривању следи судско процесуирање, протеривање или међусобни договор. У зависности од сопствених циљева, службе за обезбеђивање одређених личности од разних облика угрожавања доносе одлуку коју ће радњу спровести.¹²⁴

Контраобавештајни рад оријентисан је искључиво на рад у оквирима територије државе где су службе основане. У другим земљама сигурније је кад се користе јавни извори, посебно због опасности од откривања агената. Код контраобавештајног рада информације које се добијају преко агената обухватају 50% од укупног броја информација, техника је заступљена са 40% случајева, а јавни извори се употребљавају као извори у 10% од укупног оперативног рада.

Техничке мере које службе за обезбеђивање одређених личности користе брзо напредују, мењају употребну вредност, па су у контраобавештајном раду агенти извори који су у још увек незаменљиви. Људи/агенти су се показали као најмоћније оружје, без обзира на слабости које испољавају. Под појмом тајни агент у најширем смислу сматра се лице које у тајности, често користећи лажни идентитет или облик маске, као што је рецимо, лажно предузеће, врши обавештајну делатност или тајне операције за рачун неке организације, најчешће државе. Агенти типери одређују која лица би могла постати агенти неке службе, односно селекују будуће агенте на основу њиховог положаја, знања, способности, али и мана, које претходно добро истраже. Агенти од утицаја поседују друштвени статус уз који

¹²³ Видети: Michelle K. van Cleave; Counter-intelligence and National Strategy, School for National Security Executive Education, National Defense University Press, Washington, 2007.

¹²⁴ Видети: Мијалковски М; Обавештајне и безбедносне службе; «Сл. Гласник», Београд, 2009, стр.163

могу лакше да дођу до сазнања потребних службама, док су тзв. конзервирани агенти лица о којима се прикупљају одређене информације уз помоћ којих се може једног дана уцењивати како би оно пристало на сарадњу са службом (снимци, фотографије, преписке).

Уколико се, дакле, контраобавештајни рад, не само кроз употребу агената, посматра као делатност која је усмерена на заштиту од шпијунаже, саботажа, и терористичких аката, може се донети закључак да ове активности имају и дефанзивну и офанзивну улогу. Прва обухвата откривање и пресецање обавештајних продора страних обавештајних служби у очувању и унапређењу сопствене безбедности, израду поверљивих извештаја о страним обавештајним операцијама, селекцију проверених кадрова у свим институцијама власти, планирање и успешно извођење различитих и сложених безбедносних операција и иновирање специјалних контраобавештајних мера и поступака (јаче изражена у некадашњој СФРЈ), док друга, агресивна, подразумева продоре у структуре евентуалних и стварних непријатеља, сталну надградњу сазнања о обавештајним и другим намерама евентуалних и стварних непријатеља, хватање страних шпијуна и двоструких агената, пласирање дезинформација и кроз инфилтрирање и манипулације, односно уништење непријатељских обавештајних установа.¹²⁵

Такође, мере контраобавештајне заштите укључују безбедносну проверу лица која су задужена за обезбеђивање одређених личности од разних видова угрожавања, односно свих лица која су у непосредном контакту са одређеним лицем, као и противприслушну заштиту. Прислушкивање је једна од најстаријих делатности и ризици од потенцијалног напада прислушкивањем одређеног лица су огромни. Данас прислушкивачи раде на специјалним фреквенцијама. Противприслушне мере заштите подразумевају детекторе за откривање прислушних уређаја (просторних, телефонских, софтверских),¹²⁶ који раде на посебним фреквенцијама, а мере заштите предузимају специјализована одељења у оквиру служби за заштиту одређених личности.

¹²⁵Gruszczak Artur; The Strategic Intelligence Community; Intelligence Security in the European Union; 06, August 2016, str. 37-66

¹²⁶ Петровић С; Компјутерски криминал; МУП РС, Београд, 2000, стр. 223

Редовни противприслушни прегледи у циљу обезбеђивања одређених личности врше се најмање један пут годишње, а ванредни по потреби. Ова контраобавештајна делатност укључује уграђивање специјалних телефонских веза намењених заштити одређених личности, уграђивање уређаја за заштиту, као и постављање електронске опреме за шифровање. С обзиром да треба заштитити и простор у којем борави или се креће одређена личност, некад је неопходна изградња тзв. глуве собе, а свакако су потребна радио извиђања, односно контрола етра, откривања скривених предајника.

6.4. Непосредна физичка заштита одређених личности

Непосредна физичка заштита одређених лица (телохранитељ: тело + стражар) од разних облика угрожавања, као део система безбедносне заштите одређених лица, претпоставља скуп мера и радњи којима се планирају активности и које, на основу њих, предузимају делови специјализоване службе за обезбеђење. Оперативни тимови су дужни да спречавају сваки покушај угрожавања личне безбедности одређене личности, односно предузимају мере за елиминисање или смањење разних облика угрожавања и других опасности који прете том лицу. То је читав процес у циљу смањења/неутралисања ризика изазваних потенцијалним дејством идентификованих претњи кроз непосредно присуство, а што се постиже, како је било речи током претходне анализе, правовременим откривањем и елиминисањем постојећих или предстојећих појава и процеса, усмерених на угрожавање одређеног лица приликом боравка у одређеном објекту или одређеном простору, односно приликом кретања.

Непосредна физичка заштита одређених лица подразумева стално физичко присуство поред одређеног лица. Задатак непосредне заштите јесте одбијање напада на одређено лице средствима принуде, која укључују и физичку силу и ватрено оружје, а која су одређена Законом о полицији.¹²⁷

Непосредна физичка заштита одређеног лица дужна је да употреби средства принуде само и искључиво у ситуацијама када није у могућности да на други начин изврши задатак, а сразмерно опасности која прети одређеном лицу. Подразумева савладавање отпора лица која на разне начине покушавају да угрозе безбедност одређеног лица, односно спречавање угрожавања у складу са законом, уз поштовање принципа сразмерности. Ватрено оружје се се примењује када је апсолутно нужно - само у случајевима када је угрожен живот одређеног лица под заштитом.¹²⁸

Припадници непосредне заштите одређених лица, осим употребе силе, између осталих, имају овлашћења да издају наређења, дају упозорења, легитимишу, позивају, приводе и задржавају лица, лишавају слободе лица, прегледају возила и пртљаг, привремено одузимају предмете.

¹²⁷Закон о полицији; „Сл. гласник РС“; бр. 6/2016

¹²⁸Правилник о условима и начину употребе средстава принуде; чл. 1, став 3; „Сл. гласник РС“ бр 133/04

Специјализованим тимовима за непосредну заштиту одређених лица, уз примарни задатак заштите одређеног лица од повреда, отмице и убиства, обавеза је и заштита одређеног лица од узнемиравања, вербалних напада, али и излагања ризику пада током кретања. Специјализовани тимови за непосредну заштиту одређених лица од разних облика угрожавања могу да имају привремени и стални карактер.

Привремени тимови се користе када, на основу извршене процене, не постоји стварна потреба за формирањем тима који би константно био уз штићену особу, већ се формирају у циљу реализације одређеног задатка. Стални тимови (пожељно је да буду у истом саставу као привремени, 3-5 чланова) реализују своје активности у дужем временском периоду. Чланови сталних тимова морају да буду посвећени циљу, обезбеђивање одређене личности треба да им буде испред других циљева, морају да разумеју своју улогу, доприносе својим вештинама и искуствима, да буду отворени за нове идеје, и да обавезно подлежу одговорности.

Припадници специјализованих тимова за непосредно обезбеђење одређених личности морају да познају:

- тактику кретања пешачких формација (тактику кретања и поступања пешачке формације са једним припадником непосредне заштите; са два припадника; са 3 припадника, са 4 припадника, са 5 припадника;

- тактички распоред пешачке формације *клин* и реакцију приликом напада;

- тактички распоред формације *потковица* и реакције приликом напада; формацију *бокс*; формације пред масом и реакције приликом напада)

- тактику кретања моторним возилима (састав колоне возила под пратњом: тактички распоред, кретање главног возила са два возила у пратњи; тактику одбрамбене вожње, избегавање напада, блокаду; тактику офанзивне вожње, тактику поступања код блокаде).

-тактике непосредне заштите одређених лица приликом путовања бродом

-тактике непосредне заштите одређених лица приликом путовања ваздухопловом.

Основна средства опреме припадника непосредне заштите одређених лица подразумевају појединачне и колективне елементе. Индивидуална средства опреме су опасач са оружјем и посебном опремом, радио уређај, лампа са додатком, заштитна маска; колективна средства опреме непосредне заштите одређеног лица претпостављају аутоматско оружје, заштитни прслук, уређај за ноћно осматрање, стоп таблицу, електрошокер, ручни метал детектор и заштитну ташну. Средства везе (вишеканалска) су посебно важна због брзог преноса информација, њихове прецизности и сажетости, сигурности и константности, односно тајности уз коришћење интерног, кодираног шифрарника.

6.5. Сарадња са одређеним лицем које се обезбеђује

Одређено лице не сме да буде то које ће да одређује шта је добро а шта није за његову безбедност и то лице мора да има пуно поверење у своју непосредну заштиту од разних облика угрожавања. Сарадња служби за обезбеђење одређених личности и саме личности под заштитом је неопходна. Како би, у коначном, реализација била успешна потребно је да се успостави директна и отворена комуникација, уз пуно разумевање одређене личности, његове породице и окружења, односно радне средине. Одређено лице прво мора од стране служби за обезбеђивање одређених личности да буде упознато и упозорено на све могуће ризике и облике угрожавања безбедности. Размена релевантних информација из свих облика живота с одређеним лицем које се штити (јавни, приватни живот) је почетна основа за процену безбедности одређеног лица. Неопходно је стварање не само професионалног, него и људског односа.

Припадницима служби за обезбеђивање одређених личности забрањено је да обављају породичне послове лица које се обезбеђује. Тиме би се нарушили основни принципи заштите: опуштен пријатељски однос не би смео да буде замена за захтевани професионализам с обзиром да би такав однос лако могао да створи предуслове за пропусте у делатности коју обезбеђење обавља. Посебна област активности које обављају службе за обезбеђивање одређених личности од разних облика угрожавања је упознавање штићених лица са мерама личне заштите.

Веома је важно да сарадња са одређеним лицем које се обезбеђује подразумева код обезбеђиваног лица: избегавање шаблона у понашању, избегавање шаблона у кретању, мере дезинформисања, обавезно пријављивање свих ризичних особа и ситуација у окружењу, успостаљање линије комуникације са службама безбедности, са људима у пословном окружењу, адекватну сарадњу са члановима породице, неодговарање на провокације, ношење радио везе. Посебни савети се односе на то да одређена лица схвати да не би требало да буде поверљива према непознатим лицима, да телефонске апарате, не држи у близини прозора, да при изласку из објекта не отвара нагло врата, да само чланови породице могу да поседују кључеве за улазак у његов објект, да поштанско сандуче, ако га отвара, увек отвара са лицем

окренутим у страну, да не уноси намештај и електричне и електронске апарате у место боравка пре претходне адекватне промене.

Иако је предвиђено да непосредна заштита одређених лица од разних облика угрожавања у већини случајева буде уз одређено лице 24 часа, постоје ситуације када то није тако. Одређено лице би, управо због таквих изненадних могућности, морало да буде упознато са следећим елементима самозаштите: одређено лице приликом самосталног кретања мора да буде опрезно и исто тако способно да предвиди опасност, уз претходно изграђени осећај које се нормалности понављају у његовој околини, а које понашање или ситуације нису уобичајене. Постоји још читав низ препорука за личну заштиту одређеног лица.¹²⁹

¹²⁹Белић Милан; Спречавање атентата; Београд, 2106; стр. 184-187

6.6. Сарадња са протоколом

Протокол је договорени поступак који треба да се следи у одређеној ситуацији; заједнички скуп рутина и метода. Поштовање правила које одређује протокол од значаја је за успешно извођење активности службе за обезбеђивање одређеног лица од разних облика угрожавања, а одређена правила унутар њих олакшавају комуникацију на свим нивоима. Непоштовање одређеног хијерархијског реда може да доведе до угрожавања безбедности одређеног лица. Протокол подразумева кодекс правила који уређују међусобне односе служби за обезбеђивање одређених личности и саме одређене личности, али и начин за успешно представљање позиција обе стране, сваке у свом домену, при чему се издвајају правила комуникације/стандарди, давање и прибављање неопходних информација како не би дошло до угрожавања одређеног лица, што олакшава остварење жељеног циља.

Типови догађаја на које службе за обезбеђивање одређених личности посебно треба да обрате пажњу су:

- Државне посете (званичне, радне, незваничне)
- Састанци (формални састанци, парламентарна процедура, неформални: интерактивни, импровизовани)
- Међународне конференције (велики скуп људи истих интересовања, конкретна тема или област, низ говорника, трајање од једног до више дана, додатне активности)
- Национални празници (активности)
- Сахране и церемоније полагања венаца (активности, правила, обавезе)
- Свечана отварања (церемонијал, активности, форма и опрема)

Планирање и припрема активности и служби за обезбеђивање одређене личности од разних облика угрожавања и саме штићене личности подразумевају одвојене програме, информације неопходне за реализацију/процену (критична фаза припрема од које зависи хоће ли доћи до реализације програма или до отказивања), претходницу.

Служба за обезбеђивање одређених личности мора до детаља да буде упозната са временом и местом активности одређене личности, листом евентуалних званица, програмом, избором

хране и пића, евентуалним местима за столом које одређује функција, али и да прегледа евентуалне поклоне и предмете из културне размене. Сарадња са специјализованим агенцијама и установама се подразумева. Уз МУП РС то су локална самоуправа, царина, аеродромске власти... Ангажује се након безбедносне провере и стручна помоћ из разних области. Ове технике комуникације и понашања углавном су стандардне.

Када одређене личности путују у иностранство неопходно је сагледати степен њене евентуалне угрожености и прецизирати мере заштите. Ова процедура због тога није увек стандардна. Обављају је специјализоване службе за безбедносну заштиту преко Министарства иностраних послова РС и дипломатско-конзуларним представништвима, уз сарадњу са представницима страних служби. Благовремена размена података и информација у овом делу заштите одређених личности је од великог значаја. Прецизирају се након њихове анализе и процене начини прихвата на граничном прелазу или аеродрому, излазак из аутомобила, излазак из аеродромске зграде, задржавање на појединим локацијама, место и време обраћања страним партнерима, медијима).

У оваквим ситуацијама није истоветна заштита за сва одређена лица. Шефу државе мора, у складу са безбедносном проценом и захтевима, да се обезбеди возило са посебном заштитом у којем се често налази припадник безбедности државе домаћина, док је друго возило предвиђено за припаднике његовог непосредног обезбеђења. Они активности обављају са припадницима безбедности земље домаћина, који представљају интегрални део заштите одређене личности.

6.7.Сарадња са међународним организацијама у спречавању угрожавања одређених личности

Резолуцијом 1373 Уједињене нације (Савет безбедности) су позвале на размену података у складу и са међународним и са домаћим правом, а које се тичу обезбеђивања одређене личности од разних облика угрожавања.¹³⁰ Резолуцијом се подразумева сарадња по административним и судским питањима, повезаним са извршењем терористичког акта, контрола граница, контрола финансија. Нуде се и препоруке о начинима сузбијања регрутовања, снабдевања оружјем и осетљивим материјалима чланова терористичких група, који су данас највећа претња од разних облика угрожавања одређених личности.

Безбедност одређених личности у РС, посебно највиших државних функционера, данас не може да се посматра изван контекста не само регионалне и европске већ и сарадње на глобалном нивоу специјализованих служби. У том циљу РС је донела велики број закона, односно ратификовала низ значајних и опште прихваћених мултилатералних споразума, билатералних споразума и протокола. Сарадња са низом међународних полицијских организација је приоритет с обзиром да криминалитет данас има интернационални префикс.¹³¹

Садржај сарадње, која се одвија путем мреже официра за везу стационираних у амбасадама својих држава у РС, мора да подразумева размену информација, поступање по замолницама и предузимање одређених специфичних радњи, пружање техничке и друге врсте помоћи, заједничке акције, а што је, од стране РС, регулисано, на утврђени начин, прихваћеним међународним уговорима, законима и принципима узајамности.

ИНТЕРПОЛ је најстарија међународна организација криминалистичке полиције која потиче из Међународног криминалистичког удружења основаног 1889., на чијем је X Конгресу одржаном 1905. први пут изражена потреба за сузбијањем криминалитета на међународном

¹³⁰United Nations Security Council resolution 1373 (2001)
<https://www.un.org/sc/ctc/resources/databases/recommended-international-practices-codes-and-standards/united-nations-security-council-resolution-1373-2001/> (прегледано: 15.8.2017.)

¹³¹INTERPOL, EUROPOL, ASEANPOL, CLARA, OAS, CJPCAC, ACCP, WAPCCO, CAPCCO, SARPCCO, SPCPC, SEPCA, SECI.

плану. Темењи модерној организацији су постављени на међународном конгресу 1905 у Монаку 1914. У оквиру Интерпола постоје Национални централни бирои (НЦБ) и Директорат регионалних полицијских служби (ДРПС) чија су основне функције развој способности и кадровских могућности у циљу развоја и унапређења сарадње са НЦБ у правцу повећања оперативних капацитета и могућности за брзе одговоре.

Наведене функције се извршавају кроз изградњу кадровских и других елемената неопходних у креирању и реконструкцији НЦБ, ревитализацији оперативних капацитета, развоју и одржању стандарда и промоција тзв. добре праксе у свим областима полицијске активности, па и у службама за обезбеђивање одређених личности, развоју мрежа официра за везу ради повећања оперативне подршке између НЦБ, стварању регионалних планова, у остваривању сарадње са регионалним и међународним организацијама, односно подржавање активности Центара за координацију и командовање, посебно приликом захтевима на бази индивидуалних случајева.

С обзиром на величину територије неке државе чланице ове међународне организације су формирале Националне централне подбирое, а друге су организовале канцеларије за везу са сарадњом са централним бироима на својој територији.¹³² Регионални бирои Интерпола оформљени су у Абиџану (WestAfricanPoliceChiefsCommittee) за регион западне Африке, у Буенос Аиресу за јужну Америку; за јужну Африку у Хараре у ((Southern African Regional PoliceChiefs Co-operation Organization); у Наиробију за источну Африку (EastAfricanPoliceChiefsCooperationOrganization); , у Сан Салвадору за Централну Америку; а за централну Африку у Јаундеу (CentralAfricanPoliceChiefsCommittee, односно Канцеларија официра за везу у Банкоку за југоисточну Азију. Регионалне операције и пројекти воде се у циљу пружања подршке и помоћи у специјализованим областима криминала, кроз координацију здружених или симултаних операција.

Интерпол се модернизовао 2005, када су усвојени програми који подразумевају стандардизацију радне опреме, постављање видео конференцијске везе и ИП телефонских уређаја и опреме, остваривање приступа овој међународној организацији путем интранета кроз интерну мрежу и кроз систем за пријем и слање порука, што је убрзало ефикасност.

¹³² Националне централне подбирое имају САД и Турска (прим. Б.Г.)

Директорат ЕУРОПОЛА (Хаг, Холандија) поставља Савет ЕУ (министри правде и полиције), а актуелни састав чине директор и два заменика директора Одговорни су Савету министара. Ова организација у циљу ефикасне борбе против организованог криминалитета има посебну стратегију о сарадњи са трећим лицима (која не представљају чланице ЕУ, а у које спада и РС, кроз развој заједничких активности. Официри за везу у оквиру Еуропола, аналитичари и други неопходни стручњаци у зависности од случаја обезбеђују и пружају ефективну, мулти језичну подршку корисницима ове институције у трајању од 24 часа.

Ближа сарадња полицијских снага, царинских и других надлежних органа држава чланица је успостављена ради спречавања и сузбијања криминала, односно пружања доприноса остваривању високог нивоа безбедности грађана ЕУ.¹³³ Заједничке активности подразумевају оперативну сарадњу између надлежних органа (данас ослонац ЕУ обухвата област полицијске и судске сарадње у кривичној материји); сакупљање, складиштење, обраду, анализу и размену релевантних информација; сарадњу и заједничке иницијативе у обуци, размени официра за везу, употребу опреме и форензичких истраживања; заједничку процену одређених истражних техника у вези са откривањем тешких облика организованог криминала.¹³⁴ Еуропол је својеврсни центар за прикупљање, анализу и дистрибуцију информација и не представља федералну полицију. Припадници ове организације не могу да спроводе ниједну истрагу по свом нахођењу јер је Еуропол административно тело које првенствено има координативну улогу. Дакле, она је супротна уобичајеној улози полиције.

Међународна полицијска сарадња одвија се, како је наведено, и путем мреже официра за везу, што убрзава размену података и планирање међународних полицијских акција. У смислу овакве сарадње за службе за обезбеђивање одређених личности у РС од посебне је важности овакво проактивно деловање полиције, која обезбеђује претходне податке о могућим криминалним активностима организованих криминалних група које се из једне државе крећу ка једној или више других држава ради вршења криминалних радњи, које подразумевају и разне облике угрожавања одређених личности.¹³⁵

¹³³ Уљанов Сергеј, Ивановић Звонимир; Међународне полицијске организације; Страни правни живот бр. 2/2010; Институт за упоредно право, Београд, 2010, стр. 65 -85

¹³⁴ Evropska policijska služba: European Police Office; <https://www.europol.europa.eu/>; Partners-agreements; (прегледано: 14.8.2017.)

¹³⁵ У Београду постоји 31 акредитована контакт тачка за област полицијске сарадње (прим. Б.Г.)

Управа за међународну оперативну полицијску сарадњу одговорна је за стање и организацију размене информација које се односе на сузбијање криминала са елементом иностраности у складу са домаћим прописима и међународно преузетим обавезама на основу чланства у међународним организацијама или на основу потписаних међународних уговора.¹³⁶Осим са Интерполом и Европолом, Управа је надлежна за комуникацију и размену информација са: СЕКИ (СЕЛЕК) Центром, ФРОНТЕКС-ом. ОЛАФ-ом. СИРЕНА-СИС бироом, официрима за везу полицијама других држава на основу уговора о међународној полицијској сарадњи у области сузбијања криминала из делокруга Министарства, као и за међународну сарадњу установљену на основу Споразума са Министарством финансија (Управа за спречавање прања новца, Управа царина и Пореска управа), Министарством правде и Републичим јавним тужилаштвом, односно са свима чије информације могу да допринесу квалитетном раду служби за обезбеђивање одређених личности.

¹³⁶Управа за међународну оперативну полицијску сарадњу, Информатор о раду МУП-а РС, ажуриран 1.8.2016, стр. 17

7. Заштита одређених личности у појединим ситуацијама

Систем спречавања угрожавања одређених лица, посебно физичког угрожавања, представља скуп превентивног поступања, препознавање евентуалних/могућих извора угрожавања, избегавање сваке врсте конфронтације у појединим ситуацијама. Овако конципиран систем претпоставља константно физичко присуство припадника служби за обезбеђивање одређених личности, било да се оне крећу пешке (тактичке пешачке формације), било да је одређена личност у неком превозном средству, у самој држави или у иностранству, званичним или незваничним поводом.

Одређеном лицу мора да се пружи сва заштита од разних облика угрожавања, који могу да буду из непосредне близине, средњег растојања, из удаљености, а уз добро извежбане тактичке поставке и поступања. Најважније је елиминисати унапред тактичке предности лица која се спремају да, уз фактор изненађења, угрозе безбедност одређене личности. Препорука је да непосредно обезбеђење одређеног лица буде непредвидиво током времена поласка и кретања, препознавши понашања која указују на могуће и стварне претње с обзиром да се угрожавање безбедности одређених личности по правилу не одвија стихијски, већ постоје бројне активности које претходе евентуалном нападу.

Службе за обезбеђивање одређених личности од разних облика угрожавања морале би да препознају на прави начин све напред наведено, повежу све могуће/претпостављене околности и стварне околности, доведу околности у везу са припремама уколико постоје од стране лица које жели да угрози безбедност одређене личности.

7.1. Заштита личности приликом кретања пешке

Прецизно одређен број и распоред припадника служби за обезбеђивање одређених личности, односно ставрање тактичких формација у непосредној заштити, претпоставља образовање концентричних прстенова око одређеног лица, који представљају слојевиту заштиту и штите одређено лице од евентуалног или стварног угрожавања.

Непосредна заштита одређеног лица у циљу филтрирања лица која желе да приђу одређеној личности, обухвата први прстен – унутрашњи, непосредно уз одређено лице, најрестриктивнији, број пратилаца зависи од процене угрожености, одређено лице је на растојању у дужини пратиочеве руке, први у евакуацији одређеног лица ако до напада дође; други прстен – средњи прстен: око унутрашњег прстена налазе се припадници оперативног дела служби и трећи прстен – спољни прстен непосредне физичке заштите одређеног лица: прва линија непосредне физичке заштите одређеног лица – оперативци, полицијски службеници који идентификују особе, контролишу, проверавају пртљаг метал детектором.

Један припадник непосредне физичке заштите одређене личности мора да се креће иза одређеног лица с десне стране (ако је одређено лице леворуко – са леве стране), на растојању дужине руке како би што брже, уколико то ситуација захтева, могао да употреби оружје. Овај припадник службе за обезбеђивање мора повремено да провери погледом простор иза себе, односно мора да буде у могућности да визуелно прегледа простор под углом од 360 степени.

Положај једног припадника службе поред заштићене личности зависи од специфичности терена. Дужност једног припадника обезбеђења је да се налази између одређеног лица и зида уколико пролазе поред зида; кретањем кроз масу да растојање са одређеном особом сведе на минимум; бачени предмет мора да одбаци што даље од одређеног лица а не да га хвата; мора да штити виталне делове тела одређеног лица уколико је на њега бачена експлозивна направа или уколико је дошло до пуцњаве,

Приликом уласка и изласка из објекта пратилац улази или излази пре одређеног лица како би проверио постоји ли могућност неког облика угрожавања, уз додатне задатке – комуницирање и координацију активности са службом за обезбеђивање, евентуалним

возачем итд. Лифт се посматра као простор повећаног ризика – проверава се простор, пратилац стаје унутар лифта до врата – испред њих. Слично је и са уласком и изласком из аутомобила.

Уколико ипак дође до угрожавања безбедности одређене личности, по идентификацији претње спроводи се поступак евакуације одређене личности на безбедно место без употребе ватреног оружја, у правцу супротном од напада. Решавање конфронтације може да буде и уз употребу ватреног оружја, када се нападач неутрализује (спакује, склони), па онда изврши евакуација. Може се донети одлука и да се одређено лице обори на земљу и тиме у моменту смањи могућност да буде угрожено. Важно је да се приликом доношења одлуке и поступања не занемари могућност новог напада.

Тактика кретања и поступања пешачке формације са два припадника физичке заштите подразумева предњег пратиоца лево од штићеног лица и пратиоца иза с десне стране. Одступања су као код једног пратиоца. Уколико дође до напада прво треба да реагује пратилац који се налази у правцу напада, чиме обезбеђује да други пратилац изврши евакуацију одређеног лица па се потом и он сам, по елиминацији нападача, удаљава са места напада у безбедну зону код одређеног лица и личног пратиоца. Лични пратилац треба да преузме напад на себе када је реч о нападу из непосредне близине. У случају напада експлозивним средством лични пратилац обара одређено лице у смеру супротном од очекиваног места детонације, налази се до њега или преко њега. Тад следи елиминација нападача и евакуација.

Тактика кретања и одступања са три пратиоца, формације која подразумева руководиоца тима, личног пратиоца и предњег пратиоца, подразумева образовање неједнакостраничног троугла око одређеног лица, с тим што се руководилац налази у положају који му обезбеђује и преглед зоне одговорности и преглед остатка формације. Поступање приликом напада на одређену личност подразумева да прво реагује члан формације у зони напада, уз примену адекватног средства силе, док други пратиоци формирају заштитни зид око одређене личности и обезбеђују његову евакуацију у супротном смеру од правца напада. Уколико напад долази из близине на себе га преузима лични пратилац. Формација са четири припадника непосредне физичке заштите подразумева да се руководилац тима налази бочно,

десно или лево, од одређене личности, а остали чланови тима имају зону одговорности од 90 степени.

Статистика указује да највећи број угрожавања безбедности одређеног лица долази из правца кретања, па се у складу са тим и поступа, односно приликом напада први реагује пратилац у чијој је зони напад почињен. Тактика поступања пешачке формације од пет чланова подразумева додатог бочног десног пратиоца, а покривање и евакуације се врше из зоне супротне од зоне напада, док се у зони напада примењује адекватна сила у циљу неутрализације нападача. Приликом пробијања кроз масу око одређеног лица се прави клин, а у случају напада први реагује члан спољног прстена заштите из зоне у којој је напад извршен. Процедура тзв. паковања одређене личности зависи од врсте и обима напада, као и у случају образовања претходних формација. Приликом свечаности око одређеног лица се прави формација у облику потковице.

Пешачку формацију бокс чини пет или више пратилаца који праве два прстена непосредне заштите око одређене личности. Спољни прстен броји минимум четири члана и има функцију спречавања напада и неутрализацију евентуалног нападача. Унутрашњи прстен заштите чини минимум лични пратилац одређене личности, а број припадника тима у унутрашњем прстену зависи од процене степена угрожености одређене личности. Ова тактика се углавном примењује на јавним скуповима, односно када је неопходан виши степен безбедности. Посебни догађаји подразумевају образовање линије раздвајања између одређене личности и лица у маси, што психолошки делује на потенцијалног извршиоца напада, посебно ако се у формацији налази и униформисано лице.

7.2. Заштита личности приликом кретања моторним возилом

Овај вид заштите одређене личности подразумева посебно припремљена моторна возила (број зависи од процене угрожености), уз безбедносни ескорт, односно оружану пратњу, при чему тактика кретања јесте активност која може да буде јавна, прикривена и комбинована. Кретање возила под пратњом свакако је сложена специфична делатност која подразумева и праћење саобраћаја и спремност да се реагује на евентуални напад на одређену личност, уз координирано и синхронизовано деловање возила, уз светлосну и звучну сигнализацију и одређено растојање између њих које олакшава дејствовање.

Тактика кретања моторним возилима у циљу заштите одређене личности одређује се за најављена кретања, свечана кретања, уобичајена кретања и изненадна кретања. У тим ситуацијама могу да се формирају и лажне колоне под пратњом, које се комбинују са стварним колонама у исто или различито време. Уочи поласка колоне возила са одређеним лицем одређује се траса кретања, скуп саобраћајница до захтеваног одредишта одређене личности.

Потенцијалне трасе морају да буду безбедносно снимљене, уз идентификацију осетљивих тачака, а после детаљне анализе одређује се главна траса, утврђују резервне трасе, израђују планови кретања и врше безбедносне припреме свих чланова тима који се налазе у пратњи одређене личности. Безбедносно интересантне појаве на траси могу да буду сврстане у три категорије: прву категорију чине појаве које су непроменљиве (сужен коловоз, рупе, радови на путу, укрштање коловоза, надвожњаци, подвожњаци, паркирана возила...), другу категорију чине појаве променљивог карактера (напуштена возила, мотоцикли, сумњиви предмети...), а трећу појаве опасности које директно утичу на безбедност одређене личности у колони возила под пратњом.

Састав колоне возила под пратњом одређује се после процене о степену угрожености одређене личности, односно тад се доноси наредба о броју пратећих возила уз главно возило, као и њихов распоред који се образује после тзв. возила чистача, возила протокола, возила за вођење, резервног главног возила, возила опремљеног за медицинску заштиту, возила за затварање саобраћаја, возила опремљеног ПД и БХ опремом за заштиту.

Састав возила може да чини бокс формацију, ланац формацију и клин формацију, у којима свако возило, као и код пратилаца приликом кретања пешке, има своју зону одговорности, као и мотоциклисти који се евентуално налазе у пратњи одређене личности. Посебне су тактике одбрамбене вожње, избегавања напада или блокаде на траси кретања возила, односно тактике офанзивне вожње, избегавања напада или саме блокаде на траси кретања или поступања приликом блокаде и самог напада (бочно, са предње или задње стране) на колону возила са одређеним лицем.

Уз одабир трасе кретања, може се донети закључак, важно је да се провере сва возила пре кретања, изврше мере контраизвиђања и антипратње, мере и радње у случају уочавања тајне пратње. Од важности је и само поступање пре напуштања локације, односно процедура кретања на пердвиђеној траси, као и поступање приликом доласка на одредиште, за шта су неопходни висок ниво утренираности, личне способности и предиспозиције пратилаца, познавање возила, познавање технике, али и познавање закона.

7.3.Заштита одређених личности приликом путовања ваздухопловом

Орган који је задужен у РС за обезбеђивање приликом путовања ваздухопловом је Директорат цивилног ваздухопловства РС, односно служба безбедности која ради у оквиру овог директората. На основу Националног програма безбедности у цивилном ваздухопловству РС, који је усвојила Влада РС, Директорат цивилног ваздухопловства је припремио и усвојио Национални план безбедности у цивилном ваздухопловству Републике Србије за период 2017 - 2018.

Сва питања која се односе на обезбеђивање одређене личности од стране службе за обезбеђивање одређене личности се достављају (у писаној форми или вербално) официру за безбедност из области за обезбеђивање у ваздухопловству. Официр за безбедност је надлежан за процену ризика, процену претње и способности реаговања, односно за израду посебних мера и упутстава по утврђивању евентуалних појава, али и израду плана мера и поступака у ванредним ситуацијама.

Путовање ваздухопловом одређеног лица у најави представља безбедносни проблем, који је мањег интензитета уколико одређена личност путује државним ваздухопловом. Уочи путовања и контроле приступа и заштите паркираног ваздухоплова (у земљи и иностранству), неопходне су мере обезбеђења које се односе на преглед ваздухоплова пре лета, процедуре које се тичу прегледа после лета, заштите пртљага, залиха намењених потрошњи током лета. Завршава се и процедура за ношење оружја у кабини, односно пртљажнику. Посебне су процедуре када у ваздухоплову путују посебне категорије путника.

Сваки догађај при ком долази до угрожавања људских живота и материјалних вредности у ваздухоплову означава се као ванредна ситуација. Њу проглашавају органи безбедности. Појаве које уводе у проглашавање ванредне ситуације могу да буду дим у кабини, декомпресија кабине, принудно слетање на копно, принудно слетање на воду.¹³⁷Сама процедура прихваћања одређене личности на аеродрому и у ваздухоплову зависи од њеног ранга.

¹³⁷Белић Милан, Непосредна физичка заштита одређених лица, практикум; Београд, 2014, стр 106-115

7.4. Заштита одређених личности приликом путовања бродом

Са становишта безбедности и служби за обезбеђивање одређених личности од разних облика угрожавања, путовања одређених личности бродом такође су врло комплексна. Министарство саобраћаја РС у сарадњи са Министарством унутрашњих послова и Министарством за спољне послове, у складу са Уредбом о безбедносној заштити трговачких бродова и лука отворених за међународни саобраћај, утврђује одговарајући степен безбедности, који укључује и безбедност одређене личности.

Израда процене безбедности брода је основ за наредне активности, односно израду самог безбедносног плана, уз одређивање официра за безбедност који ће бити одговоран капетану брода предвиђеног за путовање одређене личности, а по прибављању декларације о безбедности луке о којој се обавештава Међународна поморска организација према одредбама СОЛАС.¹³⁸ Претпоставке могућих претњи по одређену личност део су спровођења адекватних мера заштите брода, које укључују, уз израду процене безбедности, план безбедности, међународно сведочанство о безбедности, вођење записника о сталном прегледу, поуздан систем за убуњивање.

Процена угрожености одређене личности током путовања бродом или другим пловилом подразумева: претпоставке разних облика угрожавања; идентификацију претњи, анализу, могући сценарио; процену ризика и могуће последице; идентификацију безбедносних мера и процедура; идентификацију зоне; анализу људског фактора – могуће слабости; анализу инфраструктуре – могуће слабости; безбедносне задатке – обављање; контролу приступа броду или другом пловилу уз системе идентификације; контролу укрцавања лица; контролу пртљага; контролу при руковању теретом; сталну безбедносну комуникацију; анализу и решавање уочених недостатака.

План безбедности брода и одређене личности на броду или другом пловилу доноси се после извршене процене. Мора да садржи циљ и обим путовања; основне податке о броду или другом пловилу; планове лука, пристаништа и терминала; особу одговорну за безбедност (преузима редовне прегледе и провере стања безбедности пловила, одржава и

¹³⁸ Међународна конвенција о заштити људских живота на мору, 1974.

надзире примену плана и усклађује га; примењује разне мере, спроводи упознавања особа укључених у план, ; сарадника са официром за безбедност; мере заштите плана безбедности; систем веза и поступке; али и поступке измене и допуне плана безбедности брода или другог пловила), уз поступак у случају повреде или претње безбедности брода и одређеног лица које се на броду налази.

7.5. Противдиверзиона заштита

Диверзија је облик непријатељског деловања које је на снази у разрачунавању са непријатељем добило у старом Риму. У преводу са латинског језика *diversus* значи одвлачење пажње, а у данашњим условима не само оружану акцију која се примењује у позадини већ и доношење директне штете противнику, у овом случају одређеној личности, која може да се заврши и смртним исходом. Скуп активности које се баве проучавањем, планирањем и спровођењем организационих и техничких мера са циљем заштите лица и објеката који могу бити мета напада терориста и диверзаната чине противдиверзиону заштиту.

Противтерористички преглед обухвата:

- противдиверзиони,
- хемијско-бактериолошко-радиолошки и
- други преглед.

У циљу спречавања диверзантско терористичких активности које би могле да угрозе одређену личност службе за обезбеђивање одређених личности требало би у сваком моменту да буду спремне да најквалитетније обаве оперативне мере, као и мере физичке и техничке заштите одређених личности, њеног окружења, односно одаја и простора у којима одређена личност треба да борави. Оперативне мере подразумевају безбедносне провере, сазнања и безбедносне процене на терену на којем ће боравити одређена личност. Провера свакако подразумева процену стања на терену – могуће правце и средства напада у датим околностима на одређену личност и објекте, без обзира да ли преко обавештајних служби и других оперативних служби постоје или не најаве да би могао да се догоди овакав вид угрожавања одређене личности. Мере физичке заштите подразумевају спречавање приласка непожељним особама у ближи контакт са одређеном личношћу и објектима, односно терену на којем одређена личност борави или би требало да борави.

У домен противдиверзионе заштите одређених личности спадају директно техничке мере које подразумевају употребу најсавременијих техничких достигнућа којима располажу службе за заштиту одређених личности од диверзионих облика угрожавања, а којима се могу

открити и онеспособити диверзиона средства и направе и онеспособити сами терористи који угрожавају безбедност одређене личности. Да би се спречило уношење опасних материја, материјала и предмета, односно утврдило њихово евентуално присуство у објектима у којима борави или ће да борави одређена личност, противдиверзионим прегледима врши се спречавање уношења, њихово неутралисање или уклањање. У циљу заштите одређене личности прегледи ове врсте се обављају редовно, ванредно, у случају најаве и као превентиван технички преглед..

Редовни прегледи објеката/простора у којима борави одређена личност изводе се свакодневно и континуално без обзира на ситуацију, односно да ли постоје евентуалне најаве диверзионог понашања појединца или групе људи или не.. Свеобухватност и интензитет противдиверзионих прегледа зависиће од врсте објекта у којем борави одређена личност и саме техничке опремљености објекта, односно службе за заштиту одређених личности која врши редован противдиверзиони преглед.. У том смислу су, осим објекта у којем одређена личност живи, под сталном пажњом друштвено политички објекти у којима одређена личност борави, аеродорми, царински терминали на граничним прелазима, поште...

Ванредни противдиверзиони прегледи подразумевају упознавање објекта и планирање кадрова, односно планирање опреме, средстава везе и превозних средстава у склопу заштите одређене личности од разних облика угрожавања, првенствено диверзионих. Овим активностима се означава претходни или глобални преглед објекта/простора, а следи и детаљни преглед који се обавља са повећаним бројем извршилаца: прегледају се сви простори у самом објекту (намештај -померају се столице, отварају фиоке, плакари; лустери, висећи плафони, подови, прозори, врата, канали за вентилацију, санитарни чворови, електрични и други уређаји...), кров објекта, подземни делови објекта уколико их има, околина објекта у којем борави или би требало да борави одређена личност.

Важно је да си припадници служби за обезбеђивање одређених личности свесни да морају приликом детаљног прегледа у циљу заштите одређених личности од диверзионих облика угрожавања, који би могли да резултирају и лишавањем живота одређене личности, укључе све што је искључиво и искључе све што је укључиво. Наравно, то подразумева не само извршавање уобичајених радњи унутар простора где борави или ће да борави одређена

личност већ и преглед на пунктовима који подразумева и постављање противдиверзионе и биохемијске заштите. Врши се преглед не само људи него и пртљага, робе, хране. На основу појединачних извештаја учесника противдиверзионог прегледа, који се састоје од евентуално уочених недостатака или којим се констатује да је објекат/простор у којем борави или ће да борави одређена личност безбедан пише се општи извештај у којем се процењује свеукупна безбедност објекта/простора.

Превентивно технички противдиверзиони прегледи су такође неопходни и они подразумевају и превентивно техничке прегледе објеката у изградњи, превентивно техничке прегледе објеката који се реконструишу, односно превентивно техничке прегледе објеката непосредно пре његовог коришћења. Мора се утврдити техничка исправност објекта, инсталација и уређаја. Детаљно се прегледају електричне, водовне, вентилационе и гасне инсталације, односно систем за техничку заштиту објекта у којем би требало да борави одређена личност.

У циљу противдиверзионе заштите одређене личности веома је важно, уз објекат у којем одређена личност борави или ће да борави, извршити преглед. Оваква врста прегледа подразумева: превентивни технички противдиверзиони преглед у циљу комплетне заштите одређене личности врше се у непосредној сарадњи са стручњацима из области грађевинарства, електронике, машинства технологије и других техничких области који су устању да наведене системе у неком објекту испитају под његовим највећим оптерећењем.

Мета диверзионих напада појединаца или групе терориста могу да буду у сваком моменту, посебно ако се најављује или је присутна одређена личност. То су:

- саобраћајнице (пруге, мостови, путеви);
- саобраћајна средства (авиони, аутомобили, возови, бродови);
- индустријски објекти (фабрике, складишта, трафостанице, далеководи);
- места на којима долази до окупљања људи (сале, биоскопи, тргови, стадиони, станице, аеродроми, робне куће)
- значајни државни објекти, дипломатско-конзуларна и друга представништва;
- објекти који представљају културно-историјске вредности (цркве, споменици, итд).

У циљу противдиверзионе заштите одређене личности веома је важно, уз објекат у којем одређена личност борави или ће да борави, извршити преглед возила у којем ће да се креће. Оваква врста прегледа подразумева и преглед простора око самог возила, преглед возила споља, отварање врата возила, поклопца мотора и пртљажника, преглед мотора, уграђености возила и пртљажника, укључивање возила у рад у месту.

У случају најаве диверзионог деловања појединца или групе врше се додатни прегледи. Без обзира да ли се констатује да је објекат/простор безбедан, планови евакуације морају да се направе. Опасне материје и диверзантско-терористичка дејства повезани су уско, посебно кад су у питању експлозивне (смеше једињења и елемената које су у стању да за врло кратко време развију велику количину гасова на високој температури и доводе до експлозије – експлозив, барути, пиротехничке смеше); запаљиве, токсичне и радиоактивне материје. У случају проналаска опасних средстава, материја и материјала сумњивог порекла у објекту у којем одређена личност борави или треба да борави, односно у превозном средству у којем се креће или би требало да се креће, утврђен је исто тако јасан поступак: руководиоца обезбеђења одређене личности одмах се обавештава о проналаску сумњивог предмета, материје, материјала; обучени полицијски службеник прилази сумњивом предмету, материји, материјалу, што подразумева ризик једног човека; у непосредној близини сумњивог предмета нико не сме да користи радио уређаје или мобилне телефоне; врши се уједно евакуација присутних из угроженог подручја; додатно се обезбеђује околина предвиђеним и додатним физичким обезбеђењем; приступа се идентификацији и неутрализовању експлозивне направе, предмета, материје, материјала који могу директно да угрозе безбедност одређене личности.

Противдиверзиони тим обавезно поседује групу уређаја за откривање метала и детекцију хемијских елемената и других опасних средстава, али и за електронску заштиту која данас има велике предности – недеструктивна је и може да се обавља са растојања. Детектори метала у првој фази контроле врше детекцију, а у другој визуелну контролу детектованог објекта, што у неким случајевима може да буде ризично. Међутим, у појединим случајевима уопште није могуће извршити визуелну контролу детектованог предмета. Таква ситуација захтева додатне мере контроле на истом месту како би се урадила правилна процена опасности.

У противдиверзионој заштити детектори метала и хемијских елемената, као и других опасних материја и материјала користе се и за откривање других опасних средстава који садрже или су прављени од метала, за налажење одбаченог оружја, закопаних минско експлозивних средстава, откривање потопљених возила, проналажење загубљених предмета који имају металне делове.

Уређаји за детекцију опасних материја могу да буду рендгенски уређаји, детектори експлозива(Вапор трејсер), детектори јонизујућег зрачења(Рам 200), токсичних материја, запаљивих гасова и пара(Дрегер, Космос). Службени пси такође служе за откривање експлозивних материја. У уређаје за откривање упаљачко-иницијалног дела опасних експлозивних и других направа убрајају се детектори метала(ручни и теренски, детектори сатних механизма(стетоскопи) и рентгенски уређаји(видиско, 5030,6040). Њихово коришћење у заштити одређених личности од разних облика диверзионог угрожавања регулисано је законом. Чланом 63. регулисана су овлашћења полицијских службеника у обављању прегледа. Она подразумевају да службено лице јесте овлашћено да уђе у простор и изврши његов преглед и преглед документације ради проналаска учинилаца кривичних дела или прекршаја и поступања по дојави о присутности експлозивне направе или друге опасности.

Ова лица могу да врше и превентивни противтерористички преглед просторија, објеката, средстава, направа и других предмета ради заштите безбедности људи и имовине у саобраћају, на јавним скуповима и на другим местима ако постоји могућност да би у просторијама, објектима или средствима, односно простора могло да дође до угрожавања безбедности људи и имовине, у овом случају одређене личности, сумњивим направама или предметима, као и кад до тог угрожавања дође, овлашћена службена лица могу простор, објекте, средство, односно место, да испразне и спрече приступ до њих и да их непосредно или уз употребу техничких средстава прегледају. У овом случају овлашћена службена лица могу извршити и безбедносни преглед.

Опрема служби за обезбеђивање одређених личности од диверзионих напада подразумева и заштитну и специјалну опрему То су: заштитно одело и шлем (обезбеђују значајну заштиту од фрагмената направе/ парчадно дејство и ударног таласа експлозије. Међутим, ефекти

дејства ударног таласа веома зависе од масе експлозива и растојања на коме се налази руковалац), штит са шипком, алат за дезактивирање, заштитни прекривач (најбољи резултати се постижу приликом прекривања направа које не садрже више од 100 грама експлозива - писмо, мањи пакет), неутрализатор (за хлађење/замрзавање експлозивних направа са батеријским напајањем, састоји се од боце са течним азотом чија температура износи - 196°C и прибора за пражњење боце. Пражњење боце се врши тако што се кроз отвор на поклопцу у њу убацује гас под притиском/азот или се упумпава ваздух. Хлађењем се врши само привремено онеспособљавање направе јер ће батеријски извор, након загревања до нормалне температуре амбијента (0-20°C) поново моћи да иницира детонаторску капислу), водени топ, приколица за транспорт експлозивних направа, самоходно возило за испитивање направа са удаљености, прибор за отварање врата аутомобила са удаљености, прибор за померање предмета са удаљености, савитљиви ендоскоп за посматрање неприступачних простора, огледало за преглед доње конструкције возила, експлозивно ћебе, шатор са пеном.

7.6. Медицинска заштита одређених личности

Здравствена заштита претпоставља скуп мера превенције, лечења и вођења болести и повреда. Овај вид заштите спроводе лекари, медицинске сестре и други професионалци. Свакодневни живот тесно је повезан са бројним ванредним догађајима који могу да угрозе здравље, живот и функционисање појединаца и читавих заједница, а у организованим друштвима такве непредвидиве ситуације начелно се решавају организованим мерама.¹³⁹

Мере медицинске заштите одређених лица, у склопу свеукупне безбедносне заштите, подразумевају:

- Праћење здравственог стања одређеног лица које је под заштитом специјализованих служби
- Пружање опште помоћи
- Пружање хитне медицинске помоћи
- Ангажовање медицинских санитетских возила – специјалних
- Припрему специјализованих лекарских служби
- Дежурства специјализованих лекарских служби
- Медицинско обезбеђивање јавних скупова
- Коришћење амбулантно – поликлиничких услуга.

Превентивна медицинска заштита одређених личности састоји се у проналажењу евентуалних микробиолошких, хемијских и радиолошких материја штетних за здравље и

¹³⁹ Закон о здравственој заштити; «Сл. Гласник РС», бр. 107/2005, 72/2009 –др. закон, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013; 93/2014, 96/2015 и 106/2015)

живот људи. За овај посао су задужене специјализоване установе у сарадњи са МУП-ом РС, осим у случају војске - та сарадња усмерена је на Министарство одбране РС. Одељење за дежурство, ПДЗ, БХЗ и ПТЗ у свом саставу стога има има Одсек за ПДЗ, БХЗ и ПТЗ и Одсек за ванредна обезбеђења. Одсек за ПДЗ, БХЗ и ПТЗ у свом саставу има, поред Групе за противдиверзиону заштиту, Групу за биолошко-хемијску заштиту и Групу за превентивно-техничку заштиту.¹⁴⁰Пре свега, припадници служби за обезбеђивање одређених личности треба да буду здрави, способни да извршавају најодговорније и најкомпликованије задатке.

У оквиру МУП РС, Одељење за здравље запослених и безбедност на раду предлаже стратегију и политике у сарадњи са организационом јединицом надлежном за стратешко управљање.¹⁴¹Из области здравствено превенције, Одељење предлаже, организује и спроводи мере из области примарне, а делом и секундарне и терцијарне здравствено превенције, организује и спроводи специфичну здравствену заштиту за све запослене у МУП РС, организује и спроводи здравствено-васпитни рад, учествује у организовању и спровођењу обуке из пружања прве помоћи, веома важном за рад служби за обезбеђивање одређених личности.

За потребе службе за обезбеђивање одређених личности и других организационих јединица Министарства, врши санитетско обезбеђење, учествује у раду комисије за оцену способности за обуку и проверу физичке способности и комисије за оцену радне способности, сарађује са референтним здравственим установама и другим министарствима ради праћења савремених достигнућа из области здравствено – психолошке делатности. Између осталог, предлаже и стратегију и политике из области безбедности запослених на раду, самом тим и службе за обезбеђивање одређених личности, организује и руководи активностима које се односе на израду акта о процени ризика, као и његовој примени, а у складу са законским и подзаконским актима који уређују област безбедности и здравља на раду, учествује у припреми и спровођењу оспособљавања запослених за безбедан и здрав рад, учествује у прикупљању података о повредама на раду и професионалним обољењима са Одсеком за здравствену превенцију, организује превентивна и периодична испитивања услова радне

¹⁴⁰ Информатор о раду МУП, 2016. пдф, <http://www.npss.rs/wp-content/uploads/2016/11/INFORMATOR-O-RADU-MUP-2016.pdf>, стр. 24, погледано 5. мај 2016.

¹⁴¹ Исто, стр. 69

околине и испитивања опреме за рад, сарађује са другим министарствима ради праћења и унапређења савремених достигнућа из области безбедности и здравља на раду.¹⁴² Одељење се састоји од два одсека:

- Одсека за здравствену превенцију и
- Одсека за безбедност и здравље на раду.

Само здрави и обучени припадници служби за обезбеђивање одређених личности могу да буду селектовани у Групу за противдиверзиону заштиту, Групу за биолошко-хемијску заштиту и Групу за превентивно-техничку заштиту. И Уредбом БИА о одређивању послова безбедносне заштите одређених личности, чланом 11, одређују се мере превентивно-медицинске заштите. Ове мере представљају скуп послова, задатака и активности који се предузимају у циљу проналажења и отклањања микробиолошких, хемијских и радиолошких материја, штетних по здравље и живот одређене личности која се обезбеђује.¹⁴³

Мере превентивно – медицинске заштите обухватају:

- спровођење санитарно-техничких прегледа одређених објеката и особља које ради у објектима;
- контролу здравствене исправности и квалитета прехранбених артикала, воде и ваздуха;
- контролу хигијене транспорта и складиштења животних намирница;
- предузимање мера и обезбеђивање адекватне и правовремене здравствене заштите лица из члана 2. ове уредбе, којим се прецизирају одређене личности.

.

Мере опште заштите и посебно медицинске безбедносне заштите одређене личности из чл. 7, 8, 9, 10. и 11. уредбе БИА предузимају се увек у складу са:

¹⁴²Ибд. стр. 70

¹⁴³Уредба БИА о одређивању послова безбедносне заштите одређених личности; <http://www.bia.gov.rs/> (прегледано: 15.8.2017.)

- проценом угрожености одређених лица и објеката;
- степеном тајности података од значаја за безбедносну заштиту.¹⁴⁴

Орган надлежан за безбедносну заштиту одређује које ће се мере безбедносне заштите, односно врста, обим и степен заштите у овој области предузимати за одређени објекат безбедносне заштите.¹⁴⁵ Овом уредбом ближе се одређују послови безбедносне заштите одређених лица и објеката у земљи и иностранству, које непосредно врше МУП, БИА, БВА, ВОА. Војна полиција и јединице ВС, тј. Надлежни органи за безбедносну заштиту одређених лица.

У време тероризма од посебне важности за обезбеђивање одређених личности је биолошко – хемијска заштита. Центар АБХО ВС је национална установа са дугом традицијом у обуци и образовању у области АБХО, препозната у међународном војном и цивилном окружењу, у којем су обучени представници 99 земаља.¹⁴⁶ Постоји више од 95 различитих модела опреме који су усвојени као део неопходне АБХО опреме у циљу заштите одређених личности, а само мањи број је из увоза, на којима су, ради оптимизације, извршена извесна прилагођавања и адаптације (САМ 2 - монитор хемијских агенаса RAID-M - Уређај за брзу идентификацију ТХ и узбуђивање, мобилни гама спектрометар система DIGI - MCA, Радиолошки монитор RDS 200, Лаки хемијски детектор LCD 3.2, аутоматски детектор DRAGER ACCURO 2000)...

Припадници служби за обезбеђивање одређених личности морају да савладају све елементе прве помоћи и коришћења неопходних уређаја (основна средства и опрема припадника непосредне заштите – индивидуална и колективна) с обзиром да је установљено да правовремена и адекватно пружена прва помоћ умањује последице код повређеног одређеног лица, али и смртни исход, за 40%.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Исто, члан 12

¹⁴⁵ Видети: Пајковић, Д., Обезбеђење одређених личности и објеката, МУП Републике Србије, Београд, 2003.

¹⁴⁶ Војска Србије, Центар АБХО; http://www.vs.rs/content/attachments/Centar_ABHO_Tehnicka_informacija_SRB.pdf (прегледано: 26.8.2017.)

¹⁴⁷ Прва помоћ; приручник, МУП РС, Одељење за здравство и психолошку превенцију; Београд, 2013.

Збрињавање одређеног лица код пружања прве помоћи подразумева, уз обезбеђивање несметаног рада спасилаца, утврђивање повреда, санирање од тежих ка лакшим повредама, од главе до стопала, засутавање крварења, привремену имобилизацију, стављање одређеног лица у одговарајући положај. Сви ови поступци одвијају се уз тачно дефинисан редослед: отклања се претећа опасност, обезбеђује се сигурност спасилаца и повређеног одређеног лица, следи позив за помоћ (брзи пренос информација, тачност, прецизност, сигурност и константност, тајност – интерни шифрарник), уз проверу стања свести повређеног (покушај успостављања контакта, провера дисања, провера рада срца).¹⁴⁸

У оквиру припрема за комплетну медицинску заштиту одређених личности руководиоци безбедносне заштите успостављају контакт са сопственим јединицама које се баве медицинском заштитом. По потреби се планира и врши координација са другим здравственим организацијама. «Припреме обухватају обезбеђивање довољног броја стручних медицинских екипа које дежурају у објектима безбедносне заштите, налазе се у саставу колоне возила под пратњом или дежурају у својим матичним здравственим установама. Приликом предузимања мера безбедносне заштите по првом и другом степену мера, руководиоци безбедносне заштите налажу организовање дежурства у здравственим установама (клиничким центрима, болницама) при чему се обезбеђује стално дежурство лекара специјалиста свих области (хирург, анестезиолог, офталмолог, пулмолог, кардиолог, стоматолог, оториноларинголог, ортопед и др.), обезбеђује се стално расположива операциона сала, као и довољне количине крви и крвних деривата оне крвне групе коју има одређена личност. С обзиром да се приликом безбедносне заштите ангажују и службени пси (ради контрадиверзионог прегледа) и коњи (ради физичког обезбеђења појединих праваца и разбијања демонстарација), руководиоци безбедносне заштите предузимају превентивне мере због евентуалног збрињавања повређених животиња током извршавања задатака»¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Белић Милан; Непосредна физичка заштита одређених лица; практикум, Прооф, Београд, 2014; стр. 126-132

¹⁴⁹ Крстић Славиша; Руковођење безбедносном заштитом одређених личности и објеката; Министарство одбране, Универзитет одбране, Војна академија, Београд 2016.

8.Едукација припадника служби за обезбеђивање одређених личности

Изузетно сложени задаци припадника служби за обезбеђивање одређених личности, који се обављају уз висок и физички и психички напор, подразумевају свестрано обучено људство које је врхунски физички припремљено, дисциплиновано и психички стабилно. Последице по безбедност одређеног лица могу да буду фаталне уколико нису усклађени сви наведени критеријуми, из чека се може извести закључак да се избору припадника служби за обезбеђивање одређених лица мора приступити са великом пажњом.

Опште прихваћена правила за одабир кадрова који обављају најтеже задатке у службе за обезбеђивање одређених лица су: добровољност ступања у службу, лични квалитети кандидата за службу, психофизичке способности кандидата за службу, опште образовање, познавање страних језика, старосна граница. У том смислу веома је важно планирање кадрова и њихова едукација, како би се у обезбеђивању одређених личности дошло до најквалитетнијих решења и програма за извршавање озбиљних задатака, што је примарни услов за безбедносну заштиту одређених лица.

Стварање знања, освајање знања, чување, али и подела знања са колегама, односно његова примена, капитал је служби за обезбеђивање одређених личности. Сваки кандидат за ове службе, као и припадник служби за обезбеђивање одређених лица уз одсуство безбедносних сметњи, физичку и интелектуалну способност, општу културу и специјална знања, треба да буде спреман да се ослања и на искуство како би могао посао да обавља компетентно. Подразумевају се логичко расуђивање, доследност, методичност, детаљност, прецизност, упорност, стрпљивост, способност комуникације, непристрасност у расуђивању, флексибилност, критичност и објективност. Сагледавањем свих ових елемената које припадник служби за обезбеђивање одређених личности мора да поседује, као и образовних потреба конципирани су и акредитовани студијски програми. Рационално, интуитивно и одлучивање на основама просуђивања веома је важно за припаднике служби за обезбеђивање одређених личности. Посебно је значајно да знају како се одлуке доносе кроз индивидуалан начин рада, а како кроз групни рад, познавајући уједно процес управљања ризиком – теорију вероватноће, идентификујући потенцијалне опасности по безбедност одређене личности.

Едукација кадрова за рад у службама за обезбеђивање одређених личности подразумева познавање активности коју треба извршити (циљ и начин извршења; простор извођења активности - зона, рејон, правац; груписање, распоред, место снага и средстава; основе координације; готовост за извршење задатка обезбеђивања одређене личности). Кроз оспособљавање будућих припадника служби за заштиту одређених лица треба савладати и бројне друге задатке, без обзира да ли ће се реализовати или не, што зависи од околности.

Организовање едукације припадника служби за обезбеђивање одређених личности је динамичан процес који, с обзиром на све брже промене облика угрожавања безбедности и њиховог ширења, подразумевају изналажење најпогоднијих начина ангажовања служби у овом домену како би се ефикасно извршио задатак. Управо због тога, у циљу реализације мера безбедносне заштите одређених личности и објеката, руководиоци едукације и сами руководиоци безбедносне заштите применом организационих теорија, мењају, односно прилагођавају, дограђују и реорганизују едукацију кандидата и постојеће организационе структуре јединица. Од квалитета неопходних и сталних промена, константне едукације припадника служби за обезбеђивање одређених личности, зависи и оперативност, правилност, ефикасност, благовременост предузимања потребних мера заштите.

Едукатори су непосредно одговорни за процес организовања едукације и усавршавања кандидата за рад у службама за обезбеђивање одређених личности, односно припадника тих служби. Главни циљ треба да им буде организовање безбедносне заштите одређених личности тако што ће све јединице које су укључене у безбедносну заштиту одређених лица бити припремљене и доведене у стање спремности за реализацију планираних, адекватних мера заштите.

Образовање кандидата и припадника служби за обезбеђивање одређених личности не подразумева само организационо – технолошке и логистичке припреме, већ и нормативно – стручне и посебно моралне припреме. Свака држава, па тиме и РС, дужна је да доноси читав низ закона и других прописа, заснованих на стратегијско – доктринарним и другим нормативним актима, којима уређује ово питање које свакако спада у најзначајнија питања у области безбедности.

Актами о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места ових служби после едукативних активности дефинише се организациона структура јединица које се баве заштитом одређених личности, или које учествују у примени појединих мера. «Едукација се реализује континуираним образовањем у оквиру специфичног (безбедносног) или грађанског образовног система, затим стручним оспособљавањем и усавршавањем запослених, али и њиховим непосредним стручним припремама које претходе конкретном задатку.»¹⁵⁰

Овакво специфично образовање подразумева знања и вештине које пролазе кроз обуку и приправници и стално запослени припадници служби за заштиту одређених личности. Обука приправника представља веома важан вид стручног оспособљавања службеника безбедности на почетним дужностима. У односу старији- млађи остварује се корисна размена практичних искустава и теоријских знања о безбедносној заштити одређених лица. «Васпитна страна овог односа огледа се у навикавању младих радника на специфичност рада у јединицама за обезбеђење и такав рад прихватају као саставни део свог живота». Од приправника се очекује да „науче да мисле и раде по специфичним правилима професије и да поштују професионални етички кодекс рада и понашања.»¹⁵¹

Стручно оспособљавање и усавршавање припадника служби за обезбеђивање одређених личности подразумева:

специјалну физичку обуку
специјалну ватрену обуку
специјалну теоријску
специјалну практичну обуку.

У циљу одржавања физичке спреме кандидати и припадници служби подлежу специјалној физичкој обуци како би и убудуће, организовано и самостално, одржавали потребан ниво физичке кондиције. Снага и издржљивост подразумевају стицање знања из самоодбране, џудоа, џијуџице, бокса, каратеа...

¹⁵⁰ Видети: Стевановић Обрад.; Безбедносни менаџмент; Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012.

¹⁵¹ Ибд.

Специјална ватрена обука односи се на оспособљавање и увежбавање припадника служби који обављају послове заштите одређених личности: извршење гађања личним наоружањем (полуаутоматским пиштољима (ЦЗ99, Глок, Берета, Чешка Збројевка...), аутоматима - у већини случајева типа Heckler&Koch и аутоматским пушкама). Практично стрељаштво, односно решавање ватрених задатака у реалним ситуацијама угрожавања безбедности одређених личности на малим даљинама, је од изузетне важности. Специјална теоријска и практична обука, уз специјалне процедуре, подразумева организовање различитих специјализованих курсева, али и бројне тренинге ради одржавања достигнутог нивоа знања и физичке спреме, односно усвајања нових знања. У зависности од резултата на тестирању, различитим проверама, предлаже се и организује спровођење нових тренинга и специјалистичких курсева.

Обученост и оспособљеност припадника служби за обезбеђивање одређених личности мора стално да се прати, контролише и оцењује, уз планирање, организацију и реализацију појединих видова обуке, већ усвојених и нових, а у сарадњи са другим службама и јединицама које учествују у целокупној безбедносној заштити одређених личности. При томе су од велике важности избор стручног наставног особља, адекватан простор за реализацију наставе, опрема, муниција, остали потрошни материјал.

На основу дела теоријског истраживања, који се односи на нормативно- стручне припреме и едукацију у том смислу, а у функцији организовања безбедносне заштите одређених личности, може се закључити постојање специфичности и садржаја и знања и рада кандидата и припадника служби за обезбеђивање одређених личности. Правци будућих истраживања, уз правилну идентификацију индикатора, свакако би требало да воде ка још већој оптимизацији учинка едукације, односно оптимизацији активности припадника служби за обезбеђивање одређених личности. Да би се максимизирали ефекти едукације веома је важна правилна морална припрема кандидата, односно припадника служби за обезбеђивање одређених личности. Морају при том да се идентификују садржаји који би могли да створе евентуалне недоумице код припадника служби за обезбеђивање одређених личности, односно садржаји који би могли да изазову страх и пољуљају њихову спремност за максимално ангажовање на извршавању безбедносних задатака.

Само висок ниво вољне опредељености за обављање тешких и одговорних задатака, спојен са поштовањем људских права у примени законских овлашћења, посебно приликом употребе средстава принуде, води до професионалног, законитог и етичког рада у текућим или предстојећим задацима припадника служби, за шта се најуспешнији мотивишу наградама после обавезног редовног и ванредног вредновања њихових активности. У супротном, мора да се на адекватан, прописан начин утврди дисциплинска одговорност.¹⁵² Приликом оцењивања вреднују се одговорност, неопходна самосталност, креативност, иницијативност, залагање, поштовање дисциплине, понашање, однос према повереним средствима и опреми, тачност, али и лични изглед, педантност, општа култура.

Анализом наведеног може се усвојити закључак да садржај моралних припрема у функцији обављања безбедносних задатака и заштите одређених личности директно утичу на радни и образовни профил припадника ових специфичних служби безбедности. Међутим, анализом садржаја едукативне наставе може се рећи да ова област још увек није јасно конципирана, што се одражава у пракси, посебно када су у питању активности приватног обезбеђења. Како је МУП Републике Србије носилац послова заштите одређених личности и у свом саставу има специјалну Јединицу за обезбеђење одређених личности и објеката (која се бави безбедносном заштитом највећег броја одређених личности и објеката РС), он предњачи у едукацији. МУП РС чини и проверу знања припадника службе за заштиту одређених лица: проверу стручне, физичке, тактичке и ватрене оспособљености, односно проверу техничке исправности материјалних средстава која се користе приликом безбедносне заштите одређених лица.

Надгледање активности врши се надзирањем рада непосредним увидом, обиласцима места на којима се предузимају мере безбедносне заштите одређених личности, осматрањем спровођења активности у одређеним објектима и трасама кретања, обиласцима објеката у којима се стално или повремено налазе одређене личности, односно праћењем ситуације из штабних просторија путем видео надзора. Поуздана и валидна провера стручне, физичке, тактичке и ватрене оспособљености реализује се два пута годишње (упитници, тестови, бројачи), а припадници службе који два пута узастопно не испуне неку од задатих

¹⁵²Упутство о полицијској етици и начину обављања послова полиције, «Сл. Гласник РС», бр. 41/2003.

норми(постоје толерантне границе, али се не акцептирају девијације уколико нису могуће корекције)не могу више да обављају сложене и одговорне послове безбедносне заштите.¹⁵³

Добра едукација пружа и добре резултате, брже и јасније усвајање нових стандарда, што такође има веома важну мотивациону функцију.¹⁵⁴Колико је едукација припадника служби за обезбеђивање одређених личности важна може се закључити и из Каталога програма специјалистичке обуке МУП РС. У обављању овог специфичног посла, а с обзиром на друштвене и политичке околности у свету и опасности које са собом носи тероризам, посебно кад су одређене личности у питању, издваја се, између осталих, Програм напредног курса за противдиверзиону заштиту донет је од стране министра унутрашњих послова дана 13.12.2010, заведен је под бројем: 01-14195-1/10-2. Њиме се омогућава усвајање знања и стицање специфичних вештина и ставова потребних за ефикасан и ефективан рад у МУП на пословима противдиверзионе заштите – деактивирања, уклањања, неутрализације и уништавања експлозивних средстава (неексплодираних формацијских експлозивних средстава, импровизованих експлозивних и запаљивих средстава).¹⁵⁵

Програм је намењен полицијским службеницима који обављају послове противдиверзионе заштите на аеродромима и полицијским службеницима који у другим организационим јединицама МУП обављају опасне радње након проналаска експлозивних и других направа (чланови интервентних екипа који врше неутрализацију, деактивирање), у шта су укључени и припадници службе за заштиту одређених личности.По завршетку курса, полазник је оспособљен да самостално изврши противдиверзиони преглед особа, пртљага и робе, преглед превозних средстава, објеката и простора,детектује и идентификује опасне материје (експлозивне, запаљиве, радиоактивне и токсичне) и средства,рукује уређајима за детекцију опасних материја и средстава (детектори експлозивних, запаљивих,радиоактивних и токсичних материја, рендгенски уређаји, стетоскопи, детектори метала), користи заштитну и специјалну опрему, предузме основне мере заштите људи и имовине и правилно поступи у

¹⁵³ Стевановић, О.; Безбедносни менаџмент; Криминалистичко-полицијска академија; Београд, 2012.

¹⁵⁴ Програм основног курса за спречавање и сузбијање криминалитета (донет од стране министра унутрашњих послова дана 18.11.2010, заведен под бројем: 01-13052/10-2) омогућава и безбедносну заштиту живота, права, слобода и личног интегритета лица, као и подршку владавини права. (прим. Б.Г.)

¹⁵⁵ Програм напредног курса за противдиверзиону заштиту; Каталог програма специјалистичке обуке МУП РС; Београд, 2010. стр 22

случају проналаска сумњивог предмета било да је реч о формацијском или импровизованом убојном средству (детекција убојног средства, идентификација, деактивирање, неутрализација, транспорт и уништавање), и самостално врши увиђај након експлозије (обезбеди лице места, фиксира материјалне трагове, прикупља, пакује и транспортује узорак за вештачење).¹⁵⁶

Специфичан програмски садржај обухвата:

- Систем безбедности;
- Експлозивне материје и физика експлозије;
- Пиротехничке материје и експлозивни просторног дејства;
- Радиоактивне материје;
- Токсичне материје и биолошки агенси;
- Формацијска убојна средства;
- Средства за иницирање и основни типови упаљача;
- Импровизована експлозивна диверзантска средства.
- Уређаји за противдиверзиону контролу;
- Противдиверзиони прегледи, заштитна и специјална опрема;
- Увиђај.
- Израда завршних радова и припрема за одбрану;

Настава се реализује са укупно 706 наставних часова са највише 16 полазника, од којих се очекују изванредни резултати. Посредством координираног рада организационих јединица у саставу Одељења за специфичну обуку и усавршавање МУП РС и сарадње са наставним центрима, реализују се планиране и програмиране активности и из домена друге специјалистичке обуке и стручног усавршавања.¹⁵⁷ Од посебне важности је и међународна сарадња у овој области. Управа за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку у области међународне сарадње, заједно са Бироом за међународну сарадњу и европске интеграције, сагледава потребе за међународном сарадњом Министарства у области

¹⁵⁶Управа за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку; МУП РС у сарадњи са ОЕБС, 2014; ISBN 978-86-6383-014-1

¹⁵⁷MinistarstvounutrašnjihposlovaRepublikeSrbije, Upravazaobrazovanje; <http://prezentacije.mup.gov.rs/upravazaobrazovanje/lat-organizacija.html#> (прегледано: 16. 5. 2017.)

стручног оспособљавања и усавршавања и успоставља различите облике сарадње са међународним и домаћим, владиним и невладиним организацијама. Припрема и прати међународне научне и стручне скупове у чијој организацији учествује Министарство, а који су, у коначном, од изузетног значаја и за припаднике служби за обезбеђивање одређених личности.¹⁵⁸

¹⁵⁸MinistarstvounutrašnjihposlovaRepublikeSrbije, Jedinica za obezbeđivanje određenih ličnosti i objekata; www.mup.gov.rs; <http://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/direkcija-policije/uprave>; (прегледано: 17.8.2107.)

9. Закључна разматрања

На дефинисање безбедности као научне дисциплине утиче велики број фактора, а свакако су, посебно у контексту овог мастер рада, *Обезбеђивање одређених личности у Републици Србији*, најзначајнији све интензивнији и све деструктивнији облици њеног угрожавања, уз сву сложеност и динамичност друштвених односа. Анализирајући безбедност одређених личности може се извести закључак да су најважнији елементи овог појма: стање потенцијалних жртава, објекта напада; способност објекта, појаве, процеса да сачува своју суштину и основну карактеристику у условима намерног, деструктивног деловања споља или у самом објекту, појави, процесу.

Заштита одређених личности је, дакле, системска категорија која је изграђена на принципима стабилности, саморегулације, поузданости. Овакав вид заштите разматрао сам као решавајући услов, који, ипак, не може да буде увек и гарант животних делатности одређених личности кроз одсуство претњи и напада. Не само због непредвидивости свих претњи и изненадности напада, већ и због недостатка адекватних веза између теорије и праксе. Имплементирањем досадашњих сазнања може се извести закључак да су потребни помаци, посебно у пракси служби за обезбеђивање одређених личности у РС, с обзиром да предмет истраживања евидентно не почива само на терорији.

Идентификација, сврставање и објашњавање активности служби за обезбеђивање одређених личности у РС захтеван је задатак. Сродна истраживања, којих је недовољно, нису комплетна, без обзира на све савременије методолошке приступе, јер се, у практичном смислу, видови претњи и напада на одређене личности мењају свакодневно. Наиме, оно што се класификује и објасни данас – сутра је већ застарело. Емпиријска грађа јесте значајна, али је и оправдан захтев за преобликовањем стања у овој сфери применом најновијих научних знања и савремених метода управљања, с обзиром на проширени круг актера као објекта и субјекта безбедности, односно облика угрожавања безбедности одређених личности.

Потреба за решавањем дела проблема због ескалације нових екстремних облика угрожавања безбедности одређених личности стога је немогуће ставити у одређени временски оквир, али

научни напори свакако доприносе свеукупној безбедносној проблематици, што треба да допринесе практичном прилагођавању заштитне стране која је у сталном конфликту са проблемском страном. Дакле, иако не постоји научно проверен теоријски модел, премда је он итекако добродошао, доказано је да је правилна систематизација кључни чинилац сваког вида заштите одређених личности, што подразумева правилно руковођење заштитом, планирање, праћење, процену, одлучивање, али и координацију, контролу и едукацију не само припадника служби безбедности за заштиту одређених личности, већ и образовног кадра.

Природа и неупитна сложеност предмета истраживања упућују на бројне изворе података, често степенованих као поверљивих или строго поверљивих. Из разумљивих разлога они током овог истраживања нису презентовани, али их ја, као припадник МУП РС ангажован на пословима заштите одређених личности, користим у пракси. Односе се на безбедносне оцене, процене, предлоге мера, одлуке, планове, акта наређивања и извештајна акта које израђују службе безбедности у РС. Страна нормативна документа јесу у извесној мери доступна, али често нису примењива у нашим условима због различитих вредносних судова или могућности.

На основу доступног дела теоријског и другог истраживања (уредбе, подаци, радње, поступци, друштвене прилике, ризици, знање и понашање...) може се ипак извести закључак о крајњој специфичности активности служби за обезбеђивање одређених личности у РС. Истраживање, пре свега, указује да се у РС угрожавање безбедности одређене личности данас посматра као сваки непредвиђени догађај/случај, понашање, насилно деловање човека, природе или техничких система у дужем или краћем временском периоду значајног облика, који чини конкретну опасност, а може да резултује губицима живота одређене личности и/или средстава и објеката којима се одређена личност служи. Угрожавање безбедности одређених личности јесте, дакле, заједничко име за низ повезаних манифестација, појава, процеса, облика и њихових извора.

Сprovedена анализа рада служби за заштиту одређених личности упућује на закључак да он зависи од конкретне ситуације - облика угрожавања одређених личности, што резултира различитим обимом ангажовања у предузимању превентивних и репресивних радњи и мера

уз поштовање закона и етичких норми, а дејством различитих служби. Управо то наводи на питање како у РС убудуће продубити концепт безбедности, не доводећи у питање његову логичку кохерентност, како на прави начин проширити фокус будућих истраживања и на тзв. невојне секторе, а што води у несумњив раскид са традиционалним схватањем безбедности која данас све више укључује и приватни сектор. То је још увек жива материја, баш као и сами облици угрожавања безбедности одређених личности, око чега су присутне контроверзе и у научној и у стручној јавности.

Појединци и данас припаднике приватног сектора у функцији заштите одређених личности означавају плаћеницима, егзекуторима слободе кроз модерну историју. Присутна је и бојазан да приватни безбедносни сектор у РС ускоро може да буде искоришћен као својеврсни управљач, што се већ рефлектује на глобалном нивоу. У неким научним и стручним круговима, пак, преовладава став да је приватни безбедносни сектор пожељан, нужан, склон реформисању и унапређењу у складу са савременим околностима и захтевима. Тврди се да је рационалан избор с обзиром да је много јефтинији од државног сектора. Уједно, није још увек одговорено на питање ко може да се бави приватним обезбеђењем; да ли се овим пословима могу бавити лица осуђивана за кривична дела која се гоне по службеној дужности, лица осуђивана за нека „лакша“ кривична дела која се гоне по службеној дужности а за која су прописане блаже казне?

Веома значајно питање на које, указује ово истраживање, ко може да буде власник фирме за приватно обезбеђење, каква је контрола јавних набавки у области приватног обезбеђења, постоји ли и каква је заштита личних података лица која учествују у пословима приватног обезбеђења, односно оних података које та лица прикупе од грађана. Међутим, показује се да ако би интереси државе у овој области превладали, РС може да буде прозвана због ограничења људских права и својеврсног гушења приватне иницијативе. Актери који раде у државним службама за сада неретко невољно сарађују са колегама из приватног сектора, неповерљиви су, суревњиви, а у обрнутом процесу – приватни сектор безбедности не дели специфичне информације од значаја за процес обезбеђивања одређених личности од разних облика угрожавања јер би то могло, у првом реду, да умањи њихову предност на тржишту, што несумњиво указује на повећан степен угрожености одређене личности.

Непостојање јасно израженог става, законских оквира, али и јединствене методологије за израду свеукупне безбедносне проблематике која се тиче одређених личности, доводи и до несагласности који су модели безбедносне процене оптимални у одређеним безбедносним условима и ко све треба и зашто да буде носилац активности безбедносне заштите одређених личности. Анализом сопственог искуства долазим до закључка да у оквиру овог процеса постоје послови који не би требало да се уступају приватном сектору. То су свакако послови обезбеђивања највиших личности у држави, с обзиром да носе са собом и више ризика у сваком погледу. И поред присутних недоумица и упркос великом броју угрожавања безбедности одређених личности у Србији кроз њену историју, често и са смртним исходом, истраживање указује да је неприхватљива теза да се разни облици угрожавања, посебно атентати, не могу спречити. То је могуће уколико су службе за заштиту одређених личности максимално професионалне, деполитизоване, са провереним и професионалним кадром.

У РС данас је одређивање послова безбедносне заштите одређених личности и објеката регулисано Уредбом из 2010, чији први члан ближе одређује послове безбедносне заштите одређених лица и објеката у земљи и иностранству, које непосредно врше министарство надлежно за унутрашње послове, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција, Војна полиција и јединице Војске Србије, односно органи надлежни за безбедносну заштиту. Рад свих ових служби јесте утемељен у закону и у Стратегији националне безбедности, али реч је о сложеним, динамичким и хијерархијским системима који треба да буду део вишег, државног система - треба да остварују конкретан циљ, у овом случају више него значајан елемент свеукупне безбедности: обезбеђивање одређених личности од разних облика угрожавања.

Адекватнији одговор на питање како релевантније регулисати рад ових служби водио би и у успешније одвраћање, откривање, надзирање и документовање, односно спречавање и онемогућавање носиоца угрожавања да дејствују према објектима/одређеним личностима кроз управљачке и оперативне елементе. Истраживање указује да рад служби за обезбеђивање одређених личности од разних облика угрожавања у РС треба да се базира на усвојеним правним прописима и уређеном делокругу надлежности, права и дужности субјеката безбедности у циљу обезбеђења највишег степена заштите одређених личности.

Несумњиво је, у време када се друштво на глобалном нивоу суочава са низом нових безбедносних ризика и претњи, пре свега тероризмом, када је лична сигурност водећи предуслов за квалитетан друштвени развој, посебно одређених личности, нормативна уређеност и превентивно деловање постаје неспоран/битан фактор целокупне безбедности. При том, превентивно деловање је ултимативан захтев за овај динамичан процес и његове учеснике не постоји у РС и шире јединствена дефиниција. Наиме, упркос бројним објашњењима, показује истраживање, није јасан ни пут који наводи појединце на тероризам с обзиром да су покретачи терористичке радикализације различити. У својој сложености мешају се у сваком појединачном случају, па је и појам превенције, на жалост, не може да буде до краја разрађен.

Упркос објективним разлозима, неопходан је, још више, оспособљен људски фактор. Водећу улогу у превенцији тероризма зато треба да имају обавештајно-безбедносне службе које прикупљају све релевантне информације које се односе на организаторе и лица која се доводе у везу са евентуалним покушајима атака на одређене личности, посебно оних који су у вези са терористичким организацијама и групама, а кроз проналажење средстава са којим хоће да делују или делују, откривање начина рада, откривање њихових намера и циљева, начина финансирања, адреса и других значајних података, а како би службе за обезбеђивање одређених личности могле да дејствују у складу са својим професионалним ресурсима. Уједно, неопходно је да сами припадници служби за обезбеђивање одређених личности у РС покажу познавање свих у овом раду анализираних и селектованих појава и процеса, посебно тероризма, односно политичких, економских, социјалних и друштвених узрока који доводе до њих, или су већ довели, уз висок материјално-технички ниво опремљености. У том случају може се очекивати позитиван резултат у извођењу специфичних превентивно – безбедносних мера које, свака за себе, у складу са законом и делокругом рада, спроводе службе које, директно или индиректно, самостално или заједно учествују у обезбеђивању одређених личности од разних облика угрожавања.

Може се, стога, усвојити закључак да «процена безбедносне ситуације представља праву спону између прикупљања и обраде података и доношења одлука у циљу спречавања нарушавања безбедности одређених личности», односно дефинисања мера које треба предузети (Крстић. С.). Оперативни тимови су, дакле, дужни да спречавају сваки покушај

угрожавања личне безбедности одређене личности уз највиши степен сарадње са штићеним лицем. Одређено лице не сме да буде то које ће да одређује шта је добро а шта није за његову безбедност, што је често случај, не само у РС. То лице мора да има пуно поверење у своју непосредну заштиту. Од значаја је да сарадња са одређеним лицем које се обезбеђује подразумева: избегавање шаблона у понашању, избегавање шаблона у кретању, мере дезинформисања, обавезно пријављивање свих ризичних особа и ситуација у окружењу, успостаљање линије комуникације са службама безбедности, са људима у пословном окружењу, адекватну сарадњу са члановима породице, не одговарање на провокације, ношење радио везе.

Само одређено лице мора се такође едуковати да сложен систем спречавања његовог угрожавања, а посебно физичког угрожавања, представља, пре свега, скуп превентивног поступања, препознавање евентуалних/могућих извора угрожавања, избегавање сваке врсте конфронтације у појединим ситуацијама. Овако конципиран систем претпоставља константно физичко присуство припадника служби за обезбеђивање одређених личности, било да се оне крећу пешке (тактичке пешачке формације), било да је одређена личност у неком превозном средству, у самој држави или у иностранству, званичним или незваничним поводом.

Припадници служби за обезбеђивање одређених личности треба истовремено да препознају све могуће облике угрожавања, повежу све могуће/претпостављене околности и стварне околности, доведу околности у везу са припремама уколико постоје од стране лица које жели да угрози безбедност одређене личности. Само у том случају активности служби се неће одвијати стихијски. У том смислу од великог значаја је планирање кадрова, њихова едукација, како би се у обезбеђивању одређених личности дошло до најквалитетнијих решења и програма за извршавање озбиљних, специфичних и ризичних задатака, што је примарни услов за безбедносну заштиту одређених лица.

Логичко расуђивање, доследност, методичност, детаљност, прецизност, упорност, стрпљивост, способност комуникације, непристрасност, флексибилност, критичност и објективност су елементи које припадник служби за обезбеђивање одређених личности мора да поседује, уз адекватно конципиране, акредитоване студијске програме, за шта у РС још

уек не постоје жељени услови.Истраживање указује да је то веома динамичан процес. Али, како едукација кадрова за рад у службама за обезбеђивање одређених личности подразумева познавање активности коју треба извршити (циљ и начин извршења; простор извођења активности - зона, рејон, правац; груписање, распоред, место снага и средстава; основе координације; готовост за извршење задатка обезбеђивања одређене личности), мора се обезбедити и да, кроз оспособљавање будућих припадника служби за заштиту одређених лица они буду спремни да савладају и бројне друге задатке, без обзира да ли ће се реализовати или не, с обзиром на постојеће разнолике друштвене околности не само у РС већ и на глобалном нивоу.

Од квалитета неопходних и сталних промена у овој динамичној области, константне едукације припадника служби за обезбеђивање одређених личности, зависи и оперативност, правилност, ефикасност, благовременост предузимања потребних мера заштите одређених личности. Истраживање указује да је свака држава, па тиме и РС, стога дужна да доносе читав низ нових закона и других прописа, заснованих на стратегијско – доктринарним и другим нормативним актима, којима уређује ово питање које свакако спада у најзначајнија питања у области безбедности. Уједно, обученост и оспособљеност припадника служби за обезбеђивање одређених личности, уз правилну моралну припрему, мора стално да се прати, контролише. Из свега наведеног се може извести закључак да би правци будућих истраживања, уз правилну идентификацију индикатора, требало да воде ка још већој оптимализацији учинка едукације, односно оптимализацији активности припадника служби за обезбеђивање одређених личности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аврамов, С; Крећа, М, Међународно јавно право, Београд: Научна књига, 1990.
2. Аврамов, С.: Безбедност у 21. веку – Научна изграђеност и чиниоци војне стратегије, Зборник радова, Институт ратне вештине, Београд, 2001.
3. American Academy of forensic sciences 1948-2002, vol. 44 number 2
4. Ahić Jasmin, Moratić Zlatko; BliskazaštitaVIPličnostiPolic. sigur.; godina 25, broj 1, Zagreb, 2016.
5. Бајагић, М., Основи безбедности, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2007.
6. Бајагић, М, Шпијунажа у XXI веку – савремени обавештајно-безбедносни системи, Марсо, Београд, 2010.
7. Бакић Б. Гајић Н., Police Reform in Serbia – Five Years Later, The British Defence Academy's Conflict Research Centre, London, 2006.
8. Baldwin, David: The Concept of Security, Review of International Studies, Vol. 23, No 1 1997.
9. Bayley David, Police for the future, Oxford university Press, New York, USA, 1994,
10. Белић, М; Васић, М, Историјско правни аспекти послова обезбеђења одређених личности. Безбедност, бр. 1-2, МУП 2009.
11. Белић, М; Међо, Ј, Оперативни тим у непосредној заштити одређених личности, НБП, бр. 3, КПА, Београд, 2009.
12. Белић Милан, Непосредна физичка заштита одређених лица, практикум, Штампарија PROOF, Београд, 2014.
13. Белић Милан, Спречавање атентата, Штампарија PROOF, Београд, 2016.
14. Безбедност 05/страна 467-482 Аспекти превентивног деловања код угрожавања објекта експлозивом
15. Безбедност 06/страна 261-279 Теоријски и практични аспекти криминално-обавештајних извора
16. Бошковић, М, Облици сарадње службе обезбеђења са органима откривања, гоњења и пресуђивања у превентивној и репресивној заштити имовине у периоду трансформације, Београд: Тематски зборник факултета одбране и заштите; 1999.
17. Бошковић, М., Претпоставке остваривања улоге полиције у спречавању и сузбијању тероризма; Зборник радова, Полицијска академија, Београд, 2002.
18. Бошковић, М, Физичко обезбеђење и заштита објеката, Бодех Интеграл, Београд, 2005.
19. Bradford Chris, Bodyguard, Book 4, Puffin, 2016.
20. Вејновић, Душко, Шикман, Миле; Дефендологија - друштвени аспекти безбједности модерне државе, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2007.
21. Веселиновић Андрија, Љушић Радош; Српске династије, Службени гласник, Београд, 2008.
22. Величковић Милош, Цветковић Владимир; Улога и обучавање припадника Војске Србије за ескортну пратњу, Војни часопис Одбрана, мај 2013.
23. Вилић, Д.: Тероризам-облик специјалног рата, Народна Армија, Београд, 1978..
24. Војни лексикон, ВИЗ Београд, 1981.
25. Волков Константинович Владимир, Операција „Тевтонски мач“, Мисао, Москва, 1966.
26. Grant Michael, History of Rome. New York: NY: Charles Scribner's Sons, 1978.

27. Grizold Anton, grupa autora; Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti, FPZ, Zagreb, 1999.
28. Група аутора, Приручних за диверзанте, Савезни секретаријат за народну одбрану (ССНО), Београд, 1988.
29. Група аутора, Основи противдиверзионе заштите, Институт безбедности, МУП РС, Београд, 1998.
30. Делић Милан, Обавештајна делатност, Образовно-истраживачки центар Института безбедности, Београд, 1996.
31. Давидовић, Д.: Методика рада служби обезбеђења, Виша школа МУП, Београд, 1981.
32. Дамјанов, П. и Младеновић, М.: Летопис Гарде 1830–2000, НИЦ Војска, 2002.
33. Димитријевић Војин, Тероризам, Радничка штампа, Београд, 1982.
34. Dimitrijević, V., Stojanović, R.; Međunarodni odnosi, četvrtoizdanje, Službeni list SRJ, Beograd, 1996.
35. Димић Љубодраг; „Историја српске државности“ – *трећи део; Нови Сад, Огранак САНУ, 2001.*
36. Dixon, J. A.; National Security Policy Formulation: Institutions, Processes, and Issues, National Defence University, Washington D.C. 1997.
37. Ђорђевић Ивица, Мијалковски Милан; Ризик – специфичан облик угрожавања безбедности, Факултет безбедности Универзитета у Београду, 2010.
38. Ђорђевић, О., Лексикон безбедности, Партизанска књига Београд; 1986.
39. Ђорђевић, О., Лексикон безбедности, Привреда публик, Београд, 1989.
40. Ђукић Слободан, Зорић Мирјана; Монографија – Српско војно школство; Министарство одбране Републике Србије, Београд, 2010.
41. Ђукић Синиша, Нужност унапређења законске регулативе у борби против тероризма, Дефендологија, 19-20, Бања Лука, 2007.
42. Zoratto Brunno, Nevidljivi front, 1985.
43. Јаневски, О.: Највећи светски атентати, Аранђеловац, 1987.
44. Јовановић Владимир, Извршена сећања – уништавање и ретуширање слике о несталој династији Обреновића, Годишњак за друштвену историју, Београд, вол. 14, бр. 1-3
45. Јовановић, Ђ. и Мићевић, М. Биолошки тероризам, БИА, Институт безбедности, Београд, 2005.
46. Јовић, П., Пујо, Б., Јовић, С.; Диверзантско-терористичка дејства нуклеарним, хемијским и биолошким средствима, ВИНЦ, Београд, 1987.
47. Јовић, Р., Савић, А., Биотероризам, Институт за политичке студије, Београд, 2004.
48. Јојић Ленка, Шарић Борислав; Настанак и историјски развој обезбјеђења одређених личности и објеката, с освртом на републику Српску
49. Казимировић Васа, Црна рука, Прометеј, 2103. Каранфилов Борче, Атентат као метод извршења терористичког акта, војни часопис „Одбрана“, 2011.
50. Квери Брус, Светске елитне војне јединице, Стилос, Нови Сад, 1998.
51. Кесић, Т., Међународни стандарди поступања полиције у кривичним стварима, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014.
52. Кешетовић Желимир, Упоредни модели образовања и обуке полиције, Виша школа унутрашњих послова, Београд, 2005.
53. Крга Бранко, Савремени облици угрожавања безбедности, Факултет за дипломатију и безбедност, Београд, 2105.
54. Крстић, С.; Безбедносна процена угрожености одређених личности, Миленијум група, Београд, 2012.
55. Курибак Младен, Реформа сектора безбедности у Србији, Управа полиције МУП РС, 2007.

56. Лазовић, М., Милошевић В., Милојевић С., Средства и тактика полиције, Полицијска академија, Београд, 2002.
57. Lang N. Walter, The World's Elite Forces, Salamander Book LTD, UK, London, 2000.
58. Маслеша, Р, Теорије и системи сигурности, Магистрат, Сарајево, 2001.
59. Мijalković S; Nacionalnabezbednost, Kriminalističko-policijskaakademija, Beograd, 2009.
60. Мијалковић, С; Милошевић, М,Обавештајно безбједносна делатност и службе, Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова, 2011.
61. Мијалковски, М., Атентаторски тероризам, Управа безбедности ГШ ВЈ, Београд, 1997.
62. Мијалковски, М., Процена терористичке претње, Војни информатор, Војно-издавачки завод, Београд, 2004.
63. Милетић, С., Појмовник Закона о унутрашњим пословима; анекс часописа Безбедност, МУП РС, Београд, 1992.
64. Милојевић, С., Основи полицијске тактике; Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2009.
65. Милосављевић, Б.;Теоријске основе безбедносне процене, Војно дело, бр. 2/2012.
66. Милосављевић Славомир, Радосављевић Иван; Основи методологије политичких наука, Службени гласник, Београд, 2003.
67. Милошевић М., Отмица-реликт, прошлости, злочин будућности, Дечје новине, Горњи Милановац, 1990.
68. Милошевић Милан, Физичко-техничко обезбеђење и противпожарна заштита, Збирка прописа са уводним напоменама, Глосарију, Београд, 2006.
69. Нешковић Слободан, Елементи развоја система Министарства унутрашњих послова Републике Србије у периоду 2001-2004; Београд, 2006.
70. Нешковић Слободан, Безбедност и реформе у Србији, Институт за политичке студије, Београд, 2006.
71. Орлић Дејан, Појмовно одређење изазова, ризика и претњи у процесу преобликовања међународне безбедности, Војно дело 3/04
72. Пајковић, Д. ;Обезбеђење одређених личности и објеката, МУП Републике. Србије, 2003.
73. Пејановић Љубо, Тероризам и противтерористичка дејства у ваздушном саобраћају, ВИЗ-ЈАТ, Београд, 2003.
74. Пејановић Љубо, Организовани криминалитет у ваздушном саобраћају и методе супростављања, Интернационална асоцијација криминалиста, Брчко, 2008.
75. Пејановић Љубо, Бејатовић Милорад; Авиотероризам, Нови Сад, 2009.
76. Pravilnikzarad časnikazaneposrednuzaštitupoameričkommodeluDSS-a(BGPSO–BodyGuardProtectiveSecurity Operations)
77. PriručnikzatečajzaštiteVIPosobaameričkogMinistarstvavanjskihposlovaiOdelazadiplomatsk usigurnost (autoriziraoKongresSAD-a 13. 11. 1983.
78. Радуловић Радоје, Лексикон безбедности и заштите, Правни факултет, Нови Сад, 1994.
79. Рађеновић Д. Рајко, Безбедност личности и објеката, МДД систем Београд, 2003.
80. Ранђеновић, Р., Обезбеђење и безбедносна заштита одређених личности и објеката, Београд: МУП Р. Србије, Институт безбедности – Центар за школовање и стручно усавршавање; 1995.
81. Ракић, М., Вејиновић, Д.; Систем безбедности и друштвено окружење, Бања Лука, 2006.
82. Ранђеновић, Р. ; Безбедност личности и објеката, Нови Београд: МДД систем; 2003.

83. Romm J. Joseph; Defining national security: the nonmilitary aspects; Pew project series; Counsel on Foreign Relations, 1993.
84. Савић, А., Делић, М., Бајагић, М., Безбедност света: од тајности до јавности, Институт безбедности, Београд, 2002.
85. Савић Андреја, Стајић Љубомир; Основи цивилне безбедности, Факултет за правне и пословне студије, Нови Сад, 2006.
86. Савић А, Машуковић И, Системи националне безбедности, Бар, 2010.
87. Савић, А; Делић, М; Бајагић, М.; Безбедност света од тајности до јавности, Београд: Виша школа унутрашњих послова; 2002.
88. Симеуновић Драган, Политичко насиље, Београд, 1989.
89. Симеуновић Драган, Нови сведски поредак и национална држава, Симтраде, Београд, 1993.
90. Симеуновић Драган, Тероризам као облик политичког насиља, теоријски часопис „Смисао“, бр. 3 Београд, 1998.
91. Симеуновић Драган, Теорија политике - ридер, Наука и друштво, Београд, 2002.
92. Симеуновић Драган, Феноменологија насиља, Наука и друштво, Београд, 2006.
93. Симеуновић Драган, Тероризам, - Општи део, Правни факултет Универзитета у Београду, библиотека Кримен, Београд, 2009.
94. Симеуновић Драган, Политичко насиље у савременој Србији – узроци, облици и перспективе; научно стручни скуп, Криминалистичко-полицијска академија, Фондација „Ханс Захдел“, Тара, 2014.
95. Симић Драган; Наука о безбедности – савремени приступи безбедности; Службени лист СРЈ, Београд, 2002.
96. Стајић, Љ.: Основи безбедности, ФЦО, Београд, 2005.
97. Стевановић, О.; Безбедносни менаџмент, КПА, Београд, 2012.
98. Стојковић Биљана, Безбедност као предуслов развоја, Задужбина Андрејевић, Београд, 2014.
99. Талијан Мирослав, Тероризам и антитерористичке снаге, ГШ СЦГ, Београд, 2004.
100. Taylor M., Ljudska prava kao izazov u policijskoj praksi, Savet Evope, 2003.
101. Trlek M., Filjak T., Programiranje kamikaze i samoubilačkog terorizma, Hrvatski vojnik br. 68, Zagreb, 2001.
102. Ћирковић Симо, Књаз Михаило Обреновић – Живот и политика, Дерета, 2011.
103. Фонд ЈНА, Команда Корпуса народне одбране Југославије и Граничних јединица Југославије 1945-1953
104. Хантингтон Семјуел П.; Војник и држава - теорија и политика цивилно-војних односа, Прометеј, Београд, 2004.
105. Хацић Мирослав, Реформа сектора безбедности, Зборник радова, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2003.
106. Hoffman Brus, Unutrašnji terorizam, Narodna knjiga, Beograd, 2000.
107. Hof Tobias, The Moro Affair – Left-Wing Terrorism and Conspiracy in Italy in the Late 1970s. Historical Social Research, vol. 38, 2013.
108. Cohen Richard, Mihalka Michael: Cooperative Security; New Horizons for International Order, George C. Marshall Center, 2005.
109. Целебдић Милован; Обавештајна служба у народноослободилачком рату, 1941-1945; Војноисторијски институт, Београд, 1987.
110. Шикман, Миле; Утицај глобалних друштвених промена на трендове, тенденције и кретања тероризма, Дефендологија, 17-18, Бања Лука, 2005.

111. Шикман, Миле; Тероризам – актуелни и могући облици, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2006.

ДОДАТНА ЛИТЕРАТУРА

1. Правилник о вршењу послова физичко-техничке и против пожарне заштите
2. Упутство о начину обављања послова обезбедбеђења одређених личности и објеката 2003.
3. The manual prohibited and conceable weapons by Stephen W. Collins
4. Уставно-правни оквири за рад државне безбедности др.Љубисав Нешић 1998.године
5. Основи против-диверзионе заштите, интерна употреба ИБ 1998.
6. Против-диверзиона заштита од експлозивних направа, материјала и средстава
7. Закон о полицији Службени гласник Р. Србије 2005
8. Безбедносна култура др.Љ.Стајић, 2004.
9. Основи безбедности др.Љ.Стајић, 2004.
10. Особна заштита - Дарко Водопивец
11. Разни извори са ИНТЕРНЕТА (Анализираноје више десетина чланака).
12. Разни подаци из штампе, наведени у фуснотама.

ГОРАН БИЈЕЛИЋ

ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Рођен у Београду, Република Србија, 09.05.1973.

Страни језици: енглески;

Рад на рачунару: MS Office (Word, Excel, PowerPoint, Outlook, FrontPage) Internet (Explorer, Netscape, Opera, Firefox), Macromedia Dreamweaver;

Спортске активности: пливање, роњење, цудо.

ОБРАЗОВАЊЕ

2015. године Универзитет у Београду, магиструјућа
Смер контра тероризам и организован криминал.

2007. године Факултет Политичких наука, Београд, Магистратура
незавршена, дата два испита.

2005. године Факултет политичких наука, Београд
Специјалиста за контра тероризам и организовани криминал
Тема специјалистичког рада: “Заштита личности и објеката”.

2003. године Дефектолошки факултет, Београд, специјални педагог за
превенцију и ресоцијализацију малолетничке деликвенције.

РАДНО ИСКУСТВО

Одликован у служби 1999. године за учешће у рату на просторима
КиМ.

2016. године Шеф одсека, полицијски саветник у МУП РС за
ПДЗ, БХС и ПТЗ.

2008. године Руководилац групе за ПДЗ у Одељењу за ПДЗ, БХЗ и
ПТЗ.

2006. године Оперативни радник у Одељењу за обезбеђење
председника (председника РС).

2005.годинеРуководилац тима у МУП РС за обезбеђење одређених личности.

2003.годинеРуководилац тима у МУП РС за обезбеђење одређених страних личности и делегација.

2000.године Заштита ВИП личности, Савезно министарство, Управа за обезбеђење личности (Пета управа СДБ, Шеста управа РДБ).

1995–1999.годинеУправа за безбедност ВП 9922, Војска Југославије..

ОБЈАВЉЕНИ РАДОВИ, НАУЧНЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ И ПРОЈЕКТИ

2009.године – Пројекат интерног карактера за обуку ПДЗ у оквиру Управе за обезбеђење.

2005 и 2006.године – Курсеви у оквиру специјализације и Хансзајдел фондације.

Адреса: Видиковачки венац бр.37
11090 Београд
Е-mail: taur73@gmail.com
Телефон: 064 8921947